

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Disertační práce

2022

Dušan Brabec

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Dušan Brabec

Síťová analýza vnitrostranických štěpení v čase

**Výzkum míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých
klubů vybraných parlamentních stran**

Disertační práce

Praha 2022

Autor práce: **Dušan Brabec**

Školitel: **doc. Michel Perottino, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2022

Bibliografický záznam

Brabec, Dušan. *Grafické modelování vnitrostranických štěpení v čase: Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů*. Praha, 2022. 100 s. Disertační práce (Ph.D.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Školitel: doc. Michel Perottino, Ph.D.

Abstrakt

Hlavním cílem této studie je zachycení a analýza dynamiky proměny stranické koheze uvnitř politických stran, které se v důsledku probíhající vnitrostranické krize rozštěpily. Důraz je kladen na identifikaci vnitřních štěpících linií za využití dat o poslaneckých hlasováních. Práce se opírá o kvantitativní metody, spoléhá na přístupy a nástroje využívané sít'ovou analýzou a z teoretické perspektivy čerpá z odborné literatury vztahující se k stranické jednotě atd. Ke stranické jednotě bylo přistupováno jako k veličině, která je určitým proxy indikátorem možných vztahů uvnitř analyzovaných poslaneckých klubů, přičemž míra souhlasného hlasování (tedy síla stranické jednotnosti) indikuje právě vztahy jako je kooperace či rivalita. Primárním výstupem třech zpracovaných studií věnujících se unikátním případům vnitrostranických štěpení v novodobé historii České republiky, byla identifikace dynamiky společného hlasování mezi poslanci, kteří v rozštěpené straně zůstali a „odpadlíky“, kteří onu stranu opustili a stali se součástí nových politických subjektů.

Abstract

The main goal of this study is to capture and analyze the dynamics of the transformation of party unity within political parties, which have split as a result of the ongoing internal party crisis. Emphasis is placed on the identification of internal dividing lines using data on parliamentary votes. The study is based on quantitative methods, relies on approaches and tools used in network analysis, and from a theoretical perspective it draws from the literature related to party unity, etc. Party unity was approached as a quantity that serves as a proxy for possible relationships within the analyzed parliamentary groups, whereas the degree of consensus voting (ie party unity) indicates relationships such as cooperation or rivalry. The primary outcome of three studies dealing with unique cases of intra-party divisions in the modern history of the Czech Republic was the identification of the dynamics of joint voting between deputies who remained in the divided party and "renegades" who left that party and became part of new political entities.

Klíčová slova

Politické sítě; Stranická jednota; Štěpení parlamentních stran

Keywords

Political networks; Party unity; Fragmentation of parliamentary parties

Rozsah práce: 202 076 znaků s mezerami, 112 normostran.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Písku dne 10. 4. 2022

Dušan Brabec

Obsah

1. Úvod.....	1
1.1. Předmět výzkumu.....	5
1.2. Síťová analýza jako nástroj pro zkoumání stranické jednoty	7
1.3. Dělení disertační práce.....	10
2. Teorie	12
2.1. Stranická jednotnost	13
2.2. Model odchodu, protestu, loajality a zanedbání	17
3. Výzkumné scénáře	20
4. Metodologie	25
4.1. Využití analýzy sociálních sítí v politické vědě.....	25
4.1. Síťová analýza – nástroj pro zachycení vztahů mezi aktéry	26
4.2. Síťová měřítka na úrovni uzle – míry centrality.....	28
4.3. Síťová měřítka na úrovni podskupin sítě.....	29
4.4. Síťová měřítka na úrovni sítě.....	31
4.5. Síťová analýza – postup při zpracování zkoumaných případů	32
4.6. Zásady zpracování dat	37
4.7. Srovnání metodologických přístupů s předchozím českým výzkumem	39
5. Analýza vybraných případů	42
5.1. Druhé parlamentní období z pohledu vývoje stranické jednoty parlamentních stran	45
5.1.1. Příklad štěpení ODS v období 1996–1998.....	47
5.1.2. Kontextuální zasazení.....	47
5.1.3. Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu ODS ve druhém parlamentním období.....	49
5.1.4. Shrnutí dílčích výsledků.....	53
5.2. Páté parlamentní období z pohledu vývoje stranické jednoty parlamentních stran	55
5.2.1. Příklad štěpení KDU-ČSL v období 2006–2010.....	57
5.2.2. Kontextuální zasazení	57
5.2.3. Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu KDU-ČSL v pátém parlamentním období.....	60
5.2.4. Shrnutí dílčích výsledků.....	65
5.3. Šesté parlamentní období z pohledu vývoje stranické jednoty parlamentních stran.....	66
5.3.1. Příklad štěpení Věcí veřejných v období 2010–2013	68
5.3.2. Kontextuální zasazení	69

5.3.3. Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu Věcí veřejných v šestém parlamentním období	71
5.3.4. Shrnutí dílčích výsledků	75
6. Závěr	76
6.1. Obecné trendy při zkoumání stranické jednotnosti	78
6.2. Identifikace štěpící linie	80
6.3. Limity síťové analýzy pro zkoumání jednotnosti politických stran	84
6.4. Silné stránky aplikace síťové analýzy při zkoumání jednotnosti politických stran	86
7. Zdroje	92

1. Úvod

Moderní demokracie jsou založeny na fungování různých aktérů, jako jsou například politické strany. U komplexních entit, kterými politické strany bezesporu jsou, bývá často problém udržení jednoty, resp. udržení potřebné rovnováhy mezi demokratickým fungováním a efektivitou rozhodování a jednání. Problematika vnitřní jednotnosti politických stran, stejně tak jako jejich vnitřní štěpení na dílčí frakce či názorová uskupení jsou pak tradiční témata výzkumů ležících na pomezí legislativních studií, výzkumu politických stran či stranického frakcionalismu. A právě těmto tématům, zejména pak jednotnosti poslaneckých klubů vybraných politických stran, které ve zkoumaném období prodělaly vnitřní štěpení se věnuje tato práce. Určitou inovací, oproti studiím, které se obdobnou tematikou zabývaly ať u v českém či zahraničním prostředí je pak zvolená moderní kvantitativní metodologie, která bude blíže představena níže.

Na úvod je vhodné pozastavit se nad významem jednotnosti pro politické strany. Intuitivně by se dalo předpokládat, že jednota politické strany je do určité míry žádoucí (až už jednota názorová, ideologická či hlasovací), přesto je pro demokratické politické strany nezbytným předpokladem zdravého rozvoje i přítomnost názorové plurality.¹ Vše je samozřejmě otázkou únosné míry, kdy názorová pluralita mezi jednotlivými členy dané politické strany může přerůst i v silná vnitřní pnutí.

A právě tato pnutí mohou vést ke vzniku dílčích názorových skupin uvnitř politické strany či v konečném důsledku mohou dokonce vést až k úplnému rozštěpení strany, kdy se určitá názorová skupina uvnitř politické strany stane koordinovanou frakcí. V některých případech se pak tyto frakce mohou stát zárodky nových politických stran, platforem či hnutí.

V novodobé historii samostatné České republiky proběhlo u politických stran, které měly v příslušné době své zástupce v parlamentu, několik větších vnitrostranických štěpení, která vyústila právě v ono oddělení dílčí frakce a vznik nové politické strany či hnutí. Jako příklad mohou sloužit vnitrostranická štěpení, která budou dále v práci analyzována. Konkrétně se jedná o štěpení, které proběhlo uvnitř Občanské demokratické strany v průběhu druhého

---

¹ To platí zejména pro demokratické politické strany. Pro totalitní strany je názorová pluralita nežádoucím jevem.

parlamentního období mezi lety 1996 a 1998, dále štěpení, které postihlo KDU-ČSL během pátého parlamentního období v letech 2006 až 2010, a vnitrostranické štěpení uvnitř poslaneckého klubu Věcí veřejných v šestém parlamentním období mezi roky 2010 a 2013. Tyto procesy vnitrostranických štěpení byly ostatně zpracovány v kvalitativní vědecké literatuře, věnované vývoji českého stranického systému, případně jednotlivým politickým stranám, které formovaly politické dění v průběhu posledních třiceti let (Bureš et al. 2012; Cabada – Šanc 2005; Havlík 2010; Pšeja 2005). Tyto práce se však snažily zachytit konkrétní důvody, které vedly k formování vnitrostranických frakcí, motivace jednotlivých politiků v rámci vnitrostranického boje viz Cabada a Šanc (2005) nebo Pšeja (2005). V případě štěpení uvnitř ODS na konci devadesátých let; či Bureš et al. (2012), kteří ve své práci zachytili zárodek i samotnou eskalaci vnitrostranického štěpení uvnitř KDU-ČSL, které vyvrcholilo v první polovině roku 2009; či samostatné práce Hlouška (2012), Havlíka (2010), jakožto i jejich společná studie (Havlík – Hloušek 2014), zachycující okolnosti a průběh štěpení uvnitř Věcí veřejných. Zmiňované práce také mimo jiné mapovaly celospolečenské a politické okolnosti, které k těmto pnutím uvnitř politických stran bezesporu přispívaly. Předchozí české studie se často opíraly o verbální sdělení dotčených politických aktérů, kdy zaznamenávaly sérii výroků a činů jednotlivých politiků, včetně jejich reakcí na své oponenty. Málomterý z výzkumů se však snažil zachytit projevy vznikajících názorových pnutí na činnost, která je pro všechny veřejně exponované členy parlamentních stran, poslance, tolik typická, a to sice hlasování na půdě parlamentu.

Nesmí zůstat opomenuto, že jednotnost politické strany může být zkoumána z různých výzkumných perspektiv. Nabízí se analyzovat názorové projevy či ideologické postoje jednotlivých členů politické strany ať už jde o její předsednictvo, volené zástupce či řadové členy nebo zkoumat míru jednotnosti při hlasováních mezi straníky na úrovni volené instituce jakou je například dolní či horní komora parlamentu nebo obecní či krajská zastupitelstva. Samozřejmě s vědomím specifičnosti daného prostoru a kontextu fungování deliberativních celků.

Právě uvědomělé hlasování o předložených návrzích zákonů, stanovisek či dalších legislativních aktů, je jasnou a nezpochybnitelnou manifestací osobní preference o předmětu, o němž má být rozhodnuto. Hlasování narozdíl od slibu či politického výroku nelze vzít zpět ani lehce upravit či zcela změnit. Jedná se o akt, který má na rozdíl od pouhých proklamací v konečném důsledku váhu věci měnit či ustanovovat. Konečně, právě výsledky hlasování

formují právní systém, ve kterém všichni žijeme. Politický aktér (poslanec) může následně prezentovat rozhodnutí jinak, legitimizovat jej různými důvody, zejména kontextuálními, akt (hlasování) však zůstává objektivně zaznamenán tělesem (komorou).

Při tomto uvědomění tedy dává naprostý smysl snažit se pochopit, jakým způsobem k hlasování poslanci, zástupci jednotlivých politických stran, které získaly místo v parlamentu, přistupují. Vzhledem k nastavení parlamentní demokracie tak, jak je praktikována a ústavně zakotvena v České republice, je nezbytně nutné v souvislosti s výkonem politického mandátu uvažovat vždy o osobnostech, které politický mandát získaly, a politických stranách, se kterými jsou spjaty.

Mezi jedny z nejvíce veřejně exponovaných činitelů politických stran pak bezesporu patří poslanci, tedy zástupci politické strany či hnutí zvolení do dolní komory parlamentu. Určitým specifikem při zkoumání poslaneckých hlasování v kontextu stranické jednotnosti je skutečnost, že poslanci podle Ústavy ČR slibují na svou čest, že: „... svůj mandát budou vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.“ (volný mandát je ustanoven v čl. 23. Ústavy) Nezavazují se tedy ke koordinaci svého hlasovacího chování se svými stranickými kolegy – stranická jednotnost tedy na úrovni ústavního textu není nezbytným předpokladem výkonu poslaneckého mandátu i přesto, že poslanec je nejčastěji zvolen právě jako zástupce té či oné politické strany. Ostatně ani politické strany nutně nemusí po svých volených zástupcích v parlamentu vždy vyžadovat hlasovací jednotnost (v takových případech se jedná o tzv. volná hlasování). Přístup k jednotnosti (ať už hlasovací nebo názorové) se samozřejmě může mezi jednotlivými politickými stranami lišit. Některé politické strany mohou poměrně benevolentně přistupovat k vnitřně zformovaným frakcím jiné se mohou snažit o jejich potlačování a vnitřní sjednocení strany. Některé strany mohou i navenek usilovat o dojem silně jednotné politické strany, zatímco jiné strany se naopak chlubí velkou názorovou různorodostí vlastních členů manifestovanou skrze nejrůznější kanály komunikace. Jednotnost při hlasováních může být „vymáhána“ jinými „měkkými“ způsoby (například hrozba nezařazení daného jedince na kandidátní listinu, udělení tzv. „trafiky“ apod.). Je však nutné upozornit na to, že problém to může být o to větší, když poslanec není členem strany, za kterou byl zvolen (tento jev tzv. „nestraničů“ je o to patrnější v Senátu).

Předkládaná práce si dává za cíl představit nový a inovativní přístup pro zkoumání jednotnosti poslaneckých stran (využitelný i v rámci jiných případů) Nicméně po vzoru předchozích

českých výzkumů vnitrostranické jednotnosti českých politických stran pak předmětem zkoumání této práce bude právě analýza poslaneckých hlasování. Konkrétně se bude jednat o analýzu určitého druhu chování volených zástupců politické strany na úrovni poslaneckého klubu, a to sice u těch politických stran, které v rámci jednoho parlamentního období prošly vnitrostranickou krizí, která vyústila v rozštěpení poslaneckého klubu dané strany, respektive v rozštěpení strany samotné. Ačkoliv se právě v souvislosti s výzkumem stranické jednotnosti výzkumy běžně opírají o data poslaneckého hlasování, je nutné zdůraznit, že politická strana (respektive její politická reprezentace) není tvořena pouze poslanci, ale například i senátory, ministry či dalšími veřejně exponovanými osobnostmi. Je také nutno vzít v potaz, že i v rámci volebního boje o křesla v poslanecké sněmovně strany často nasazují na svých kandidátkách nestraníky. S jejich případným úspěchem ve volbách pak vyvstává otázka, zdali tyto nestraníky vnímat rozdílně oproti tradičním členům politické strany právě v souvislosti se zkoumáním stranické jednoty. Ostatně bližší vymezení výzkumného předmětu, i s jeho dílčími omezeními, bude představeno v další kapitole.

Je zřejmé, že předmět výzkumu leží na pomezí vědních oblastí spadajících mezi legislativní studie, výzkum politických stran či výzkum stranického frakcionalismu. Vzhledem k úzkému vymezení analytické části práce (i s ohledem na zvolená vstupní data a jejich následnou operacionalizaci) má práce nejbližší k výzkumu legislativního chování zákonodárců. Z pohledu zkoumání politických stran je analyzováno pouze hlasovací chování těch členů strany, kteří tvořili poslanecký klub – tedy malá výseč politické strany jako takové (v kontextu výzkumu je opomíjeno, jaký vliv může mít na chování poslanců organizační struktura strany, míra vyžadované stranické disciplíny apod.). Dále je nutné zmínit, že i když je podstatným těžištěm celé práce skutečnost, že se zkoumané strany v daném období rozštěpily, dynamika tohoto štěpení je nahlížena pouze v kontextu míry souhlasného hlasování poslanců zvolených za tuto stranu. Z pohledu výzkumu stranického frakcionalismu nejsou v rámci výzkumu testovány žádné další proměnné, které by mohly mít vliv na to, zdali se strana procházející nesnadnou vnitřní situací rozštěpí či nikoliv. Z těchto důvodů má práce z výše uvedených výzkumných disciplín nejbližší ke kategorii legislativních studií.

1.1. Předmět výzkumu

Jak již bylo naznačeno v samotném úvodu, předmětem zkoumání budou české politické strany, respektive jejich poslanecké kluby, které během svého parlamentního působení prošly vážnou vnitrostranickou krizí. Tato krize následně vyústila v rozštěpení strany a oddělení nově zformované stranické frakce, která se následně etablovala jako nová politická strana, platforma či hnutí.

Analýza samotné dynamiky tohoto vnitrostranického štěpení se však nebude opírat primárně o kvalitativní výzkum, ale bude prováděna zejména v kvantitativní rovině za využití veřejně dostupných dat. Jako vstupní data poslouží záznamy o hlasováních, která se uskutečnila na půdě Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky. Tato data jsou volně dostupná na stránkách PSP, detailní informace jsou uvedeny níže (podkapitola 1.3 Síťová analýza jako nástroj pro zkoumání stranické jednoty). Tyto veřejné záznamy obsahují údaje o všech uskutečněných hlasováních, tzn. jak hlasování o konkrétním tisku dopadlo, kolik poslanců návrh podpořilo, kolik bylo proti apod. Zároveň, a to je z pohledu hlasovací jednotnosti poslaneckých klubů velmi důležité, tato data totiž obsahují i údaje o vyjádřených preferencích každého z poslanců. Lze tedy bezpečně zjistit a doložit, jak se k předkládaným návrhům stavěl konkrétní poslanec, jakým způsobem hlasoval, zda byl vůbec při hlasování přítomný, a jestli se způsob jeho hlasování shoduje se způsobem hlasování jeho stranických kolegů.

Data sama o sobě však k zachycení dynamiky vývoje jednotnosti uvnitř parlamentních poslaneckých klubů nestačí. V první řadě je naprosto nezbytné vstupní data očistit a zpracovat takovým způsobem, abychom dostali konzistentní a rigidní dataset, který bude vyjadřovat právě míru shody při hlasováních mezi všemi zúčastněnými poslanci. Takto bude možné zjistit, jak byla daná parlamentní strana v době, kdy měla své volené zástupce v parlamentu, jednotná. Metodologický postup při práci s datovými vstupy musí být zároveň jednoduše replikovatelný a verifikovatelný.

Publikované české studie, věnující se problematice jednotnosti českých parlamentních stran, také využívaly veřejně dostupná data zachycující poslanecká hlasování (Linek – Lacina 2011; Linek - Rakušanová (dnes Guasti) 2002; 2005; Dvořák 2017). Metoda jejich zpracování se následně opírala o zpracování dat za pomoci tzv. Riceova indexu a jeho agregaci pro konkrétní

zkoumané časové periody (více v podkapitole 4.8). Linek a Rakušanová (2002; 2005: 433-439) analyzovali jednotu poslaneckých klubů v období mezi lety 1998 a 2002, Linek s Lacinou pak za pomoci Riceova indexu analyzovali období mezi lety 1993 a 2008. Dvořák (2017) pak obdobnou metodou analyzoval data z pěti odlišných parlamentních těles – Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království, Parlamentu Finské republiky, Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, Národní rady Slovenské republiky a německého Spolkového sněmu.

Tento způsob (hojně využívaný i ve studiích, zkoumajících stranickou jednotnost v jiných zemích) umí dobře zachytit míru jednotnosti zkoumaného politického celku, kterým je v našem případě poslanecký klub. V čase pak lze sledovat, jakým způsobem se hodnota indexu pro zkoumané strany měnila, a z toho usuzovat, zdali je poslanecký klub s postupem času více či méně jednotný. V tento moment je však nutné terminologicky vymezit předmět zkoumání, jak již bylo naznačeno v úvodní kapitole. V teoretické literatuře je koncept jednotnosti běžně vztahován k politické straně jako celku. Dílčí studie a analýzy, které se však míru jednoty politických subjektů snaží empiricky zkoumat, se však často omezují pouze na určitou výseč politické strany, nejčastěji pak na poslanecké kluby v rámci dolních komor parlamentů. Nezřídka však může dojít k situaci, kdy jednotný poslanecký klub bude v rámci legislativního procesu zaujímat k řešenému zákonu jiné stanovisko než senátorský klub téže politické strany. Druhý dílčí problém při samotné analýze poslaneckých klubů a hlasovacího chování jejich členů může nastat v situaci, kdy poslanecký klub není tvořen pouze straníky, ale i poslanci či senátoři bez politické příslušnosti. V tomto ohledu je tedy nezbytné podotknout, že předmět zkoumání „stranické“ jednotnosti v rámci předkládaného výzkumu bude omezen pouze na poslanecké kluby a jejich členy, a to u vybraných politických stran bez dalšího rozdělení na straníky či poslance bez politické příslušnosti (po vzoru dalších studií věnujících se jednotnosti českých politických stran, představených výše). Lze však vycházet z toho, že poslanec či senátor, který kandidoval za danou stranu sdílí její hodnoty a souzní s programem, se kterým strana kandidovala, tedy že jeho vztah ke straně není pouze formální.

Zpět však k omezením, která byla vztažena k metodologickému rámci dosavadního českého výzkumu stranické jednoty, respektive k analýze míry souhlasného hlasování poslanců skrze Riceův index (Rice 1928). Tato dlouhodobě zavedená a uznávaná metoda neumožňuje určit, jak přesně vypadají názorové frakce uvnitř poslaneckého klubu, pakliže jsou přítomné. Riceův

index ve své podstatě pouze analyzuje do jaké míry je daný poslanecký klub vnitřně roztržštěný. Tento nedostatek je však možné vyřešit zvolením jiného postupu.

Bez zpracování dat za využití prostředníka, tedy indexu, který by zajistil jednoduché vyjádření míry stranické jednoty se však obejít nelze. Za účelem postihnoutí vnitřní dynamiky štěpení uvnitř strany je však nutné tuto indexaci provést ne na úrovni celého poslaneckého klubu, nýbrž na úrovni jednotlivých poslaneckých párů. Konkrétně to znamená analyzovat, jak se v případě hlasování na půdě poslanecké sněmovny shoduje hlasování každého z členů poslaneckého klubu s jeho stranickými kolegy. Tento přístup umožňuje zachytit ty poslance, kteří jsou nejméně či nejvíce disciplinovaní, respektive kteří z nich mají se svými kolegy nejvyšší míru shody při hlasování na půdě poslanecké sněmovny. Pro zachycení případných vazeb mezi poslanci ve smyslu vzniku různých frakcí a názorových skupin však samotná indexace nestačí. Pro tento účel je potřeba využít dalších nástrojů a metod, v našem případě síťovou analýzu.

1.2. Síťová analýza jako nástroj pro zkoumání stranické jednoty

Síťová analýza jako soubor metodických přístupů a nástrojů může být velmi přínosná při analýze dílčích politologických fenoménů. Opírá se zejména o analýzu předem stanovených vazeb (vztahů) mezi konkrétními aktéry. Z metodologického úhlu pohledu se jedná o velmi flexibilní nástroj, který umožňuje zkoumat zvolený výsek společnosti, jenž je rámovaný jako síť předem definovaných vztahů.

V této práci budou zkoumány tři konkrétní případy štěpení uvnitř poslaneckých klubů parlamentních stran, ke kterým docházelo v průběhu vybraných parlamentních období v průběhu posledních téměř třiceti let historie samostatné České republiky. S ohledem na teoretická východiska práce je nezbytné ohraničit rozsah zkoumaného stejně tak jako vyselektovat vstupní data, o která se bude celková analýza opírat.

V každém ze sledovaných volebních období Poslanecké sněmovny České republiky se v průměru hlasovalo o několika tisících předložených tiscích (4998 hlasování proběhlo v průběhu druhého volebního období PSP ČR; 8468 hlasování proběhlo v pátém volebním období PSP ČR a celkem 5928 hlasování připadá na šesté volební období PSP ČR). Při

konzistentním počtu 200 poslanců hlasujících na půdě dolní sněmovny pak pro každé ze zkoumaných období dostáváme miliony vyjádřených preferencí k jednotlivým návrhům zákonů, usnesením či dalším legislativním aktům, o kterých zákonodárci rozhodovali. Silnou stránkou síťové analýzy je pak možnost sledovat vztahy či vazby mezi jednotlivými zákonodárci na základě míry jejich souhlasného hlasování. Je však nezbytné zmínit, že ne všechna hlasování, která na půdě dolní komory proběhla si byla rovna. U některých hlasování mohly jednotlivé poslanecké strany vyžadovat disciplínu svých poslanců u jiných hlasování naopak mohly politické strany umožnit svým poslancům hlasovat zcela volně. Vzhledem k vysoké náročnosti na zpracování těchto proměnných při analýze hlasovacího chování poslanců však tato kritéria nebyla zohledňována (viz kapitola 4.7).² Při zkoumání všech jednotlivých hlasování, která se pak v dílčích parlamentních obdobích uskutečnila, je možné analyzovat hned několik úrovní sítě, která zachycuje poslanecké vazby, respektive míry souhlasného hlasování mezi danými poslanci.

Nejvyšší z možných úrovní analýzy se může dotýkat poslanecké sněmovny jako celku. Na základě konstrukce sítě, vyjadřující míru souhlasného hlasování mezi všemi dvěma sty poslanci, lze zkoumat názorovou roztržitost sněmovny či formování koaličních a opozičních bloků v průběhu sledovaných časových period. Z druhé strany je možné analyzovat i vazby jednotlivých poslanců na své kolegy. Lze zkoumat, kteří z poslanců se ve svých vyjádřených preferencích nejvíce shodují, zdali poslanci drží jednotnou stranickou linii při hlasováních či to, jak se jejich hlasovací chování v čase proměňuje.³ Zajímavou možností je ale i zkoumání těchto sítí tzv. „co-votingu“, tedy sítí zachycujících míru souhlasného hlasování poslanců, na úrovni konkrétních skupin, které se uvnitř poslanecké sněmovny formují – například vnitřní propojenost a jednotnost poslaneckých klubů jednotlivých parlamentních stran a dynamiku vývoje míry shody při hlasováních. Právě tímto směrem je orientován výzkumný záměr předkládané práce.

Úlohou analýzy, která je provedena na následujících politických stranách, bylo zevrubně prozkoumat hlasovací chování poslanců, kteří se v průběhu konkrétního volebního období rozhodli opustit svůj „domovský“ poslanecký klub, respektive vlastní politickou stranu.

---

² Ostatně i obdobné práce českých výzkumníků uváděné výše nepracovaly s vyšší mírou filtrace hlasování vstupujících do analyzovaného datasetu. Případně pouze v omezeném rozsahu viz Linek a Lacina (2011: 101).

³ Analýze celé poslanecké sněmovny i zajímavému chování vybraných poslanců v průběhu prvního roku 8. funkčního období se blíže věnuji v článku: *Who votes with whom: Co-voting Network of the Lower House of Czech Parliament after 2017 Elections* (Brabec 2019)

Zároveň je cílem analýzy pokusit se na základě hlasovacího chování (hlasování, zdržení se, nehlasování/absence, viz níže) poslanců odhalit, zda jejich tendence opustit politickou stranu, za kterou byli zvoleni, byly projevovány již před samotným odchodem ze strany. Analýza byla provedena na třech konkrétních případech štěpení politických stran ve zhruba 30leté historii samostatné České republiky.

Konkrétně se jedná o štěpení, které proběhlo uvnitř Občanské demokratické strany na přelomu let 1997 a 1998, dále o štěpení, které postihlo KDU-ČSL v roce 2009 a o štěpení uvnitř Věcí veřejných v roce 2012. Důvodů pro selekci těchto případů bylo několik. V první řadě se jedná o štěpení, která už jsou ukončená a poměrně dobře zachycená v odborné literatuře. V druhé řadě pak jde o případy, které se vždy odehrály v průběhu pouze jednoho volebního období poslanecké sněmovny, přičemž na konci daného štěpení došlo ke vzniku nové politické strany z odtrhnutí se frakce poslanců. Samozřejmě, že důvody pro krizi zkoumaných politických stran, které vyústily právě v ona štěpení se případ od případu lišila. Z pohledu analýzy dat je však důležité mít možnost zkoumat hlasovací chování poslanců dotčených poslaneckých klubů v čase před a po štěpení samotném, bez velkých změn v personálním obsazení PSP ČR.

Vzhledem k možnostem, které obecně síťová analýza poskytuje, a které byly lehce zmíněny o pár řádků výše, by se nabízelo připravit komplexní analýzu různých jevů a proměn dynamiky vztahů ať už mezi velkými bloky (vláda proti opozici); jednotlivými politickými stranami zastoupenými uvnitř sněmovny či vývoji hlasovacího chování jednotlivých poslanců z mnoha unikátních perspektiv (míra souhlasného chování obecně, proměna hlasovacího chování v čase, analýza zaměřená na hlasovací chování s ohledem na předmět o němž je hlasováno apod.). S ohledem na náročnost a práci se vstupními daty (viz metodologická část práce) byl výzkumný rozsah práce značně omezen. Práce jako taková je silně datově orientována, její význam tedy neleží v podrobně rozpracovaném kontextuálním zasazení a popisu dynamiky každého z analyzovaných stranických štěpení. Hlavní přidanou hodnotou je zevrubně provedená analýza, kterou je možné replikovat nad rámec třech vybraných případů a využít ji i v jiných výzkumech a nastaveních. Hlavním předpokladem pro úspěšnou síťovou analýzu jednotnosti poslaneckých klubů, založené na zkoumání míry shody při poslaneckých hlasování, je přístup ke kompletním datům o hlasováních.

Síťová analýza štěpení uvnitř poslaneckých klubů vybraných politických stran byla opřena o teorie stranické jednoty, politicko-ekonomickou teorii odchodu, protestu, loajality a zanedbání

či teorii legislativní účelnosti. Tento soubor mnohdy doplňujících se teorií byl hlavním východiskem pro určení několika výzkumných scénářů, které byly vybrány jako potencionální výstupy provedené síťové analýzy u zkoumaných případů. Dílčí výsledky práce pak již byly otištěny v odborných časopisech.

Publikace *Who Votes with Whom: Co-voting Network of the Lower House of Czech Parliament after the 2017 Elections* (Brabec 2019) představuje zejména metodologii využitou pro zpracování dat o poslaneckých hlasování a následnou aplikaci síťové analýzy na formování vládní koalice v 8. funkčním období poslanecké sněmovny, přičemž tento článek byl z větší části zpracován do metodologické sekce této práce. Článek *The disintegration of KDU-ČSL in 2009: The network analysis of co-voting strategies of the KDU-ČSL deputies* (Brabec 2020) se věnuje štěpení uvnitř KDU-ČSL v průběhu pátého volebního období PSP ČR a sloužil jako předloha pro empirickou část práce, která se věnuje právě síťové analýze vnitrostranického štěpení uvnitř KDU-ČSL. V neposlední řadě studie *The Disintegration of Czech Parliamentary Parties: The Network Analysis of Co-Voting Strategies of the Parliamentary Party „Renegades“* (Brabec 2021) se zaměřuje na štěpení uvnitř ODS (1997-1998) a Věcí veřejných (2012) právě z pohledu síťové analýzy, přičemž článek byl přepracovaný do podkapitol, věnujících se oběma případům.

1.3. Dělení disertační práce

Disertační práce je členěna do devíti kapitol a navazujících podkapitol. Po úvodní části je představen teoretický rámec, ze kterého práce vychází. Tato část práce se v dílčích podkapitolách věnuje zejména teoriím stranické jednotnosti a jejich uplatnění v rámci legislativních studií, výzkumu zaměřenému na štěpení politických stran či frakcionalizaci politických stran. Dále tato část představuje politicko-ekonomické teorie odchodu, protestu, loajality a zanedbání či teorii legislativní účelnosti. Tyto teorie jsou stručně představeny s ohledem na jejich vznik, uplatnění a následné rozpracování či kritiku. Všechny uvažované teorie pak sloužily jako podklad pro podkapitolu, věnující se přípravě několika výzkumných scénářů, které jsou předpokládány jako možný výsledek analytické části práce. V rámci teoretické kapitoly je zpracován i přehled odborné literatury, která s výzkumem stranické jednotnosti úzce souvisí.

Kapitola věnující se metodologickému ukotvení práce se dotýká obecného využívání síťové analýzy v politické vědě. Následně je síťová analýza představena jako soubor metod a nástrojů, relevantních pro politologický výzkum. V této části práce jsou představeny jednotlivé koncepty a měřítka, která jsou nejběžněji využívána v síťovém výzkumu. Následně se metodologická část práce věnuje konkrétnímu postupu při zpracování vstupních dat a konstrukci několika síťových modelů, které mají pomoci analyzovat dynamiku vnitrostranického štěpení u zkoumaných případů. V předposlední části kapitoly jsou pak blíže představena vstupní data pro každé ze zpracovaných volebních období poslanecké sněmovny. Samotný závěr kapitoly je pak věnovaný důvodům výběru představovaných metod a postupům oproti metodologii, kterou si v rámci svého výzkumu, věnovanému stranické jednotnosti českých politických stran, zvolili jiní čeští výzkumníci.

Následuje soubor kapitol, které se věnují každému z vybraných případů. Na úvod každé z těchto tří dílčích případových studií je zpracována obecná charakteristika každého z analyzovaných období společně s agregovanými kvartálními hodnotami stranické jednoty (míry souhlasného hlasování) pro každou z tehdejších parlamentních stran. Následuje stručný kvalitativní popis okolností, které vedly k eskalaci vnitrostranických pnutí uvnitř zkoumaných politických stran, která vyvrcholila právě v rozštěpení poslaneckého klubu, potažmo politické strany a vzniku nového politického subjektu. Po kvalitativním rozboru následuje podkapitola kvantitativního charakteru, která za pomoci síťové analýzy zkoumá dynamiku vývoje stranické jednoty uvnitř zkoumaných parlamentních stran. Každá z případových studií je následně zakončena krátkým shrnutím hlavních výstupů síťové analýzy.

Následuje závěrečná kapitola, která shrnuje hlavní výstupy analýzy zkoumaných případů, a to z pohledu identifikace míry stranické jednoty stran, které se v příslušných parlamentních období štěpily ve srovnání s mírou stranické jednoty ostatních politických stran, které měly v daném období zastoupení v poslanecké sněmovně. Druhý úhel pohledu se pak zaměřuje na vnitřní vývoj štěpících linií uvnitř každé ze zkoumaných stran. Závěrečná část práce se také věnuje limitům, ale i výhodám zvoleného metodologické rámce pro zkoumání vnitrostranických štěpení. Zároveň závěrečná kapitola nabízí i krátké zamyšlení nad další možnou aplikací síťové analýzy v politické vědě.

2. Teorie

V úvodní kapitole práce byly představeny důvody pro výběr zkoumaného předmětu i dosavadní stav poznání související právě s výzkumem jednotnosti českých parlamentních stran, jakožto i záměr posunout stav poznání související s tímto výzkumem za pomoci inovativních kvantitativních metod a postupů. Teoretická část se bude věnovat teoretickým předpokladům a hlavním mechanismům, souvisejících právě s fenoménem jednotnosti parlamentních stran, respektive jejich poslaneckých klubů.

Hlavním záměrem studie je prozkoumání dynamiky tzv. „co-voting“ vazeb (tedy vazeb vyjadřujících míru shody při hlasováních) mezi jednotlivými poslanci, kteří byli ve sledovaných obdobích členy poslaneckých klubů, jenž se rozpadly. Lze předpokládat, že v případech, kdy dochází ke štěpením uvnitř poslaneckých klubů mohou ti poslanci, kteří jsou nespokojeni se situací uvnitř strany nebo jejím politickým směřováním, změnit své hlasovací chování. Tento předpoklad pak staví na teorii stranické jednoty, Hirschmanově (1970) teorii odchodu, protestu a loajality, teorii legislativní účelnosti a dalších konceptech, které budou v teoretické části práce blíže představeny. Close a Gherghina (2019: 652) upozorňují na skutečnost, že v rámci zkoumání vnitrostranické jednotnosti dosavadní výzkumníci konceptualizovali stranickou jednotnost jednorozměrným způsobem, přičemž většina studií byla spíše empiricky zaměřena.

Stranická jednotnost se v konceptuální rovině často využívá jako nejmenší společný jmenovatel v rámci legislativního výzkumu, zkoumání stranického štěpení či aplikování Hirschmanova (1970) modelu „Exit, Voice, Loyalty“ (Close – Gherghina 2019:653). Close a Gherghina (2019:653) zdůrazňují, že: „...velká část (nedávných) výzkumných prací se zaměřila na legislativní soudržnost s určitými přesahy do literatury o stranických frakcích, ale s velmi malým počtem odvolání na Hirschmanův rámeček.“ Cílem této studie je právě silná integrace Hirschmanova modelu v úzké souvislosti se zkoumáním vnitrostranického štěpení uvnitř vybraných českých politických stran (respektive jejich poslaneckých klubů). Práce je silně empiricky zaměřená, bez větších ambicí posouvání teoretických základů, o něž se opírá. Ostatně právě Close a Gherghina (2019: 658) v rámci své práce navrhli typologii, která se snaží systematizovat uchopení konceptu vnitrostranické jednotnosti, navrhnout možné designy

budoucího výzkumu a umožnit identifikaci vhodných metodologických nástrojů pro měření různých typů vnitrostranické jednotnosti.

2.1. Stranická jednotnost

Z pohledu přípravy empirické studie je v první řadě nezbytně nutné pozastavit se nad souvislostí mezi poslaneckým hlasováním a stranickou jednotou. Stranická jednotnost uvažuje podobné chování (nejenom při hlasování, ačkoliv stranická jednota je v rámci parlamentního chování poslanců nejčastěji manifestována právě v kontextu hlasování) u členů konkrétní politické strany.

Na stranickou jednotu bývá různými autory nahlíženo z různých perspektiv s rozličnými implikacemi. Podle Özbudun (1970) je stranická jednota určována dvěma faktory, a to sice ideologickou soudržností („ideological cohesion“) členů strany a stranickou disciplínou („party discipline“). Ideologická soudržnost – koheze – pramení ze stejných preferencí (názorů, postojů) jednotlivých poslanců (nebo členů strany), kteří vykazují stejné chování při hlasování, právě proto, že k otázkám, o nichž rozhodují, zastávají shodné postoje. Stranickou disciplínu pak Özbudun (1970) vnímá jako nástroj vedení strany k vynucení stejného chování svých členů – tedy jako tlak na poslance (členy strany) k zajištění jejich shody při hlasování.

Co se týče terminologie vztažené k problematice stranické jednoty, o její vyjasnění se pokusil Reuven Y. Hazan (2003: 2), který trval na důsledném rozlišení tří konceptů: stranické jednoty („party unity“), soudržnosti („party cohesion“) a stranické disciplíny („party discipline“). Stranickou soudržnost a stranickou disciplínu Hazan vnímal jako faktory ovlivňující míru stranické jednoty. Hazan tyto koncepty vztahoval k teoretickým přístupům, které byly využívány v kontextu výzkumů, věnujících se parlamentním stranám a jejich jednotě – konkrétně k sociologickému a institucionalistickému přístupu (Hazan 2003: 3; Linek - Lacina 2011: 93).

Sociologický přístup zdůrazňuje důležitost specifických rolí a přístupů poslanců (členů strany). Poslanci podle tohoto přístupu hlasují jednotně právě kvůli vzájemně sdíleným normativním a ideologickým postojům a dalším socializačním faktorům (Hazan 2003: 4). Institucionalistický

přístup na druhé straně zdůrazňuje význam strategických pobídek a překážek, rámuje chování poslancecké chování, které vysvětlují stranickou jednotnost na základě formální organizační struktury parlamentů a politických stran. Tato institucionální struktura parlamentů a politických stran následně omezuje poslance (člena strany) v nekoordinovaném (libovolném) chování a podněcuje ho k jednotnému hlasování v parlamentu za předpokladu, že se každý jednotlivý člen strany (poslanec) snaží racionálně maximalizovat vlastní (zejména politický) zisk (Linek - Lacina 2011: 93). Jeden z hlavních rozdílů mezi těmito přístupy spatřuje Hazan (2003) ve způsobu, jakým každý z uvedených teoretických přístupů vysvětluje vznik stranické jednoty. Sociologický přístup předpokládá vznik a posilování stranické jednoty na základě soudržnosti mezi členy poslancecké strany (tzn. sdílení postojů a názorů) ještě před vstupem politické strany do parlamentu. Institutionalistický přístup vysvětluje vznik a sílení stranické jednoty na základě uplatnění nástrojů, vyžadujících disciplínu svých členů (poslanců) poté, co jsou zvoleni jako zástupci své strany do parlamentu (Linek - Lacina 2011: 94).

Nehledě na původ a faktory, které se podílí na vzniku a růstu stranické jednoty v parlamentní rovině, budeme předpokládat tento koncept jako obecně platný – tedy, že politické strany obecně usilují o to, aby jejich členové (zde konkrétně poslanci) koordinovali své chování. Tedy, že v případě poslanceckého hlasování, budou poslanci vyjadřovat stejné preference vůči tiskům, o nichž budou rozhodovat. Tento předpoklad v kontextu českého politického prostředí ostatně potvrzují práce Linka a Laciny (2011), Linka a Rakušanové (dnes Guasti) (2002; 2005) či Dvořáka (2017), kteří zkoumali míru stranické jednoty napříč parlamentními stranami v České republice v různých časových obdobích. Zejména pak práce Dvořáka (2017) zachycuje trend, kdy zkoumané české politické strany, které procházely vnitřní krizí, dosahovaly nižší míry stranické jednotnosti.

Ke konceptu stranické jednotnosti lze ale přistoupit z několika různých výzkumných perspektiv. Na úrovni jednotlivce můžeme vnitrostranickou jednotnost vnímat jako určitý přístup či chování poslance či člena strany; na agregované úrovni z pohledu politické strany však můžeme nahlížet na jednotnost jako na určitou míru koheze nebo naopak tlak vynucující si právě jednotné jednání (Close – Gherghina 2019: 656). Každá z uvedených perspektiv možného nahlížení na stranickou jednotnost má pak vlastní výzkumné implikace. V rámci legislativních studií byla stranická jednota zkoumána jako určitý způsob chování členů strany, přičemž hlavní důraz byl kladený na identifikaci determinantů, které ovlivňovaly toto jejich chování (Close – Gherghina 2019: 656).

Tradiční studie Olsona (2003) či Jandy (1993) zachycují vnitrostranickou jednotnost jako chování poslanců, kteří v rámci strany hlasují shodně (ostatně do této kategorie výzkumu spadají i výše představené české práce věnující se analýze stranické jednotnosti v českém parlamentním prostředí). Jiné výzkumy však na vnitrostranickou jednotnost nahlížely spíše jako na určitý proces než výstup, a to sice v tom ohledu, že stranická jednotnost byla výstupem různých mechanismů – jako například procesů spojených s psycho-sociálními postoji a motivacemi jednotlivce, formování jeho společenské identity a sebeidentifikace s politickou stranou (Raymon – Overby 2016; Raymond – Worth 2017) nebo smyslem pro loajalitu („party loyalty“) vůči straně (Andeweg – Thimassen 2011; van Vonno et al. 2014).

Dalšími možnými výstupy stranické jednotnosti byly mechanismy opírajícími se o homogenitu preferencí („homogeneity of preferences“) členů strany (Kam 2001, Hazan 2003) či stranickou shodu („party agreement“) (van Vonno et al. 2014). Další z těchto „procesních“ mechanismů lze jednoduše pojmenovat jako výše zmiňovanou stranickou disciplínu („party discipline“), která se opírá o využívání jak pozitivních incentív vůči členům strany, tak i o možnosti různých postihů a sankcí vůči těm členům strany, kteří by se v konečném důsledku odmítali chovat jednotně). Je zřejmé, že z pohledu legislativních studií je vnitrostranická jednotnost opřena o koncepty jako je stranická koheze, disciplína, loajalita atd. Rozdíl v rámci zmiňovaných výzkumů leží v tom, zdali je k těmto konceptům (potažmo samotné stranické jednotnosti) přistupováno jako k závislým či nezávislým proměnným.

Další kategorie výzkumů, která aktivně využívá konceptů spojených s problematikou stranické jednotnosti, se věnuje právě problematice stranického štěpení. Ostatně stranické štěpení je často dáváno do přímé souvislosti s nedostatkem stranické koheze (Nielsen et al. 2019), případně jako důsledek chybějící loajality členů vůči své politické straně (O'Brien – Shormer 2013). Výzkumy věnující se stranickému štěpení ukazují, že ideologicky soudržné strany jsou méně náchylné vůči štěpení a přebíhání straníků (Desposato 2006; Heller – Mershon 2008; O'Brien – Shormer 2013) či že zákonodárci mají vyšší tendenci svou domovskou stranu opustit, pakliže se blíže ideologicky identifikují s jinou politickou stranou (Desposato 2006; Mainwaring – Perel-Linan 1997). Heller a Mershon (2008) dále poukazují na to, že štěpení strany či případné přeběhlictví zákonodárců může být způsobeno i silně vynucovanou stranickou disciplínou původní politické strany. Je nezbytné zmínit, že stranické štěpení na parlamentní úrovni, kterému se věnovaly výše uvedené studie, bývá často spojeno i s existencí vnitrostranických

frakcí či skupin, přičemž tyto stranické frakce nutně nemusí působit pouze v rámci parlamentního zastoupení dané strany (Kato 1998).

Vznik stranických frakcí, jejich definice či klasifikace, stejně tak jako zkoumání jejich funkcí či rolí uvnitř politických stran, představuje další významnou rodinu výzkumu věnujícímu se specifické podkategorii výzkumu politických stran. Frakcí rozumíme: „jakékoliv vnitrostranické uskupení, jehož členové sdílejí pocit společné identity a společného účelu, přičemž jsou organizovány tak, aby jednali kolektivně, jako samostatný blok uvnitř politické strany, tak aby dosáhli svých vlastních cílů.“ (Zariski 1960) Studie, které se věnují právě vzniku či klasifikaci frakcí mohou být podle Close a Gheorghiny (2019: 657) rozděleny do několika kategorií, a to sice na výzkum věnující se frakcím z pohledu a) jejich síly, organizace či institucionalizace (Betcher 2005; Hine 1982; Panebianco 1988); b) jejich účelu či ideologického charakteru (Betcher 2005; Rose 1964); c) jejich geografického rozsahu a míry přítomnosti uvnitř různých orgánů či částí dané politické strany (Stern et al. 1971).

Jak zmiňují Close a Ghergina (2019: 657), dobře organizované stranické frakce mohou mít silnější vliv na stranické rozhodování než apel jednotlivých členů strany. V tomto ohledu záleží na účelu stranické frakce a jejím záměru a cílech, které se budou snažit v rámci fungování strany prosadit. Stranické frakce mohou usilovat o ideologický posun celé politické strany, výměnu politické reprezentace strany apod.

Boucek (2009) pak na stranické frakce nahlíží skrze procesní perspektivu, kdy stranické frakce spojuje s jejich dopadem na dění uvnitř politické strany. „Frakcionalizaci“ politické strany pak člení na a) kooperativní; b) soutěžní a c) degenerativní, přičemž právě tato poslední fáze působení frakcí uvnitř politické strany má pro daný politický subjekt destruktivní následky.

Tato disertační práce pak z pohledu svého teoretického ukotvení leží právě na pomezí legislativních studií, vnitrostranického štěpení a stranického „frakcionalismu“. V souladu s představenými českými studiemi, zachycujícími stranickou jednotnost uvnitř českých politických stran, si práce klade za cíl rozšířit dosavadní empirický výzkum o další dimenzi. Cílem práce je zachytit formování specifických podskupin uvnitř poslaneckých klubů, které se formovaly v průběhu vnitrostranické krize, a jejich případné odštěpení od původní politické strany v konkrétním čase, a to sice v průběhu konkrétního parlamentního období, ve kterém v rámci konkrétní politické strany (respektive jejich poslaneckého klubu) došlo ke štěpení.

V tomto ohledu je však nutné prozkoumat další relevantní teoretická východiska chování nespokojených poslanců nad rámec obecného výzkumu stranické jednoty.

2.2. Model odchodu, protestu, loajality a zanedbání

Další významnou výzkumnou rodinou, která silně ovlivnila půdorys předkládané studie vnitrostranického štěpení českých politických stran (respektive jejich poslaneckých klubů), se opírá o Hirschmanův (1970) model Odchodu („Exit“), Protestu („Voice“) a Loajality („Loyalty“).

Podle teorie odchodu, protestu a loajality, kterou publikoval Albert O. Hirschman (1970), mají nespokojení členové organizace několik možností (nebo strategií), které mohou zaujmout, pakliže daná organizace nefunguje podle jejich představ. Koncept odchodu (Exit) představuje aktivní strategii, kdy se nespokojený člen organizace rozhodne ji okamžitě opustit nebo jak později dodávají Rusbult, Farrell, Rogers and Mainous (1988): nespokojený člen aktivně uvažuje o odchodu z organizace. Protest (Voice) také představuje aktivní strategii, narozdíl od odchodu, ale pozitivní. Při zaujmutí této strategie nespokojený člen setrvává v organizaci, přičemž se snaží zasadit o změnu ať už za využití pozitivního (Luchak 2003) nebo negativního (Turnley - Feldman 1999) přístupu. Koncept loajality (Loyalty) pak můžeme považovat za postoj (případně za pasivní strategii), který zaujmou takoví členové organizace, kteří jsou sice s aktuálním stavem uvnitř organizace nespokojeni, ale i přesto neaktivně vyčkávají do té doby, než se situace uvnitř organizace zlepší (Rusbult et al. 1988; McShane 2006).

Zanedbání (Neglect) jako poslední z validních strategií či konceptů byl přidán až později v práci Rusbult, Zembrodt a Gunn (1982). Tento koncept (obdobně jako koncept odchodu) je označován jako destruktivní strategie, a podobně jako koncept loajality je považován za pasivní přístup. Ti členové organizace, kteří si zvolí strategii zanedbávání, nepřispívají pozitivně ke zlepšení situace v organizaci a mají tendenci vyvíjet menší úsilí na činnostech, které by v rámci svého fungování v organizaci prováděli za normálních okolností – to se odráží například na menším pracovním úsilí, snížené produktivitě atd. (Rusbult - Zembrodt - Gunn 1982; Farrell

1983).⁴ Jak upozorňují Withey a Cooper (1989: 522), představené koncepty, které tvoří tzv. EVLN model (Exit-Voice-Loyalty-Neglect) jsou empiricky i konceptuálně rozlišitelné, nicméně hranice mezi nimi se mohou stírat.⁵

V rámci politologického výzkumu, kde byl aplikován Hirschmanův model pro situace, ve kterých se zkoumané strany nacházely v situaci silné vnitrostranické krize či štěpení Salucci (2008) ověřil, že jednání dotčených poslanců může být rozličné – a to sice, že i přes nepříznivou vnitrostranickou situaci členové politické strany zaujímají různé strategie svého chování a vystupování vůči straně. Je tedy velmi individuální, jakou ze strategií (odchod-protest-loajalita) každá z dotčených členů strany zaujme. Ostatně o tom, jak rozličně vnímají kritické situace uvnitř své politické strany její členové referují i Barry (1974) či Dowding et al. (2000). Další z politologických prací (Kato 1998; Close 2011) problematizovaly jasné rozlišení a vzájemné vymezení strategií Protestu („Voice“) a Odchodu („Exit“). Tyto studie zdůraznily dynamický a proměnlivý vztah mezi oběma těmito strategiemi či způsoby chování zkoumaných poslanců vůči své politické straně. Členové stran často adoptovali strategii protestu postupně (v rámci vnitrostranických výborů, následně na stranických schůzích a v poslední fázi i mimo stranu samotnou – například skrze vyjádření svého nesouhlasu v médiích).

V rámci zkoumání vztahu obou strategií nezdědka docházelo k situacím, kdy strategie protestu následně vyústila v odchod ze strany a naopak, kdy odchod některého ze straníků silně podnítil strategii protestu u dalších členů strany (Kato 1998). V kontextu aplikace Hirschmanova modelu na dění uvnitř politických stran byla problematizována i strategie Loajality („Loyalty“). Obecně se loajalita dá vnímat jako určitá proměnná, která určuje, ke které ze strategií (odchod nebo protest) se nespokojený člen strany přikloní (Saunders et al. 1992; Cannings 1992). Podle Close (2011) by loajalita měla zabraňovat nespokojenému členovi strany tuto stranu opustit (zvolit strategii odchodu), nicméně není zcela zřejmé, jaký vztah má loajalita vůči strategii protestu. Loajální člen strany se může aktivně uchýlit k manifestaci své nespokojenosti (strategie protestu), ale stejně tak si může své nespokojení nechat pro sebe a ke strategii protestu nepřistoupit.

---

⁴ Studie od Aravopoulou, Mitsakis and Malone (2017) poskytuje extenzivní přehled literatury, která se věnuje zpracování konceptů odchodu, protest, loajality a zanedbání, přičemž zároveň poukazuje na limity a výzvy spojené s využíváním těchto konceptů a EVLN (Exit-Voice-Loyalty-Neglect) modelu obecně.

⁵ V rámci politické vědy byly modely EVLN využity například v práci Lyonse a Loweryho (1986), kteří zkoumali reakce nespokojených občanů městských komunit nebo v novější studii Nonnenmacherové a Rohrbachové (2019), které pomocí modelů EVLN vysvětlují pokles členství v politických stranách v Německu.

Salucci (2008) poznamenává, že tento duální rozměr lojality může pramenit z tzv. „konfliktních“ lojalit („conflicting loyalties). Tedy z toho, že daný člen strany může být loajální vůči straně jako takové nebo ideologii, kterou by podle něj měla daná politická strana zastávat – to pak může vyústit i v situaci, kdy nespokojený člen strany zvolí strategii odchodu právě z toho důvodu, že se jeho politická strana příliš odchyluje od jím prosazované ideologie. Close (2011) upozorňuje, že lojalita člena strany ale může stejně tak být vztažena i k lídrovi strany, centrální stranické organizaci či dílčím frakcím a různým stranickým organizacím. Tato sebeidentifikace s dílčí stranickou strukturou či frakcí (Zariski 1960) pak samozřejmě může vyústit opět v situaci konfliktní lojality, kdy lojalita vůči straně takové může zamezovat zvolení strategie odchodu ze strany nespokojených straníků, nicméně lojalita vůči dílčí frakci může tuto strategii (tedy odchod) vnímat jako legitimní krok (Close – Gherghina 2019:658). V kontextu využití teorií stranické jednoty a EVLN modelu pro specifické potřeby této práce, kde budou zkoumány především ty strany, které procházely vnitřní krizí a z jejichž poslaneckého klubu se vyčlenili nespokojení poslanci, je nutné upozornit i na teoretický příspěvek Johna Owense (2003). Ten upozorňuje na racionalitu chování poslanců odrážející se v tzv. legislativní účelnosti, kdy poslanci mohou být v pokušení změnit své politické působení (opustit stávající politickou stranu), pokud by výhodnost těchto kroků předčila náklady na takové rozhodnutí (Owens 2003: 12). Stručně řečeno, v době dlouho trvající vnitrostranické krize je z racionálního hlediska poslance vhodné vyhodnocovat, jakým způsobem se k dané situaci postavit – případně, kterou z možných strategií EVLN modelu zaujmout.

3. Výzkumné scénáře

Kombinace výše uvedených teorií a konceptů nabízí ucelený základ pro zkoumání tzv. co-votingu (tedy míry souhlasného hlasování) mezi poslanci v době, kdy strana, jejímiž byli členy, procházela vnitrostranickou krizí. Účelovost poslaneckého chování (tedy racionalita), která je základem každodenního rozhodování poslanců je nezbytným předpokladem pro implementaci EVLN modelu, který inherentně předpokládá, že každý ze zkoumaných jedinců vědomě vykonává jím zvolenou strategii. Právě racionální strategie, kterou každý z poslanců zastává během doby, kdy jeho domovskou politickou stranou otrásá krize, se pak přímo odráží na podobě poslaneckého hlasování, respektive na jednotnosti politické strany.

Předmětem studie je zachytit dynamiku co-votingu mezi poslanci těch vybraných poslaneckých klubů, které se v rámci jednoho volebního období rozštěpily. Z pohledu modelu EVLN je výhodou, že v rámci těchto specifických scénářů je předem známý výsledek, a to sice, že skupina nespokojených poslanců zvolila strategii odchodu z té politické strany, za niž byla zvolena do poslanecké sněmovny. Otázkou však zůstává, jak tato skupina nespokojených poslanců v rámci hlasovacího chování jednala před svým odchodem ze strany a jak po něm? Tedy jaké konkrétní strategie v rámci co-votingu u těchto jedinců můžeme identifikovat.

Míra souhlasného hlasování (co-voting) mezi poslanci je přímo spojena s konceptem stranické jednotnosti, kdy vysoká shoda poslanců v rámci hlasování vypovídá o jednotném postoji politické strany (resp. poslaneckého klubu), a naopak nízká míra shody při hlasování poukazuje na názorově nejednotnou politickou stranu. Model EVLN pak s mírou jednotnosti nepřímo souvisí, jelikož míra souhlasného hlasování mezi poslanci, kteří opustili svou domovskou politickou stranu a jejich bývalými kolegy se teoreticky bude v závislosti na zvolené strategii EVLN lišit.

Z teoretického úhlu pohledu se na hlasovacím chování nespokojeného člena poslaneckého klubu odrazí to, jakou z výše představených strategií zaujme. V případě strategie odchodu by mělo dojít k tomu, že se nespokojený poslanec v určité chvíli rozhodne poslanecký klub opustit – v návaznosti na jeho hlasovací chování může dojít ke dvěma situacím. Pokud byl předmětem jeho zklamání odlišný politický směr, který poslanecký klub, respektive politická strana, zaujímala oproti jeho preferované politické vizi, lze usuzovat, že míra souhlasných

hlasování mezi poslancem a jeho spolustraníky rapidně klesne poté, co zklamáný poslanec opustí stranu, za kterou byl zvolen. Alternativně může dojít i k tomu, že předmětem sporu mezi poslancem a zbytkem strany budou jiné faktory (např. interní uspořádání strany, vnitrostranické boje apod.) než politický program, který se odráží právě ve hlasováních na půdě poslanecké sněmovny. V takovém případě by míra souhlasného hlasování mezi zklamáným poslancem a jeho bývalými kolegy výrazně neklesla ani po jeho odchodu ze strany, protože důvod pro jeho odchod by byl motivován právě takovými faktory, o kterých není na půdě dolní komory hlasováno.

V případě, kdy by poslanec zaujal strategii aktivního protestu souvisejícího s politickým směřováním jeho domovské politické strany se dá usuzovat, že míra jeho souhlasných hlasování s ostatními spolustraníky by klesla, aniž by došlo k jeho odchodu ze strany. Dalo by se očekávat, že v případě urovnání politických neshod a nastavení smířčí politické vize by se však hlasování dříve nespokojeného poslance opět změnilo a to tak, že by míra souhlasných hlasování s jeho kolegy opět vzrostla.

Z teoretického hlediska je problematické vztáhnout pasivní strategie EVLN k míře shody při poslaneckých hlasováních. Strategie loajality se do určité míry překrývá s konceptem stranické jednotnosti, kdy loajální jedinec hlasuje tak, jak si žádá poslanecký klub, potažmo politická strana – což ústí právě ve vysokou míru společného hlasování mezi poslanci. Jak by se ale v rámci poslaneckých hlasování projevila strategie zanedbávání?

Je nutné zmínit, že strategie loajality i zanedbání jsou pasivními strategiemi, což znamená, že nespokojený poslanec v rámci hlasování nedává najevo své znepokojení či nesouhlas. Při zanedbání, které v rámci míry shody bude těžko zachytitelné, je však důležité sledovat další faktory související s hlasovacím chováním. Nespokojený poslanec, který zaujme strategii zanedbání bude s vyšší pravděpodobností chybět při hlasováních samotných.

Je však zřejmé, že na základě analýzy míry shody při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu je možné zachytit aktivní projevy nesouhlasu, které korespondují s aktivními strategiemi odchodu a protestu. Pro zachycení pasivních strategií je potřeba kvalitativního vhledu do jednotlivých zkoumaných případů. Jednoduše se totiž může stát, že poslanec, který není v žádném rozkolu se stranou, je plně disciplinovaný a neprojevuje žádné úmysly stranu opustit, se dlouhodobě nebude účastnit hlasování o návrzích zákonů atd. To však

nutně nemusí znamenat, že tento poslanec z neznámého důvodu volí pasivní strategii zanedbávání. Je docela dobře možné, že daný poslanec je například dlouhodobě nemocný nebo je v situaci, která mu znemožňuje řádně vykonávat jeho poslanecké povinnosti.

U vybraných případů vnitrostranického štěpení, kde předmětem zkoumání je hlasovací chování právě těch poslanců, kteří v konečném důsledku zvolili aktivní strategii odchodu, se však výčet možných scénářů vývoje hlasovacího chování těchto stranických „odpadlíků“ značně omezuje.

Scénáře, které zachycují dynamiku hlasovacího chování nespokojené skupiny poslanců vůči svým spolustraníkům lze stručně popsat takto:

Scénář 1: Skupina nespokojených poslanců, která se rozhodla opustit politickou stranu, za niž byla zvolena do poslanecké sněmovny měla **před svým odchodem** ze strany **vyšší míru shodného hlasování** se svými dřívějšími spolustraníky. Nicméně **po odchodu** ze strany tato **míra shody při hlasování výrazně klesla**.

Scénář 2: Skupina nespokojených poslanců, která se rozhodla opustit politickou stranu, za niž byla zvolena do poslanecké sněmovny měla **před svým odchodem** ze strany **vyšší míru shodného hlasování** se svými dřívějšími spolustraníky. **Po odchodu** ze strany tato **míra shody při hlasování zůstala přibližně stejná**.

Scénář 3: Skupina nespokojených poslanců, která se rozhodla opustit politickou stranu, za niž byla zvolena do poslanecké sněmovny měla **před svým odchodem** ze strany **nízkou míru shodného hlasování** se svými dřívějšími spolustraníky. **Po odchodu** ze strany tato **míra shody při hlasování zůstala přibližně stejná**.

Scénář 4: Skupina nespokojených poslanců, která se rozhodla opustit politickou stranu, za niž byla zvolena do poslanecké sněmovny měla **před svým odchodem** ze strany **nízkou míru shodného hlasování** se svými dřívějšími spolustraníky. **Po odchodu** ze strany tato **míra shody při hlasování nezanedbatelně vzrostla**.

Na tomto místě je vhodné pozastavit se nad motivací nespokojené skupiny poslanců uvnitř krizí sužované politické strany/stranického klubu, která je před rozštěpením. V takových případech, kdy míra souhlasných hlasování mezi dřívějšími spolustraníky dosahovala nízkých hodnot po

odchodu frakce poslanců ze své domovské strany (scénáře 1 a 3), lze usuzovat, že důvodem pro odštěpení byl rozkol v politických názorech. V případě, kde míra souhlasných hlasování mezi dvěma rozštěpenými frakcemi zůstala vysoká míra souhlasných hlasování i po odchodu „odpadlické“ skupiny z domovské strany (scénář 2) lze předpokládat, že šlo o jinou příčinu než rozkol v politických názorech. Velmi specifický je pak poslední ze zmiňovaných scénářů dynamiky hlasovacího chování před a po odchodu nespokojené skupiny poslanců ze strany (scénář 4). Ten totiž uvažuje, že teprve po odchodu ze strany, za niž byla „odpadlická“ skupina zvolena dojde mezi touto skupinou a bývalými spolustraníky k nárůstu míry shody při hlasováních. Tento scénář by byl teoreticky možný v takovém případě, kdy by došlo ke změně předmětu, o němž je hlasováno směrem k politicky nekonfliktním tématům mezi dvěma rozštěpenými skupinami (a to za předpokladu, že budeme uvažovat že nově vzniklá poslanecká frakce nekoordinuje své kroky se svými bývalými kolegy například za účelem oslovení širšího spektra potenciačních voličů).

V kontextu představených teorií a z nich vyvstávajících scénářů dynamiky hlasovacího chování uvnitř politické strany, která se rozštěpila, budou jednotlivé empirické případy na základě síťové analýzy propojeny s korespondujícími scénáři. Ačkoliv se síťová analýza bude opírat výhradně o záznamy poslaneckých hlasování v daných funkčních obdobích, motivace poslanců související s vývojem jejich hlasovacího chování bude odvozena na základě kvalitativního vhledu do jednotlivých zkoumaných případů, opírající se o již provedený výzkum vývoje českého stranického systému.

Obecnou výzkumnou otázkou pak bude, zdali ty scénáře dynamiky hlasovacího chování, u kterých se v rámci kvalitativního zkoumání potvrdí politická motivace pro odchod nespokojené skupiny poslanců z jejich domovské politické strany, budou mít pro tuto stranu horší důsledky (například neschopnost politických stran, které prošly vnitřní krizí, na jejímž konci bylo rozštěpení strany, uspět v nadcházejících volbách)?

Vybrané teoretické a konceptuální zakotvení práce tak poskytuje komplexní zdůvodnění identifikace možných scénářů popisujících dynamiku hlasovacího chování těch poslanců, kteří se rozhodli opustit v průběhu funkčního období politickou stranu, za niž byli zvoleni do parlamentu, respektive do poslanecké sněmovny.

Výše představený soubor teorií byl zvolen jako výchozí výzkumný rámec pro zkoumání stranické jednoty českých parlamentních stran, potažmo případů, ve kterých došlo k jejich rozštěpení z několika důvodů. V první řadě se jedná o etablované teorie, které byly aplikovány nejen v zahraničním výzkumu jednotnosti politických stran (ať už z pohledu legislativních studií, vnitrostranického štěpení či stranického frakcionalismu), ale byly využity i v kontextu předchozího českého výzkumu, který se tomuto fenoménu věnuje (jedná se zejména o teoretické přístupy postavené na dnes již tradičních pracích Ozbundun (1970) a Hazana (2003)). V druhé řadě pak aplikovaný výzkum stojí na teoretických předpokladech, které vnímají racionální rozhodování jednotlivců – poslanců jako klíčový středobod jejich chování. A právě racionalita rozhodování poslanců je důležitým aspektem, který doplňuje obecněji mířící teorie věnující se stranické jednotnosti. Ve své podstatě je na každém členovi politické strany, zdali se bude řídit tím, co mu diktuje vedení strany, případně poslanecký klub nebo zdali zvolí vlastní strategii jednání, která mu může přinést nějaký užitek.

Představené teorie stojící na pracích A. Hirschmana (1970) a J. Owense (2003) mnohem lépe vysvětlují důvody, pro které se jednotliví poslanci mohou v konečném důsledku rozhodnout opustit politickou stranu, za niž byli zvoleni do parlamentu. Je zřejmé, že veškeré výše popsané teorie, které slouží jako rámec pro studium stranické jednoty a zkoumání dynamiky štěpení uvnitř rozpolcených stran, mají třecí plochy, ve kterých se překrývají. Hirschmanova (1970) strategie loajality například vysvětluje (i v rámci rozpracování dalších výzkumníků), proč někteří z politiků, kteří mohou být nespokojeni s aktuálním prostředím či výkonem vlastní politické strany přesto zůstávají jejími členy (Salucci 2008), přičemž se opírá právě o jejich racionální zdůvodnění.

Ozbundunova (1970) teorie, respektive její Hazanova (2003) modernější úprava, si pak všímá právě motivů jako je ideologická stranická koheze či mechanismů jako je stranická disciplína, které mohou u nespokojeného poslance fungovat právě jako překážka, která brání jeho odchodu ze strany.

Pro studii tří specifických vybraných případů vnitrostranického štěpení na půdě parlamentu České republiky tedy byly vybrány takové teorie, které se komplexně doplňují a pomáhají maximálně vysvětlit dílčí koncepty a klíčové mechanismy, které jsou z pohledu výzkumu stranické jednoty či vnitrostranického štěpení naprosto zásadní.

4. Metodologie

Jak bylo představeno výše, problematika stranické jednoty je poměrně široká, obsahující velké množství dílčích konceptů a souvztažností. Z pohledu analýzy dílčích projevů stranické jednotnosti je tudíž nezbytné mít po ruce vhodnou sadu metod a nástrojů, jako je právě v této práci využívaná síťová analýza. Ta se opírá zejména o zkoumání předem stanovených vazeb (vztahů) mezi konkrétními aktéry. Z metodologického úhlu pohledu se jedná o velmi flexibilní nástroj, který umožňuje analyzovat zvolený výsek společnosti, jenž je rámovaný jako síť předem definovaných vztahů – v tomto případě poslanecké kluby zkoumaných politických stran jako zvolený ohraničený výsek zkoumané části legislativního orgánu a míra souhlasného hlasování mezi členy těchto klubů v daném časovém období jako určitý indikátor možného vztahu mezi jednotlivými poslanci.

4.1. Využití analýzy sociálních sítí v politické vědě

Počátky využívání síťové analýzy v politické vědě sahají zhruba do 30. let dvacátého století, kdy Routh (1938) ve své studii analyzoval mezilidské vztahy mezi členy senátu ve státě Illinois. V kontextu studia amerických zákonodárných orgánů se vztahům mezi jejich členy dále věnovali i výzkumníci jako Patterson (1959); Eulau (1962) či Monsma (1966).

V průběhu posledních století se pak záběr studií, věnujících se zákonodárným sítím výrazně rozrostl. Jak si ostatně všímá Fowler (2006), s rozšiřujícími se možnostmi sběru nejrůznějších typů dat lze zkoumat různé podoby vztahů mezi politiky. Fowler (2006) či Kirkland (2011; 2014) patří k badatelům, kteří svůj výzkum legislativních sítí opřeli o data, týkající se spolupodepisování (tzv. cosponsorshipu) návrhů zákonů jednotlivými zákonodárci. Jiní výzkumníci (Hindman – Tsioutsoulis – Johnson 2003) se zaměřili například na síť mapující propojení webových odkazů mezi politickými a zájmovými skupinami. Porter a kol. (2005) zkoumají například síť vztahů mezi kongresmany USA na základě jejich členství v dílčích komisích Dolní komory amerického parlamentu.

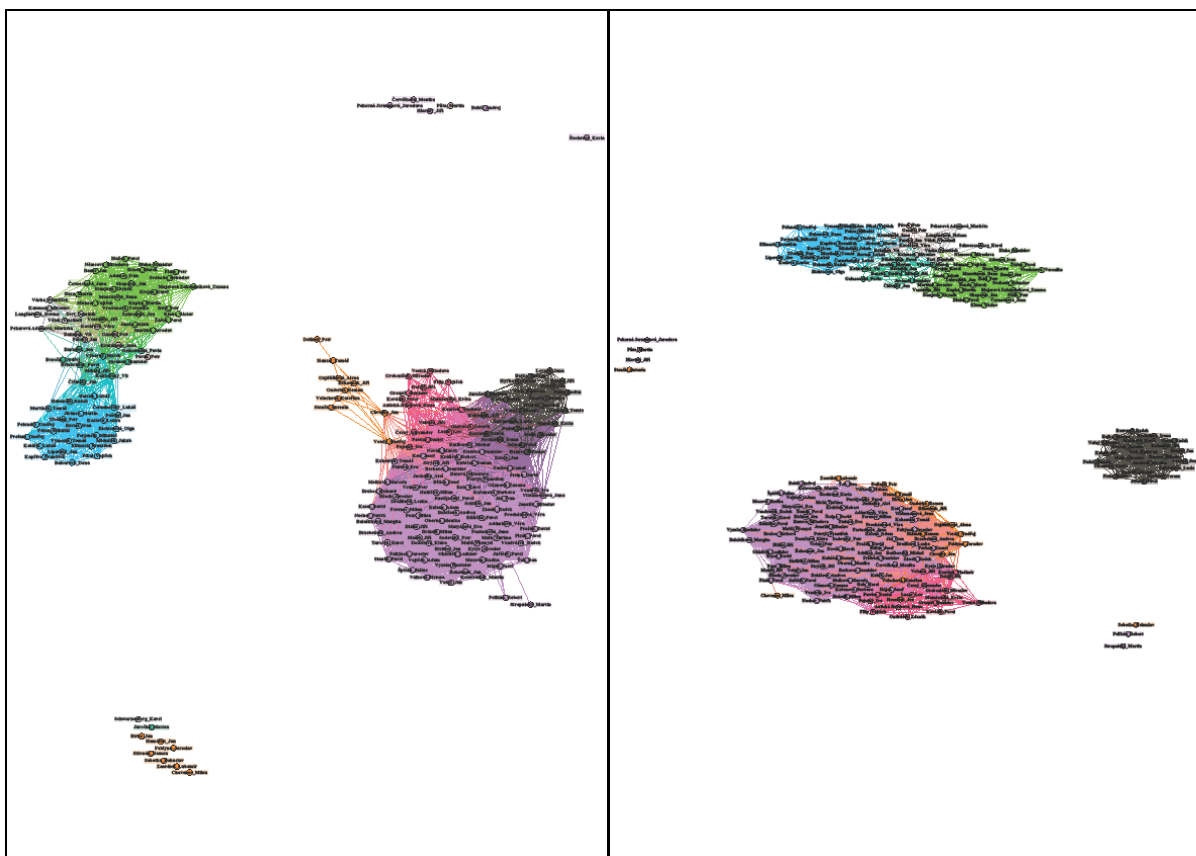
Svébytnou kategorií je pak i zkoumání sítí věnujících se legislativnímu chování poslanců či senátorů. Ringe, Victor a Gross (2009) například analyzují sítě komunikace mezi jednotlivými americkými zákonodárci před hlasováním o konkrétních zákonech. Empirická část této disertační práce pak analyzuje sítě, které zachycují míru shody při hlasování o předkládaných tiscích mezi skupinami poslanců v Poslanecké sněmovně České republiky.

Výzkum legislativních sítí je tedy jednoznačně determinován typem vztahů a interakcí mezi zkoumanými subjekty a podstatou dat, která daný vztah zachycují. Ve své podstatě bychom o výzkumu legislativních sítí mohli uvažovat jako o svébytné výzkumné kategorii spadající do oblasti politické vědy. Čím je však síťová analýza unikátní? Jaké nástroje má k dispozici a co může přinést politické vědě?

4.2. Síťová analýza – nástroj pro zachycení vztahů mezi aktéry

Síť je často definována jako soubor uzlů a vazeb mezi nimi (Borgatti – Everett – Johnson 2013; Hanneman – Riddle 2005). Uzel pak může znázorňovat široké spektrum entit, často konkrétní aktéry, ale dále také události, koncepty apod. V této práci budou uzly vyjadřovat dvě konkrétní entity, a to sice poslance a dále tisky, o nichž bylo hlasováno na půdě poslanecké sněmovny (bližší vysvětlení zvolení tohoto setu entit je popsáno v nacházející kapitole). Uzly – grafické vyjádření určité entity – mají samozřejmě konkrétní vlastnosti jako je například gender, věk či příslušnost k politické straně, pokud budeme zkoumat síť zachycující například právě poslance.

U legislativních návrhů (tisků) pak těmito vlastnostmi může být to, zdali byly poslaneckou sněmovnou přijaty, kdo byl jejich navrhovatelem či jaké oblasti (školy, zdravotnictví, ekonomie) se týkaly. Vazbou pak rozumíme vztah, který dané uzly spojuje. Základním síťovým rozlišením vazeb je pak to, zdali jsou orientované, tedy jestli je vztah jednostranný (například tok prostředků od jednoho aktéra k druhému) nebo neorientované, kdy je vztah mezi oběma propojenými uzly oboustranný (například členství v organizaci). Vazby můžeme dále také posuzovat na základě jejich síly či hodnoty (vazby vyjadřující pozitivní či negativní vztah).

Graf 1: Graf zachycuje proměnu míry souhlasu mezi poslanci, kteří zasedali v dolní sněmovně parlamentu ČR mezi lety 2017 a 2018. Levá část grafu zachycuje míru souhlasu při poslaneckých hlasováních před zformováním vládní koalice v červnu 2018. Pravá část grafu mapuje období po vyslovení důvěry vládě Andreje Babiše až do konce listopadu 2018. Každá z uzlů je zachycený jako samostatný bod s popiskem jména poslance. Barevné clustery pak ilustrují stranickou příslušnost poslanců: Fialově jsou znázorněni poslanci za hnutí ANO 2011, modře poslanci Pirátské strany, zeleně poslanci Občanské demokratické strany, tyrkysově poslanci za KDU-ČSL, růžově poslanci Komunistické strany Čech a Moravy, oranžově poslanci za ČSSD, černě poslanci SPD, béžově poslanci STAN a šedě poslanci TOP 09.

Pro zobrazení vazby v síti byla nastavena hranice Jaccardova indexu podobnosti – tedy míry shody, které musela vazba mezi poslanci dosáhnout na 28 bodů v rámci prvního zkoumaného období a 15 bodů v druhém zkoumaném období. V síti se kromě propojených podskupin nachází i izolované uzly, tedy takové uzly, které s žádným dalším uzlem nebyly schopny překročit stanovenou hranici míry shody při hlasováních pro vznik vazby.

Zdroj: Brabec (2019: 156)

Nespornou výhodou využívání sociálních sítí je možnost jejich jednoduchého grafického zachycení (viz graf 1 prezentovaný výše). Je však nutné podotknout, že bez využívání adekvátních statistik může docházet ke zkreslením při interpretacích modelů sítí (a to zejména u sítí čítajících vysoký počet uzlů). Konstrukce sítě se pak vždy opírá o dostupnost vhodných dat. V tomto ohledu pak zejména při práci se sociálními sítěmi můžeme narážet na mnohá úskalí. Často je nezbytné využívat sekundárních dat k odvození potenciální přítomnosti zkoumaného vztahu. Při zkoumání jednotnosti poslaneckých klubů, potažmo politických stran, by bylo žádoucí mít přístup k veškeré komunikaci mezi zkoumanými aktéry, účastnit se

zasedání poslaneckých klubů a mít tak možnost prozkoumat dynamiku vývoje vztahů mezi jednotlivými poslanci. Obecně mít možnost sbírat tato data by však bylo vzhledem k jejich delikátní povaze i časové náročnosti velmi obtížné (vzhledem k historické povaze zkoumaných případů pak i zcela nemožné). Jedinou možností je pak tedy využívat veřejně dostupných dat, se kterými je však nutné obezřetně nakládat, jelikož v nejlepším možném případě mohou sloužit jako jakési proxy indikátory vztahu, který bychom chtěli zkoumat, ale nemáme pro něj tzv. tvrdá data. To, jakým způsobem bylo přistoupeno k výběru relevantních dat, jejich zpracování a následné konstrukce sítě zachycující jednotnost zkoumaných poslaneckých klubů je popsáno v dalších kapitolách (konkrétně v kapitole Síťová analýza – postup při zpracování dat a následně i v kapitole Zásady zpracování dat).

4.3. Síťová měřítka na úrovni uzle – míry centrality

Analýza sociálních sítí neslouží pouze ke grafickému zachycování vztahu v rámci vybrané sociální skupiny. Tato disciplína poskytuje i metody, pomocí kterých je možné síť objektivně popsat.

Na úrovni analýzy jednotlivých uzlů jsou to například měřítka centrality, které v síti na základě předem daných kritérií a postupů pomáhají určit významné aktéry (Freeman 1979). Těchto měřítek existuje celá řada, přičemž každé z nich pojímá přístup k centralitě – významnosti uzle jiným způsobem. Z pohledu sítě mapující míru souhlasu při poslaneckých hlasování uvnitř poslaneckého klubu pak teoreticky dává smysl využívat dvě specifická měřítka.

První z nich je tzv. „Degree Centrality“, tedy centralita měřená stupněm uzlu. Toto měřítko určuje význačnost uzle podle počtu vazeb, kterými je daný uzel propojený s ostatními uzly v síti. Uzel s vysokým počtem vazeb teoreticky umí v síti šířit svůj vliv, případně být inspirativním článkem pro ostatní uzly (Diviák 2020: 17). V rámci vážených sítí, tedy takových sítí, kde hraje roli i síla vazby mezi dotčenými aktéry, je pak vhodné využívat tzv. „Weighted Degree Centrality“, tedy měřítka, které sčítá váhu všech vazeb, které zkoumaný uzel má. Právě u takových sítí, které zkoumají například míru souhlasného hlasování mezi poslanci, dává smysl využívat právě této upravené podoby měřítka. Z pohledu této míry centrality by jako významní poslanci vystupovali jako ti, kteří by dosahovali nejvyšších hodnot vážené centrality stupně

uzlu. Takoví poslanci by se dali považovat za vysoce konformní členy politické strany, jejichž zájmem je vystupovat co možná nejvíce jednotně se zbytkem jejich strany.

Druhým z velmi často využívaných síťových měřítek pro zkoumání míry centrality uzle je tzv. „Betweenness centrality“, tedy „mezilehlost uzlů“. Významnými uzly jsou podle tohoto měřítka ty, které stojí mezi velkým množstvím zbývajících uzlů v síti. Respektive, takové uzly, které přemostují velké množství dalších uzlů mají velmi často vysoké hodnoty tohoto měřítka centrality. Mezilehlost uzle je měřena jako součet toho, kolikrát daný uzel leží na nejkratší cestě (tzv. geodetické vzdálenosti) mezi dvěma libovolnými uzly v síti (Diviák 2020: 17). Uzly, které dosahují vysokých hodnot této míry centrality často vystupují jako uzly, které jsou schopny do vysoké míry ovlivnit tok zdrojů (např. informací) uvnitř sítě. Takové uzly jsou často nazývány jako „zprostředkovatelé“ (brokers) nebo „vrátní“ (gatekeepers), jelikož jejich role prostředníka může pomáhat propojovat slabě propojené komunity uvnitř sítě. Uvnitř sítě mapující míru souhlasu při poslaneckých hlasování by uzly s vysokými hodnotami mezilehlosti mohly za určitých okolností představovat klíčovou roli pro udržení stranické jednoty (a to jak konstruktivní, tak i destruktivní).⁶

4.4. Síťová měřítka na úrovni podskupin sítě

Jak poukazují Newman a Park (2003) přirozenou vlastností sítí, které jsou konstituovány lidskými aktéry je tendence jednotlivých aktérů konstituovat menší kohezivní skupiny – nazvěme je komunity. Tyto komunity jsou často hustěji provázány než celá síť, přičemž uvnitř sítě můžeme nalézt větší množství izolovaných, ale i vzájemně propojených komunit. Jak poukazuje Borgatti, Everett a Johnson (2013: 181), v rámci podskupin je velmi pravděpodobné, že aktéři budou sdílet přesvědčení, hodnoty či další zdroje, a tudíž jedinci patřící do téže podskupiny budou více náchylní k uplatňování vlivu mezi sebou navzájem.

Ačkoliv existuje velké množství způsobů a nástrojů pro detekci podskupin v rámci sítě (viz Fortunato 2010), v kontextu výzkumu stranické jednoty se zaměříme na metody pro identifikaci komunit, které identifikují příslušnost specifických uzlů výlučně k jedné komunitě (průnik

---

⁶ V případě, kdy by došlo k patové situaci uvnitř sněmovny, by poslanci s vysokou hodnotou míry mezilehlosti v kontextu souhlasných hlasování disponovali vysokým přeběhlickým (případně vyděračským) potenciálem.

komunit tedy není za využití těchto metod možný) – tak aby každému ze zahrnutých poslanců bylo přisouzeno členství právě k jedné komunitě.⁷ K identifikaci jednotlivých podskupin dochází na základě předpokladu, že uvnitř každé z komunit bude přítomno více vazeb než napříč skupinami. To znamená, že vnitřně budou komunity více propojené. Měřítkem pro „roztříštěnost“ sítě do dílčích podskupin je tzv. „modularita“ (Newman 2006). Její hodnoty se pohybují v rozmezí -1 až 1, přičemž čím vyšší celkové hodnoty modularity sítě dosahuje, tím více odpovídá svojí strukturou shluku jasně vymezených podskupin. Obecně se za síť tvořenou podskupinami považují takové sítě, jejichž modularita přesahuje hodnotu 0,3 (Diviák 2020: 24). Určitým úskalím při práci s algoritmy, vypočítávajícími hodnotu modularity, je možnost nastavení jejich „granularity“, tedy parametru, který určuje, jak vysoké množství komunit se výzkumník snaží v dané síti identifikovat. Je tedy na výzkumníkovi zvážit, jaké množství podskupin chce v rámci sítě identifikovat a konfrontovat jeho rozhodnutí s předchozími teoretickými východisky.

V případě aplikace měřítka modularity na síť reprezentující míru souhlasu (tzv. „co-voting“) mezi jednotlivými poslanci, kteří ve zkoumaném období vykonávali svůj mandát, můžeme s pomocí různých nastavení parametru granularity docílit zajímavých výsledků. Při vhodném nastavení můžeme očekávat zachycení podskupin reprezentujících vládní koalici a opoziční blok či bloky. Eventuálně můžeme síť roztříštit do komunit reprezentující jednotlivé poslanecké kluby a sledovat, zdali jednotliví poslanci nevykazují odchylky v rámci svého hlasování (zdali nemají blíže k poslancům z jiných stran než ke svým spolustraníkům apod.). Případně je teoreticky možné za správného nastavení identifikovat i dílčí frakce uvnitř jednotlivých politických stran, které mají zastoupení v poslanecké sněmovně. Nicméně modularita je pouhým nástrojem, který na základě vstupních parametrů tříští síť do jednotlivých podskupin – pro správnou práci s tímto algoritmem je tedy nutné vycházet z teoreticky opodstatněných předpokladů a vzít v potaz intervenující proměnné.

V kapitole Síťová analýza – postup při zpracování dat a následně i v kapitole Zásady zpracování dat bude blíže představeno, jakým způsobem bude měřítko modularity využito v kontextu zkoumání vybraných případů.

---

⁷ Jedná se o tzv. „top-down“ přístup detekce komunit (Hanneman – Riddle 2005; Diviák 2020: 23)

4.5. Síťová měřítka na úrovni sítě

Kromě měřítek, která pomáhají zachytit významnost uzle či identifikovat komunity v rámci sítě, existují i měřítka, která pomáhají popsat zkoumanou síť jako celek. Jedním z těchto základních ukazatelů je hustota (tzv. „density“). Hustota udává, kolik vazeb ze všech eventuálně možných vazeb je v síti přítomno. Jinými slovy, toto měřítko zkoumá, jak moc jsou všechny přítomné uzly v síti vzájemně propojené. Hustota sítě se pohybuje v rozmezí hodnot 0 až 1. V souvislosti s využitím tohoto měřítka na síť mapující míru souhlasného hlasování mezi poslanci narážíme na esenciální vlastnost sítí zachycujících co-voting. A to sice, při uvážení toho, že poslanci během jednoho volebního období hlasují o tisících předkládaných tiscích existuje pouze velmi nízká pravděpodobnost, že by mezi poslanci nikdy nedošlo ke shodě při hlasování. Při zkoumání sítě co-votingu je důraz kladen na sílu vazby mezi poslaneckými páry, přičemž právě tato síla vazby udává, jak často hlasovali poslanci shodně. Nicméně hustota sítě v tomto ohledu dosahuje až na drobné výjimky hodnoty 1⁸ – tedy plného propojení všech uzlů v síti. Dalším velmi rozšířeným nástrojem pro analýzu sítě jako takové je centralizace (tzv. „centralization“). Toto měřítko, které může opět dosahovat hodnot od 0 k 1 vyjadřuje, jakým způsobem jsou rozprostřené vazby v celé síti. Pakliže by všechny vazby směřovaly k jednomu centrálnímu uzlu, pak by hodnota této míry dosahovala 1. V případě, kdy by každý z uzlů měl identický počet vazeb by hodnota tohoto měřítka byla 0.

Je patrné, že síťová analýza nabízí mnoho dílčích měr, skrze které je možné měřit významnost či vliv zkoumaných uzlů uvnitř dané sítě. I v rámci výzkumu zaměřených na legislativní síť se setkáme s častým uplatněním metrik na úrovni uzle, podskupiny sítě či sítě jako takové viz výzkumy Ringeho a Wilsona (2016)⁸ Ringeho, Victor a Grosse (2013); Fowlera (2006); či Mocht'aka a Diviáka (2019).

---

⁸ Takovou výjimkou může být například situace, kdy některý z poslanců nahradí některého z kolegů, který složil svůj poslanecký mandát. V ten okamžik má nově jmenovaný poslanec nulovou míru shody při hlasování s ostatními. To se však samozřejmě mění s počtem hlasování, jichž se poslanec účastnil.

4.6. Síťová analýza – postup při zpracování zkoumaných případů

Hlavním záměrem analýzy je prozkoumat hlasovací strategie či chování poslanců (co-voting mezi poslaneckými páry), kteří byli původně zvoleni na volebních kandidátkách, analyzovaných politických stran v obdobích, kdy tyto strany procházely vnitrostranickými krizemi, které vedly k jejich štěpení. Důraz pak bude kladen především na případné dramatické změny v hlasovacím chování poslanců, které by eventuelně mohly odrážet situaci uvnitř jejich politické strany.

Pro rozkrytí hlasovacího chování poslanců a následné míry shody mezi jednotlivými poslaneckými páry při hlasováních na půdě Poslanecké sněmovny budou využívány přístupy síťové analýzy. To z toho důvodu, že tento set metod a přístupů zdůrazňuje relační (vztahovou) podstatu politiky a politického chování. Předmětem síťové analýzy pak často bývá i odhalení často skrytých vzorců chování a vztahů mezi zkoumanými aktéry či rekonstrukce struktury sítě, která pomáhá lépe pochopit vnitřní dynamiku přítomných vztahů. (Zech – Gabbay 2016: 216) V rámci konkrétní aplikace síťových metod na předkládaný výzkumný záměr je však nezbytné klást si otázku do jaké míry je tzv. co-voting (tedy shodné hlasování poslanců o předkládaných tiscích) vědomým vztahem mezi poslanci (Brabec 2019: 149).

Je nutné zdůraznit, že míra co-votingu potenciálně může reprezentovat určitý vztah mezi poslanci, kteří koordinují svá hlasování na základě jejich společných zájmů. Na druhé straně však shodné hlasování poslanců (co-voting) reprezentovat vztah nemusí, jelikož každý z poslanců může hlasovat libovolně (tzn. shodně s ostatními poslanci) i bez předchozí koordinace jejich postojů a zájmů. Vzhledem k této dvojí podstatě případných shodných hlasování bude co-voting vnímán jako jakýsi proxy indikátor možného, ne však nezbytného, vztahu mezi poslanci v rámci analyzovaných poslaneckých párů – v těch případech, kdy bude co-voting mezi poslanci dosahovat vysokých, hodnot budeme předpokládat vztah reprezentující kooperaci mezi poslanci, tam kde bude míra při hlasováních mezi poslanci nízká, budeme předpokládat vztah reprezentující rivalitu. (Brabec 2019: 149-150)

Vzhledem k tomu, že síťová analýza pracuje s jasně rozpoznatelnými vztahy mezi jednotlivými aktéry, je nutné překonat překážku nejasnosti přítomnosti vztahu (koordinace, rivalita) u hlasování mezi poslaneckými páry. Z toho důvodu využijeme pro prvotní analýzu vztahu, který

mezi sebou nezpochybnitelně má každý poslanec a každé hlasování, které se na půdě Poslanecké sněmovny uskutečnilo (Brabec 2019: 150).⁹ Nezáleží na tom, jakou preferenci vůči předkládanému tisku poslanec vyjádří v rámci hlasování. Vztah mezi ním a předkládaným tiskem je konstituován v případě, kdy poslanec hlasuje pro, proti či pokud se zdrží hlasování. Jedinou výjimkou je, pokud poslanec není přítomen při hlasování, v takovém případě totiž nebyla vyjádřena žádná preference (Brabec 2019: 150). Na základě těchto vztahů mezi poslancem a tiskem o němž bylo hlasováno můžeme vytvořit tzv. bipartitní síť. Bipartitní (nebo také bimodální) síť zachycují vztahy mezi dvěma různými entitami – tedy aktéry různé povahy (poslanec a tisk), přičemž tyto síť analyzují pouze vztahy mezi těmito rozdílnými aktéry, neanalyzují vztahy mezi aktéry stejné povahy. (Borgatti et al. 2013) Jinak řečeno, bipartitní síť znázorňují vztahy (preference vyjádřené při hlasování) mezi poslancem a tiskem, o němž bylo hlasováno, nikoliv však mezi poslanci či tisky samotnými, jelikož poslanci, stejně jako tisky, nehlasují o sobě navzájem.

Jelikož je cílem práce analyzovat míru shody mezi poslanci při hlasováních, bude nezbytné prvotně zkonstruované bipartitní síť dále zpracovat. A to sice tak, aby nově vzniklé síť zachycovaly poslance (nikoliv poslance a tisky) a jejich vazby, vyjadřující počet shodně vyjádřených preferencí u tisků, o nichž bylo hlasováno. Dojde tedy k převedení bipartitní (bimodální) síť na síť unimodální – skrze konstrukci síť, která bude tzv. projekcí bipartitní síť.¹⁰ Tyto nové unimodální síť pak budou zachycovat vztahy mezi poslaneckými páry, přičemž každý vztah (vazba) bude silný podle toho, jak často poslanecký pár vyjádřil shodnou preferenci u stejných tisků.

Je nezbytně nutné zmínit, že pro dosažení rigidních výsledků v rámci tvorby modelů síť, bude potřeba vytvořit několik bipartitních síť, které budou následně promítnuty do síť unimodálních (Brabec 2019: 150). Jelikož je cílem analýzy prozkoumat míru shody při poslaneckých hlasováních o předložených tiscích, je nutné vytvořit bipartitní síť zachycující poslanecká hlasování, která podpořila přijetí navrhovaných zákonů (tisků). Stejně tak bude nutné vytvořit další síťový model, který bude mapovat ta hlasování, ve kterých poslanci hlasovali proti přijetí navrhovaných tisků (případně může být vytvořen i další model bipartitní síť, zachycující ta

---

⁹ Mnoho studií (Cohen – Malloy 2014; Ringe et al. 2013) využívají data o hlasováních jako primární zdroj pro analýzu legislativních síť. Zároveň Ringe et al. (2017: 14) shrnuje dynamiku vývoje analýzy legislativních síť a její budoucí výzvy.

¹⁰ Takto vzniklé síť se také často nazývají jako tzv. síť kongruence. (Leifeld 2017: 10)

hlasování, ve kterých se poslanci zdrželi hlasování o tiscích) (Brabec 2019: 150). Jak již bylo řečeno, každý z bipartitních modelů bude následně konvertován (promítnut) do unimodální sítě, zachycující míru shody při hlasováních (ano, ne, zdržel se) mezi poslanci. Pakliže by byl vytvořen pouze jeden model bipartitní sítě, který by nerozlišoval preference poslanců vůči zákonům, výsledkem finální analýzy by nebyla síť zachycující míru shody při hlasování mezi poslanci, ale síť, která by vyjadřovala pouze to, které poslanecké páry hlasovaly nejvíce frekventovaně. Ačkoliv je tato tzv. projekce bipartitní sítě do sítě unimodální hojně využívanou transformací síťového modelu nese s sebou několik negativních průvodních jevů. Projekce bipartitních sítí obecně tíhnou k tomu mít znatelně vyšší počet vzájemně propojených uzlů. (Opsahl 2013: 160) Tato vyšší míry tzv. hustoty sítě (viz kapitola 4.5) pak může mít další implikace pro analýzu dílčích jevů. Pro účely analýzy souhlasné míry poslaneckých hlasování, kdy cílem je identifikovat štěpení uvnitř vybraných poslaneckých klubů je pak nezbytné ze sítě některé vazby odstranit, tedy vytvořit méně vnitřně propojenou (hustou) síť.

Pro komparaci míry shody při hlasováních mezi různými poslaneckými páry je dále také nezbytné využít normalizačních metod pro úpravu hodnot síly vazby mezi poslanci (vyjadřujících míru shody při hlasováních) a to z toho důvodu, že poslanecká aktivita při hlasováních je často velmi odlišná – jinými slovy, každý poslanec hlasoval o předložených tiscích s jinou frekvencí. Jelikož se přítomnost poslanců při hlasováních (potažmo jejich aktivita při hlasováních) liší, míra co-votingu pro jednotlivé poslanecké páry by nemohla být porovnáвана právě bez využití normalizačních nástrojů. (Leifeld 2017: 12)

Z toho důvodu budou veškeré hodnoty míry shody mezi poslaneckými páry, které jsou v rámci promítnutých sítí zachyceny jako síla vazby mezi poslanci, převedeny s pomocí Jaccardova indexu podobnosti. Tento index je vypočítáván jako průsečík všech shodných hlasování mezi dvěma poslanci děleno počtem všech hlasování, které každý z poslanců absolvoval. (Leifeld 2017: 15) „Index je definovaný pro dvojici vektorů X_m a X_n , jako velikost průsečíku X_{mn} vydělená velikostí sjednocení souboru vzorků X_{mm} a X_{nn} . V číselném vyjádření lze index popsat takto:

$$S_{mn} = \frac{X_{mn}}{X_{mm} + X_{nn} - X_{mn}}$$

Hodnota indexu se pohybuje v rozmezí 0 a 1“. (Leydesdorff 2008:3) Výsledná hodnota Jaccardova indexu podobnosti vyjadřuje normalizovanou míru shody při hlasováních mezi poslanci. Čím vyšších hodnot index nabývá, tím větší existuje shoda mezi poslanci při hlasováních.

Obvykle se hodnoty indexu pohybují v intervalu 0–1, nicméně kvůli práci se specifickým softwarem, který v současné době nepodporuje výpočty s desetinnými místy, budou v práci hodnoty indexu vyjádřeny jako celá čísla (tedy v intervalu 0 – 100).

Po normalizování všech hodnot zachycujících míru shody při hlasováních mezi poslanci s pomocí Jaccardova indexu podobnosti, budou následně všechny promítnuté unimodální sítě znovu vymodelovány. A to z toho důvodu, aby síla vazby mezi všemi aktéry (uzly) v síti korespondovala právě s vypočítanými hodnotami indexu pro daný poslanecký pár. Následně budou všechny promítnuté unimodální sítě (síť zachycující bipartitní projekci poslaneckých hlasování podporujících tisky, o nichž bylo hlasováno, síť zachycující bipartitní projekci poslaneckých hlasování, které nepodporovaly přijetí tisku, o němž bylo hlasováno, případně v jehož rámci se poslanci zdrželi) agregovány do jedné finální unimodální sítě zachycující agregovanou míru co-votingu mezi všemi analyzovanými poslaneckými páry. (Brabec 2020)

V návaznosti na zkonstruování finální podoby agregované unimodální sítě zachycující míru co-votingu mezi poslanci budou identifikované případné podskupiny poslanců uvnitř takové sítě. S ohledem na povahu dat a využití metody však může s velkou pravděpodobností dojít k tomu, že každý z poslanců bude mít s každým poslancem alespoň určitou míru shody při hlasováních – tato shoda pak bude v síti vyjádřena silou vazby mezi dvěma poslanci (síla vazby pak odpovídá hodnotě Jaccardova indexu podobnosti pro daný poslanecký pár). Zde vyvstává otázka, jak ve zcela propojené síti (tedy takové síti, kde má každý poslanec vazbu s každým poslancem) identifikovat případné podskupiny. Jednou z možností je aplikovat síťový nástroj, sloužící k identifikaci komunit vyskytujících se v síti (viz modularita popsána níže v textu). Nicméně je možné, že ve specifické konfiguraci sítě nebude tento nástroj schopný zachytit případné komunity. Z toho důvodu bude využit postup pro identifikaci vhodné hranice pro zachování/odstranění vazeb určité síly ze sítě, který v rámci své studia aplikoval Andris et al. (2015).

Vzhledem k tomu, že předmětem analýzy budou poslanecké páry sestávající z poslanců konkrétní politické strany (resp. z členů daného poslaneckého klubu), která se následně rozštěpila a dala tak vzniknout dvěma politickým subjektům (stranám), bude možné každý z poslaneckých párů rozřadit podle specifického klíče. A to sice na poslanecký pár, který sestává z poslanců jedné strany (před i po rozštěpení strany) – tedy SP (Same Party) pár. A na poslanecký pár, který je tvořen poslanci, jež byli po štěpení původní politické strany zástupci dvou různých politických subjektů – tedy tzv. DP (Different Party) pár. Pro každou z těchto kategorií (skupin) bude následně možné sestavit křivku rozložení (distribuce) síly vazeb v síti a tyto dvě křivky následně porovnat. Průsečíky těchto křivek pak budou po vzoru studie Andrise et al. (2015) sloužit jako případné hranice (thresholdy) pro filtraci specifických vazeb v síti. Jinými slovy, tyto hranice určí, jak slabé vazby (tzn. do jaké hodnoty síly vazby vyjádřené indexem podobnosti) budou z finální sítě odstraněny, aby došlo k umělému rozbití jinak zcela propojené (densní) sítě. A to s tím úmyslem, že v takto narušené síti bude možné identifikovat případné subkomunity – podskupiny uvnitř sítě. Nicméně už takto získané křivky distribuce pro SP i DP skupiny budou poukazovat na případnou dynamiku poslaneckého co-votingu vezmeme-li v potaz, že tyto křivky bude nutné zpracovat pro každé analyzované období.

Jak již bylo řečeno – hlavní snahou analýzy poslaneckých hlasování je rozkrytí dynamiky co-votingu mezi poslanci jednotlivých poslaneckých klubů s důrazem na identifikování případných štěpení uvnitř politických stran v rámci hlasování na půdě Poslanecké sněmovny ČR. Za tímto účelem je na finální agregovanou unimodální síť, zachycující míru shody při hlasováních mezi poslanci, s již aplikovanou hranicí pro nezbytnou sílu vazby odpovídající průsečíku křivek distribuční funkce (popsáno výše) aplikován algoritmus pro identifikování podskupin v rámci sítě – tzv. modularita. Tento nástroj pomáhá identifikovat v síti přítomné podskupiny za využití vazeb (respektive síly těchto vazeb) mezi uzly (aktéry přítomnými v síti). Modularita specificky měří počet (a sílu) vazeb v analyzované podskupině uvnitř sítě a porovnává to s předpokládaným počtem vazeb, který by síť obsahovala, pakliže by takové vazby byly do sítě přidávány náhodně. (Newman 2006) Pro identifikaci podskupin v síti byla zvolena tzv. Louvain metoda pro identifikaci možných komunit, navržená a popsána Blondelem, Guillaumem, Lambiottem a Lefebvrem (2008). Tento algoritmus rozděluje síť do jednotlivých podskupin (komunit) na základě počtu a síly vazeb mezi aktéry (uzly) – přičemž jednotlivé komunity by měly obsahovat více vazeb (algoritmus bere v potaz i sílu takových vazeb) mezi uzly, které jsou členy takové komunity, než je počet vazeb mezi uzly, které patří k různým podskupinám (komunitám) uvnitř analyzované sítě. Louvain modifikace je pak

určitou optimalizací měřítko modularity, kdy se tento algoritmus snaží přiřadit každý uzel v síti k vlastní komunitě, v druhém kroku se pak snaží jednotlivé komunity slučovat dohromady, tak aby hodnota modularity pro celou síť vzrůstala. Pakliže při slučování uzlů napříč komunitami nedochází ke zvyšování hodnoty modularity, tak se komunity neslučují. Tento proces se opakuje, dokud již není výše uvedeným způsobem možné zvýšit hodnotu modularity sítě.

Tento postup umožní zachytit, jak vypadala síť souhlasného hlasování mezi zkoumanou skupinou poslanců (poslaneckým klubem) konkrétní politické strany v daném období. Komparace takto vytvořených sítí, které budou zachycovat dynamiku souhlasného hlasování mezi stejnými aktéry (poslanci) v jiných časových obdobích, pak pomůže zachytit právě proměny ve strategii hlasovacího chování těch poslanců (viz EVLN model popsáný v teoretické části práce), kteří se rozhodli v průběhu funkčního období opustit svou domovskou stranu.

4.7. Zásady zpracování dat

Jelikož práce při analýze jednotlivých případů vychází z chování poslanců při jejich hlasováních na půdě Poslanecké sněmovny České republiky, je nezbytné představit dataset, který sloužil jako základ síťové analýzy. Jako výchozí dataset tedy sloužily záznamy o individuálních hlasováních všech poslanců, kteří během každého ze zkoumaných volebních období zasedli do poslaneckých lavic. Ne všechna hlasování však byla využita při analýze. Ta hlasování, při kterých 95 procent a více poslanců hlasovalo pro, proti nebo se zdrželo hlasování, byla z analýzy vyřazena. Důvodem pro vyřazení těchto vysoce „souhlasných“ hlasování bylo následné ovlivnění podoby finální sítě, zachycující míru podobnosti při hlasováních mezi jednotlivými poslaneckými páry. Pokud by vysoce souhlasná hlasování nebyla vyřazena, dosahovala by míra podobnosti při hlasováních napříč poslaneckými páry vyšších hodnot, což by nutně nebylo problematické. Nicméně předmětem analýzy je zachytit případné konfliktní, nesouhlasné chování poslanců při hlasováních, a právě proto se jeví jako logické odstranit z analýzy taková hlasování, která byla podpořena či odmítnuta více než 95 procentní většinou poslanců. Další kritéria (předmět hlasování; počet hlasujících či přítomných poslanců apod.) pro filtraci hlasování vstupujících do analýzy nebyla zohledněna.

Hlavním cílem analýzy je vytvořit síť reflektující míru shody při hlasováních mezi všemi poslaneckými páry (tzv. co-voting network) uvnitř poslaneckého klubu každé ze zkoumaných politických stran a následně zachytit dynamiku vývoje „co-votingu“ v průběhu specifického volebního období Poslanecké sněmovny ČR. Pro zachování robustnosti analýzy bylo zcela nezbytné porovnat, jak každý ze zvolených poslanců hlasoval v každém ze zahrnutých hlasování. Zároveň bylo nutné rozlišit, zdali každý z poslanců v rámci jednotlivých hlasování hlasoval pro nebo proti návrhu; zdali se zdržel; zdali nebyl přítomen při hlasování nebo nebyl doposud jmenován do úřadu.

Vzhledem k tomu, že cílem studie je zachytit dynamiku „co-votingu“ uvnitř poslaneckého klubu, uvnitř kterého došlo v rámci jednoho funkčního období ke štěpení, bude nezbytné toto funkční období rozdělit alespoň na dvě časové periody pro každý jednotlivě zkoumaný případ.

Ačkoliv se práce zaměřuje zejména na vývoj míry souhlasného hlasovacího chování „odpadlých“ poslanců vůči jejich bývalým stranickým kolegům před a po odchodu těchto odpadlíků ze strany, pro lepší zachycení dynamiky vývoje tohoto chování bude v rámci empirické části textu představen i kvartální pohled na míru souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů mezi dvěma konfliktními skupinami.

Před analýzou každého z vybraných případů bude z pohledu stranické jednotnosti stručně shrnuto celé funkční období poslanecké sněmovny. Respektive, pro všechny politické strany, které měly v daném funkčním období zastoupení v poslanecké sněmovně bude vypočtena průměrná čtvrtletní hodnota míry shody při hlasováních o předložených tiscích za pomoci Jaccardova indexu podobnosti. Tento shrnující pohled, ve kterém budou agregovány hodnoty indexu pro všechny přítomné poslanecké páry do jedné průměrné hodnoty, by měl pomoci zachytit, zdali dílčí politické strany, které v průběhu daného parlamentního období procházely vnitrostranickou krizí, na jejímž konci došlo k vydělení nové politické frakce či strany, vykazovaly zásadně jiný trend, co se týče míry shody při hlasováních než ostatní poslanecké strany.

Pro nalezení štěpných linií a aplikaci nástrojů, které mají s touto identifikací pomoci však bude nezbytné využít i hodnot Jaccardova indexu podobnosti pro všechny přítomné poslanecké páry v rámci zkoumaných poslaneckých klubů. Hodnoty indexu se budou v tomto případě rovnat síle vazby mezi poslanci – budou tedy vyjadřovat míru jejich shody při hlasováních, kterých se

na půdě poslanecké sněmovny zúčastnili. Takto zpracovaná data pak poslouží jako základ pro identifikaci štěpných linií uvnitř strany, potažmo pro zkoumání dynamiky štěpení jako takového.

4.8. Srovnání metodologických přístupů s předchozím českým výzkumem

Jak bylo uvedeno v teoretické kapitole, problematice stranické jednoty u českých parlamentních stran se věnovalo několik českých autorů (Linek – Lacina 2011; Linek – Rakušanová 2002; 2005; Dvořák 2017). Z metodologického pohledu pak všechny jejich studie zkoumaly míru stranické jednotnosti poslaneckých klubů parlamentních stran za pomoci Riceova indexu.

Tento index nabývá hodnoty v rozmezí 0–100, přičemž v případě, kdy hodnota indexu pro analyzovanou politickou stranu dosáhne právě 0, tak to znamená, že strana je rozdělena právě na dvě poloviny. Při dosažení hodnoty 100 je politická strana zcela jednotná v rámci analyzovaných hlasování. (Linek – Lacina 2011: 98) Riceův index je počítán jako absolutní hodnota rozdílu mezi poměrem hlasů pro návrh a poměrem hlasů proti konkrétnímu návrhu v rámci souboru analyzovaných hlasování uvnitř poslaneckého klubu zkoumané parlamentní strany. Hodnoty indexu jsou agregovány pro celé zkoumané období. (Rice 1925; 1928)

Využívání indexů (ať už jde o Rice index nebo Jaccardův index podobnosti) pro účely zkoumání stranické jednoty se však neobejde bez určitých problémů. V českém prostředí není jednoduché identifikovat, jakým způsobem politické strany přistupují k jednotlivým hlasování, jak správně poznamenává Linek a Lacina (2011: 99). Není zřejmé, při kterých hlasování mají poslanci tzv. „volnou ruku“ a mohou se rozhodnout podle vlastní preference bez ohledu na oficiální postoj strany, a při kterých hlasování je vyžadován jednotný postup. Tento nedostatek informací pak nutí výzkumníky přistupovat ke všem hlasováním rovnocenně, případně zvolit vlastní kritéria pro zahrnutí konkrétních hlasování do analýzy.

Další z obecných problémů, který se pojí s využíváním indexů analyzujících míru stranické jednoty se týká velikosti zkoumaných poslaneckých klubů. Desposato (2005: 732) poukazuje

na skutečnost, že Riceův index dosahuje obecně vyšších hodnot u politických stran s menšími poslaneckými kluby – tedy u takových stran, které mají v zákonodárném orgánu méně mandátů.¹¹ Tento problém se vztahuje obecně ke všem agregovaným indexům, a to sice z toho důvodu, že početnější poslanecké kluby v parlamentním prostředí, kde poslanci nejsou vázáni hlasovat striktně ve shodě podle stanoviska jejich strany, mají větší pravděpodobnost přítomnosti individualistického přístupu k hlasování svých členů. Jednoduše řečeno, čím více je poslanců uvnitř poslaneckého klubu, tím spíše můžeme očekávat, že někteří z nich budou hlasovat podle svého vlastního uvážení bez předchozí koordinace se svými kolegy.

Nezpochybnitelnou výhodou metodologického přístupu, který byl zvolený pro tuto disertační práci, je samotná podstata nahlížení na práci s indexy. Ve výzkumech českých kolegů byl Riceův index uvažován jako přímý indikátor míry stranické jednoty. Zvolený přístup v této práci však Jaccardův index vnímá pouze jako první fázi analýzy míry souhlasného hlasování. Nesleduje tedy pouze agregovanou hodnotu indexu pro celý poslanecký klub ve zkoumaném období. Místo toho se zaměřuje na celkové rozložení míry souhlasu vyjádřeného Jaccardovým indexem pro všechny možné kombinace poslaneckých párů, které se uvnitř poslaneckého klubu nacházejí. Při uplatnění dalších hodnotících kritérií právě na křivku rozložení hodnot indexu mezi poslaneckými páry uvnitř poslaneckého klubu je pak možné lépe zachytit a porozumět dynamice vývoje stranické jednoty v čase. Pro lepší představu – pakliže v křivce rozložení indexu je zohledněno, zdali poslanecké páry sestávají z poslanců, kteří zůstali vždy věrni své „domovské“ politické straně, stranu shodně opustili, či z poslance, který stranu opustil a poslance, který ve straně zůstal – je práce schopná lépe identifikovat, zdali tato dílčí perspektiva pomáhá vysvětlit právě tvar křivky rozložení hodnot indexu mezi poslaneckými páry.

Vzhledem k tomuto síťovému přístupu, který je nadstavbou prostého využívání hodnotících indexů, je pak mnohem lépe postihnutelná dynamika vývoje stranické jednoty v rámci konkrétního poslaneckého klubu. Tento přístup navíc pomáhá identifikovat tzv. „odpadlíky“ či poslance s vlastním, se stranou nekoordinovaným hlasovacím chováním. V konečném důsledku je tedy na základě tvrdých dat, jakými data o hlasování poslanců bez pochyby jsou, možné rozlišit, zdali se uvnitř poslaneckého klubu vytváří názorové frakce či zdali strana funguje koordinovaně a jednotně.

---

¹¹ Další problematické aspekty používání Riceova indexu popisuje ve své studii např. Sieberer (2006: 159)

Dovolím si ještě jednou zdůraznit argument pro zvolení jiného přístupu ke zkoumání stranické jednoty uvnitř poslaneckých klubů – a to sice využívání Jaccardova indexu podobnosti jako prostředku pro tvorbu sítě míry souhlasu při hlasováních mezi poslanci namísto prosté aplikace Riceova indexu. Jak již bylo zmíněno výše – Riceův index byl vytvořen tak, aby pomáhal zachytit, zdali je strana zcela jednotná nebo roztržštěná do dvou stejně velkých protichůdných frakcí. Neumí však zachytit přítomnost několika různých frakcí uvnitř poslaneckého klubu. To za předpokladu volby dalších hodnotících kritérií ale zcela bez problému umožňuje právě ten přístup, který byl zvolený jako základní kámen analýzy pro tuto disertační práci.

5. Analýza vybraných případů

Analýza byla provedena na třech konkrétních případech štěpení politických stran, které se odehrály v rámci 30leté historie samostatné České republiky. A to sice na štěpení, které proběhlo uvnitř Občanské demokratické strany v průběhu druhého parlamentního období mezi lety 1996 a 1998, dále na štěpení, které postihlo KDU-ČSL během pátého parlamentního období v letech 2006 až 2010 a na štěpení uvnitř poslaneckého klubu Věcí veřejných v šestém parlamentním období mezi roky 2010 a 2013. Důvodů pro selekci těchto případů bylo několik.

Z pohledu analýzy dat bylo nutné zajistit konzistentní a úplný vstupní dataset, nad kterým by bylo možné analýzu poslaneckého hlasování vykonat. Bylo nutné tedy vyselektovat ty případy štěpení politických stran, respektive jejich poslaneckých klubů, které proběhly pouze v průběhu jednoho parlamentního období. A to z toho důvodu, že pouze v takovém případě bylo možné zachytit změnu hlasovacího chování jednotlivých poslanců a podobnost jejich hlasování s ostatními kolegy. Pakliže by došlo k větší obměně volených zástupců (což je situace, která pravidelně nastává po volbách s nově zvolenou poslaneckou sněmovnou), nebylo by možné provádět analýzu míry souhlasu při hlasováních mezi dotčenými poslanci a vyvodit tak jednoznačné závěry.

Bylo také nutné vyselektovat ty případy štěpení a následného vzniku nových politických stran, které jsou dobře popsány v dosavadním výzkumu, který se věnoval vývoji systému politických stran v České republice. Určitě by bylo možné obecně se zaměřit na výkyvy hlasovacího chování bez bližší specifikace konkrétních politických stran, respektive jejich poslaneckých klubů – úskalí by v takovém případě ale mohlo spočívat v tom, že by analýza zaznamenávala jakékoliv výkyvy ve stranické jednotě daných klubů. Ne vždy by přitom muselo jít o formování nové vnitřní frakce, či názorové skupiny uvnitř strany. Ostatně cílem studií bylo zachytit dynamiku proměn stranické jednoty uvnitř těch stran, u kterých můžeme s jistotou říci, že prošly významnou vnitřní krizí, na jejímž konci vzniklo nové politické uskupení.

Sluší se zdůraznit, že všechny tři zkoumané případy jsou zkoumány perspektivou síťové analýzy. Důraz tedy byl kladen především na datové vstupy a výstupy – metriky, které pomáhaly identifikovat, zdali a jakým způsobem uvnitř zkoumaných poslaneckých klubů došlo ke štěpení, a kteří z členů poslaneckých klubů podle zvolných metod byli zařazeni mezi tzv.

„odpadlíky“. Tedy poslance, kteří dle analýzy hlasování projevili tendence k opuštění politické strany, za kterou byli do poslanecké sněmovny zvoleni. Kvalitativní vhlad a kontextualizace pak sloužily především jako kontrolní rámec pro ověření relevance výsledků síťové analýzy.

Smyslem předkládaných případových studií tedy nebylo nabídnout vyčerpávající popis důvodů, pro které se zkoumané politické strany, respektive jejich poslanecké kluby, v daných parlamentních obdobích rozpadly. Ambicí síťové analýzy bylo především pokusit se za využití neutrálního metodologického rámce prozkoumat, zdali je na základě analýzy poslaneckých hlasování možné objevit tendence členů dolní komory parlamentu ke změně svého hlasovacího chování, jejichž konečným důsledkem může být rozhodnutí opustit vlastní politickou stranu. Práce má tedy především sloužit jako test vhodnosti aplikace zvoleného metodologického rámce na již velmi dobře popsanych případech s ambicí přistoupit k této problematice na základě veřejně dostupných dat.

Vybrané případy štěpení mají několik společných charakteristik: všechny zkoumané strany byly v době vlastní vnitrostranické krize zastoupeny v parlamentu (respektive dolní komoře), vnitrostranická krize a následné štěpení proběhly v rámci jednoho parlamentního období, vždy šlo o politické strany, které se přímo podílely na vládě jako člen vládní koalice a na konci štěpení byla vždy nová politická frakce či strana, která aktivně usilovala o vlastní politické zastoupení.

Vybrané případy štěpení pak ale na druhé straně vykazují i odlišnosti. Jedním z nejvýraznějších rozdílů může být míra institucionalizace každé z vybraných politických stran, která prošla vnitrostranickým štěpením. Zatímco KDU-ČSL patří mezi nejstarší české strany (s etablovanou členskou základnou a silnou stranickou infrastrukturou), ODS v rámci druhého parlamentního období, kdy čelila vnitrostranickému štěpení, byla stále poměrně mladou stranou (i přesto, že v rámci svých organizačních struktur „podědila“ zdroje Občanského fóra). Na Věci veřejné, pak lze nazírat jako na nejméně institucionalizovanou zkoumanou politickou stranu (viz Stauber 2014: 56-57). Ačkoliv byly Věci veřejné založené již v roce 2001, největší rozmach (ať už z pohledu nových členů či bobtnání stranické infrastruktury) zažila tato strana v souvislosti s volbami do poslanecké sněmovny v roce 2010.

Zvolené analyzované případy jsou v rámci analýzy seřazeny v chronologickém pořadí tak, jak historicky proběhly. Každá ze studií v úvodu nabízí stručný historický kontext, ve kterém ke

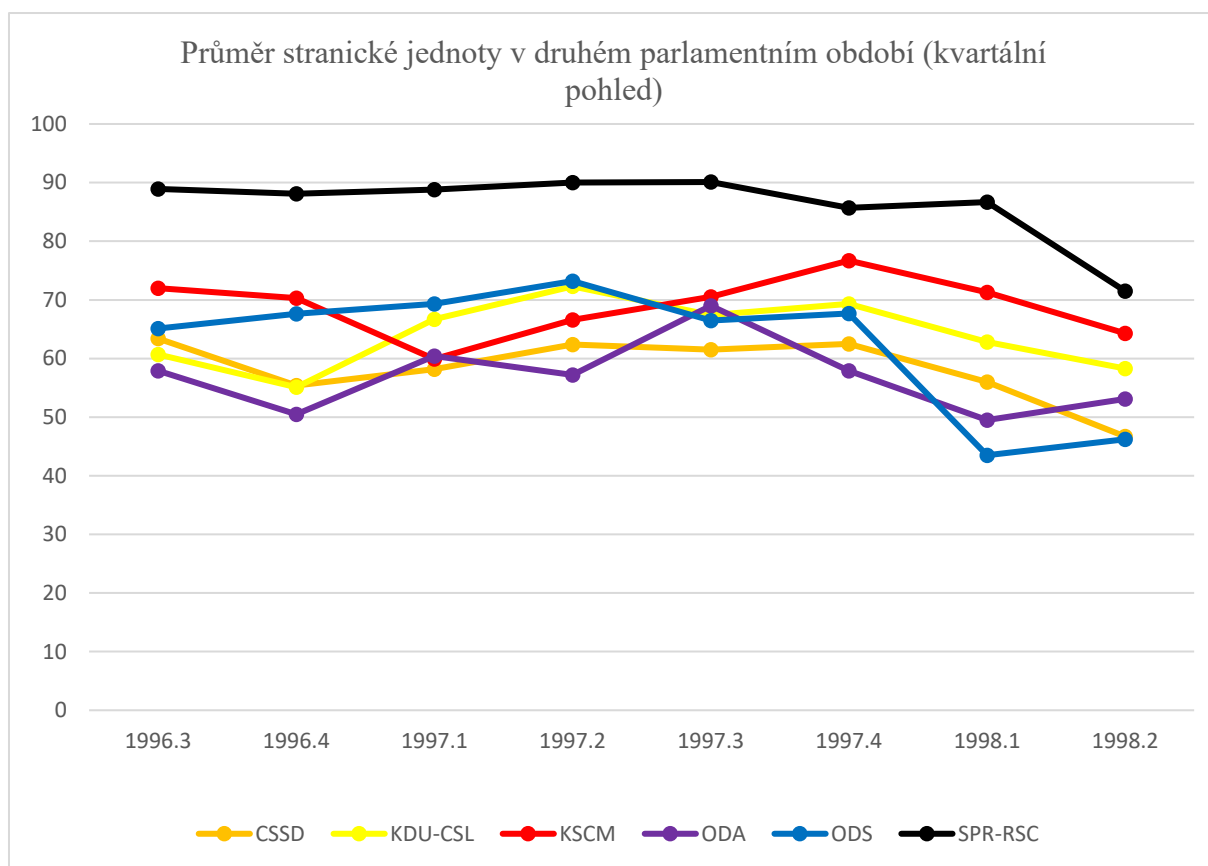
štěpením uvnitř poslaneckých klubů daných stran došlo. V tomto úvodu je mimo jiné vždy nabídnut pohled na čtvrtletní dynamiku vývoje agregovaných hodnot stranické jednoty pro všechny z politických stran, které měly ve zkoumaném období zastoupení v dolní komoře parlamentu. Dále je předložen krátký popis kontextu štěpení politických stran následovaný právě již několikrát zmiňovanou síťovou analýzou hlasovacího chování poslanců daného poslaneckého klubu. Každá ze studií pak také nabízí stručné shrnutí nejdůležitějších poznatků a výsledků analýzy.

5.1. Druhé parlamentní období z pohledu vývoje stranické jednoty parlamentních stran

Otázka, která se bude opakovat níže dvakrát, je proč mít pouze jednu podkapitulu (6.1, dále pak 7.1 a 8.1)? Asi logičtější, protože jste avizoval 3 případové studie, že název kapitoly by mělo být (zde) ODS a její štěpení, nebo název použitý pro 6.1 (případ štěpení ODS), přičemž následující text („Ve volbách do PS, které se uskutečnily v květnu 96...“ by byl úvodní nebo první podkapitola 6.1... Stejná poznámka pro obě další kapitoly

Ve volbách do poslanecké sněmovny, které se uskutečnily v květnu 1996, získalo parlamentní zastoupení celkem 6 politických stran. Volby s největším počtem získaných hlasů vyhrála Občanská demokratická strana (ODS) vedená Václavem Klausem, druhý největší zisk hlasů poté zaznamenala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), jejímž lídrem byl v té době Miloš Zeman. Do sněmovny se dále dostala Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL), Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa Miroslava Sládka (SPR-RSČ) a Občanská demokratická aliance (ODA).

Druhé parlamentní období však skončilo předčasně. Vláda vedená Občanskou demokratickou stranou se rozpadla v souvislosti s rostoucími ekonomickými problémy a zejména pak s ohledem na finanční skandály uvnitř ODS, které eskalovaly ke konci roku 1997. Navazující úřednická vláda Josefa Tošovského pak byla jmenována na začátku roku 1998, přičemž jejím cílem bylo dovést zemi k předčasným parlamentním volbám, které se konaly v červnu 1998. Celé druhé parlamentní období se dá rozdělit do celkem osmi čtvrtletí.

*Osový diagram 1: Kvartální zobrazení průměrné míry souhlasného hlasování v rámci každé politické strany, která měla poslanecké zastoupení v průběhu druhého parlamentního období mezi lety 1996–1998. Osa X zachycuje jednotlivá zkoumaná čtvrtletí, osa Y zaznamenává průměrnou hodnotu Jaccardova indexu podobnosti (míry souhlasu) při hlasováních.
Zdroj: Autor*

Výše uvedený diagram zachycuje vývoj proměny průměrné hodnoty míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů jednotlivých politických stran ve druhém parlamentním období. Je patrné, že ve zkoumaném období každá z analyzovaných stran čelila dílčím výkyvům v rámci jednotnosti svého poslaneckého klubu při hlasováních. Průměrný rozdíl mezi maximální hodnotou a minimální hodnotou naměřené míry shody při hlasováních činil pro celé druhé parlamentní období 19,75 bodů. Všechny strany kromě občanských demokratů pak tento rozdíl mezi maximální a minimální hodnotou Jaccardova indexu podobnosti pro celé zkoumané období udržely pod hodnotou průměru (tedy pod 19,75 body), což jasně indikuje, že právě ODS zaznamenala nejdrastičtější změnu v jednotnosti svého poslaneckého klubu.

Nejjednotněji vystupovala po celé období republikánská strana Miroslava Sládka SPR-RSČ. Nejdrastičtější změnu, jak již bylo výše popsáno, a to sice propad, pak zaznamenala právě Občanská demokratická strana na přelomu let 1997 a 1998, kdy index stranické jednoty mezi

čtvrtletně klesl z 67,7 bodů na 43,5 bodů, tedy o více než 24 bodů. Diagram dále zachycuje, že s pádem vlády a jmenováním úřednické vlády Josefa Tošovského docházelo k rozvolnění stranické disciplíny při hlasováních. Všechny parlamentní strany totiž zaznamenaly do konce druhého parlamentního období snížení stranické jednotnosti oproti poslednímu čtvrtletí roku 1997.

5.1.1. Případ štěpení ODS v období 1996–1998

Jak již bylo zmíněno, síťová analýza míry shody mezi členy vybraných poslaneckých klubů se opírala o záznamy o poslaneckém hlasování pro jednotlivá funkční období. Ve druhém parlamentním období, trvajícím mezi lety 1996 a 1998, proběhlo na půdě Poslanecké sněmovny České republiky celkem 4998 hlasování. Pro potřeby zachycení dynamiky vývoje míry hlasování mezi členy poslaneckého klubu bylo toto parlamentní období dále děleno.

První zkoumaná časová perioda zachycuje období před štěpením uvnitř poslaneckého klubu ODS – a to sice dobu mezi prvním hlasováním v nově zformované poslanecké sněmovně na přelomu května a června 1996 až po poslední hlasování, které se konalo v roce 1997. K dělení uvnitř strany samozřejmě nedošlo nárazově, ale jednalo se o proces, který postupně eskaloval v průběhu podzimu 1997 a byl završen v lednu 1998 zformováním nové politické strany s názvem Unie svobody (Strašíková 2009). Druhá analyzovaná časová perioda pak počíná prvním hlasováním, které se na půdě sněmovny uskutečnilo v roce 1998 a skončilo posledním hlasováním v druhém funkčním období Poslanecké sněmovny ČR.

5.1.2. Kontextuální zasazení

Občanská demokratická strana (ODS) byla nástupce Občanského fóra, politického hnutí, které na svém posledním sjezdu v únoru 1991 předpokládalo vznik dvou samostatných politických subjektů ze svého nitra – a to sice vznik Občanské demokratické strany a Občanského hnutí). Většina místních a regionálních organizací Občanského fóra se po jeho rozdělení přidala k nově vzniknuvší ODS vedené předsedou Václavem Klausem. Právě toto zděděné zázemí pak bylo jedním z důležitých faktorů nadcházejícího úspěchu Občanských demokratů (Kopeček 2010,

205). Ve volbách v roce 1992 se pak Občanská demokratická strana stala nejsilnějším politickým subjektem, který byl vedoucí složkou nově sestavené vládní koalice a dlouhodobou dominantou české politické scény.

Občanští demokraté vyhráli i parlamentní volby v roce 1996, nicméně společně se svými koaličními partnery nebyli schopni zformovat většinovou vládní koalici. Díky zásahu tehdejšího prezidenta Václava Havla však občanští demokraté obdrželi od České strany sociálně demokratické (ČSSD), v té době vedené Milošem Zemanem, tzv. „tichou“ podporu pro zformování menšinového kabinetu sestaveného společně s Křesťanskými demokraty (KDU-ČSL) a Občanskou demokratickou aliancí (ODA). Celková situace se pro tento menšinový kabinet, tolerovaný ze strany sociálních demokratů, nevyvíjela dobře. Česká republika čelila narůstajícím ekonomickým problémům, které souvisely se socio-ekonomickou tranzicí z minulého komunistického režimu (Hanley 2004: 29-30).

Problémům ostatně čelila i samotná ODS. Krizi mezi lety 1996 a 1997 přizivovalo mnoho dílčích faktorů. Vztahy mezi Občanskými demokraty a jejich koaličními partnery (KDU-ČSL, ODA) se znatelně zhoršovaly, vedení ODS (konkrétně Josef Zieleniec, tehdejší ministr zahraničí a Václav Klaus, předseda vlády) mělo protichůdné názory na politické směřování strany a její programové priority; vedení strany navíc nebylo schopno vysvětlit netransparentní peněžní toky související s financováním strany (Pšeja 2005: 70-72). Vnitrostranická krize pak naplno vyústila v listopadu 1997, kdy byl odhalen skutečný sponzor strany a kdy byl také odhalen tajný bankovní účet ve Švýcarsku, o kterém mělo vědět pouze vedení Občanských demokratů (Pšeja 2005: 74-77).

Zanedlouho poté, co tyto informace pronikly na veřejnost, místopředsedové Občanských demokratů Ivan Pilip a Jan Ruml požadovali odstoupení předsedy strany Václava Klause (který byl současně i předsedou české vlády). V souvislosti s touto situací pak ministři koaličních partnerů Občanských demokratů rezignovali na své posty, což zapříčinilo pád menšinové vlády vedené ODS. Navzdory této situaci byl ale Václav Klaus schopný obhájit svou pozici předsedy ODS v rámci stranického sjezdu, který se uskutečnil 14. a 15. prosince 1997 (Pšeja 2005: 77; Cabada – Šanc 2005: 187). Nicméně v nitru ODS vznikla politická frakce vedená bývalými místopředsedy strany Ivanem Pilipem a Janem Rumlem, který na prosincovém stranickém kongresu usiloval o místo předsedy ODS.

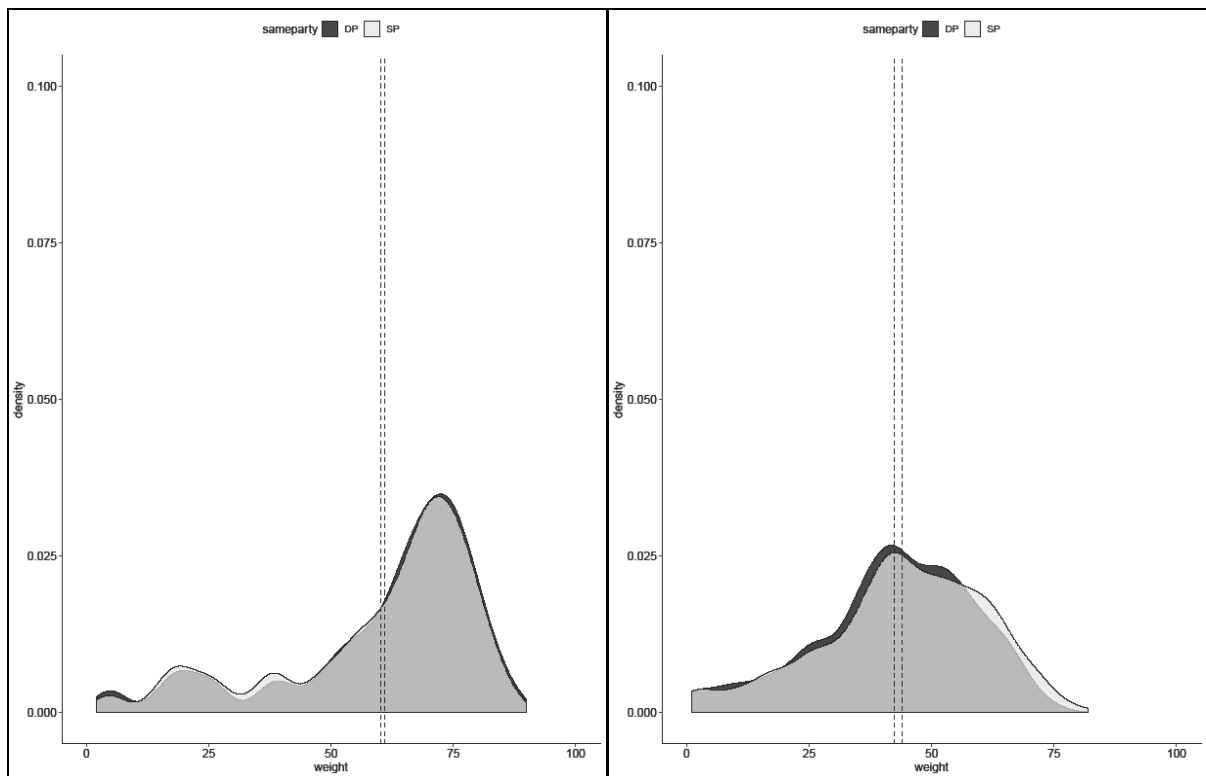
Ani po tomto kongresu se však napjatá situace uvnitř ODS neuklidnila, jelikož: „zástupci „Rumlovy“ frakce přijali v rozporu se stanovisky vedení ODS křesla ve vládě J. Tošovského.“ (Cabada – Šanc 2005: 187). Ihned počátkem nového roku, a to přesně 4. ledna 1997 požadovalo vedení ODS po členech „Rumlovy“ frakce okamžitou rezignaci na jejich posty v úřednické vládě Josefa Tošovského nebo jejich odchod ze strany. Krátce na to začali zástupci „Rumlovy“ frakce opouštět ODS. Tito „odpadlíci“ následně vstoupili do nově vzniknuvší politické strany Unie svobody (US), vedené právě Rumlem a Pilipem. Jak poukazují Cabada a Šanc (2005: 198): „US se vůči ODS vymezila „novým politickým stylem“ a „slušností“, v konkrétních bodech programového prohlášení se však od ODS příliš nelišila.“¹²

5.1.3. Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu ODS ve druhém parlamentním období

V první řadě budou představeny grafy zachycující rozložení hodnot Jaccardova indexu podobnosti mezi všemi poslaneckými páry uvnitř poslaneckého klubu ODS. Hodnoty tohoto indexu byly vypočítány na základě preferencí poslanců vůči jednotlivým tiskům, o nichž bylo na půdě sněmovny hlasováno od zformování nové poslanecké sněmovny na přelomu května a června 1996.

---

¹² Snad jen kromě postoje vůči evropské integraci, který byl ovšem relevantní v dalších volebních obdobích.

Grafy 2 a 3: Křivka distribuce hodnot Jaccardova indexu podobnosti při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu ODS ve dvou sledovaných časových periodách (Graf 1 zachycuje hodnoty indexu vypočítané na základě poslaneckých hlasování na půdě sněmovny ve druhém parlamentním období od prvního hlasování v druhém parlamentním období sněmovny až do posledního hlasování v roce 1997; Graf 2 zachycuje obdobně v časové periodě od prvního poslaneckého hlasování v roce 1998 až po poslední poslanecké hlasování v druhém parlamentním období). Tmavě šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro poslanecké páry sestávajících ze členů různých politických stran; světle šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro páry sestávající ze spolustraníků. Svislé tečkované linie ukazují průměr hodnot pro obě zachycené křivky.¹³
Zdroj: Autor

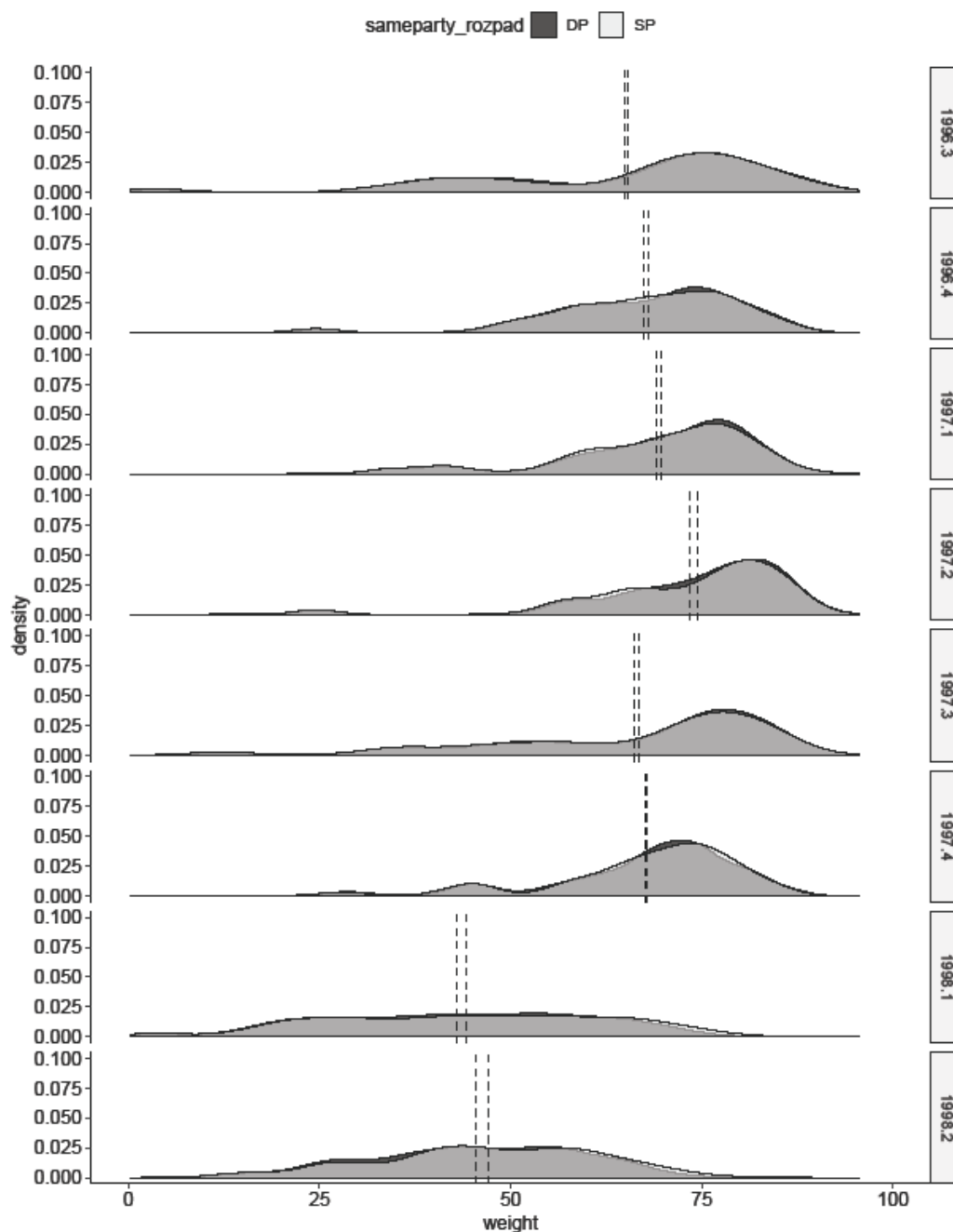
Graf 2 zachycuje míru souhlasného hlasování mezi poslanci Občanský demokratů v prvním analyzovaném časovém období (tedy v období mezi prvním hlasováním na půdě poslanecké sněmovny v rámci druhého parlamentního období až po poslední hlasování v roce 1997). Graf 3 také zachycuje míru souhlasného hlasování mezi Občanskými demokraty, kteří byli poslanci v období mezi prvním hlasováním, které se uskutečnilo na půdě poslanecké sněmovny v roce 1998 až do posledního hlasování, které se uskutečnilo v rámci druhého parlamentního období sněmovny. Je zřejmé, že v prvním z analyzovaných časových období byly průměrné hodnoty Jaccardova indexu podobnosti při hlasování vyšší než v období druhém (průměrné hodnoty jsou zvýrazněny svislou tečkovanou linií). Průměrná hodnota indexu v prvním období činila 60.5

¹³ Kvůli limitaci softwaru a zvoleného algoritmu skrze který byly prezentované grafy vytvořeny, jsou popisky grafů v anglickém jazyce. Osa X představuje míru souhlasného hlasování (tedy „váhu“ či sílu vazby mezi dvěma poslanci), Osa Y pak vyjadřuje hustotu („density“) výskytů konkrétní míry souhlasu při hlasováních v rámci analyzované skupiny poslanců (tedy poslaneckého klubu). Proměnná „SameParty“ rozlišuje to, jakými poslanci byla tvořena každá z analyzovaných poslaneckých dvojic. To platí pro všechny grafy zachycující míru souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů v celé této studii.

bodů, zatímco pouze 43.5 bodů v druhém analyzovaném období. To dokazuje, že před vypuknutím vnitrostranické krize uvnitř ODS, která vyvrcholila na podzim 1997, jednota poslaneckého klubu při hlasováních na půdě sněmovny byla znatelně vyšší. Po vypuknutí této krize však míra souhlasného hlasování mezi poslanci, kteří byli do sněmovny zvoleni za ODS, znatelně klesla.

Oba grafy pak zachycují rozdílné trendy. Bylo rozlišováno, zdali se analyzované poslanecké páry skládají z poslanců, kteří byli po celou dobu funkčního období poslanecké sněmovny členy stejné politické strany (tzn. po celou dobu byli svoji spolustraníci – v grafu označeno jako SP, tzn: „Same Party“) nebo zdali poslanecký pár sestával z poslanců, kteří v průběhu funkčního období zastupovali jinou politickou stranu (v grafu označeno jako DP, tzn: „Different Party“). Je nezbytné zmínit, že pro potřeby zachycení dynamiky vývoje hlasovacího chování politiků, kteří změnili v průběhu parlamentního období stranu, jsou tito poslanci uvažováni jako členové té strany, do které vstoupili poté, co odešli ze své domovské strany – a to pro celé analyzované období. Konkrétně Unie svobody byla založena v lednu 1998, nicméně pro potřeby komparace poslaneckého hlasovacího chování byli ti poslanci, kteří do US následně vstoupili, označováni jako členové US ještě před samotným vznikem této politické strany. Z hlediska obecných trendů, které grafy zachycují, je velmi zajímavé, že se obě rozložení hodnoty indexu (pro SP i DP poslanecké páry) téměř perfektně překrývají. To ukazuje na fakt, že míra souhlasného hlasování mezi poslaneckými páry tvořenými spolustraníky, ale i členy US a jejich bývalými kolegy, byla téměř totožná. Tedy, že zde není přítomný rozdíl v rámci hlasovacího chování mezi členy Unie svobody a Občanské demokratické strany.

Pro testování těchto výsledků bylo celé funkční období rozděleno podle čtvrtletního klíče tak, aby byla dynamika vývoje hlasovacího chování mezi všemi zkoumanými poslaneckými páry uvnitř původního poslaneckého klubu ODS zachycena více podrobně. Distribuci hodnot Jaccardova indexu podobnosti v jednotlivých čtvrtletích druhého parlamentního období zachycuje následující soustava grafů:

Graf 4: Křivka distribuce hodnot Jaccardova indexu podobnosti při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu ODS rozdělených na základě čtvrtletního klíče v průběhu druhého parlamentního období mezi lety 1996 a 1998. Tmavě šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro poslanecké páry sestávajících ze členů různých politických stran; světle šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro páry sestávající ze spolustraníků. Svislé tečkované linie ukazují průměr hodnot pro obě zachycené křivky.
Zdroj: Autor

Ze soustavy grafů vyplývá, že míra souhlasných hlasování mezi poslaneckými páry konstituovanými ze spolustraníků i poslanců dvou odlišných stran (konkrétně ODS a US) je opět téměř identická. Stranická příslušnost tedy skutečně nehrála v rámci poslaneckých hlasování zásadní vliv. Čtvrtletní rozpad distribuce hodnot indexu ovšem zachycuje velmi

zřetelně, že k průměrnému poklesu míry jednotnosti při hlasováních v rámci ODS, potažmo US, došlo na začátku roku 1998. K průměrnému poklesu míry jednotnosti tedy došlo v době, kdy z ODS postupně začali odcházet nespokojení poslanci.

Pro potvrzení těchto zjištění byly zkonstruovány sítě sestávající ze členů poslaneckého klubu ODS (i US) pro každé z analyzovaných časových období. V rámci těchto sítí bylo následně aplikováno měřítko tzv. modularity. V obou analyzovaných časových období tento algoritmus identifikoval několik podskupin poslanců na základě míry jejich shody při hlasováních. Tyto specifické podskupiny (komunity) se skládaly z těch poslanců, kteří měli podobnou míru shody při hlasováních jako ostatní členové jejich komunity a zároveň rozdílnou míru shody s ostatními poslanci, kteří nebyli členy jejich komunity. Algoritmus tedy rozdělil celou síť znázorňující původní poslanecký klub ODS do třech dílčích podskupin na základě podobnosti míry jejich shody při hlasováních. První z těchto podskupin zachycovala ty poslance, kteří měli nízkou míru shody s většinou svých spolustraníků. Druhá podskupina byla konstituována těmi poslanci, kteří měli naopak vysokou shodu při hlasováních s většinou svých kolegů. Poslední podskupina pak zachytila ty poslance, kteří se pohybovali mezi prvními dvěma podskupinami. Tyto podskupiny nicméně nereflektovaly stranickou příslušnost jednotlivých poslanců – tzn. všechny zmíněné podskupiny obsahovaly jak poslance, kteří byli vždy členy ODS ve zkoumaném období, tak ty poslance, kteří v jeho průběhu vystoupili z ODS a stali se členy Unie svobody. Výsledky aplikace algoritmu identifikujícího podskupiny uvnitř sítě tedy potvrzují předchozí zjištění, že mezi poslanci US a jejich bývalými kolegy z ODS není velký rozdíl v rámci jejich hlasovacího chování ve zkoumaných obdobích – jinými slovy, stranická příslušnost nehrála v rámci proběhlých hlasování zásadní roli.

5.1.4. Shrnutí dílčích výsledků

Obecně analýza míry shody při hlasováních uvnitř poslaneckého klubu ODS v inkriminovaném období ukázala, že v průběhu probíhající vnitrostranické krize celkově klesla jednotnost strany jako takové. Z pohledu uvažovaných teoretických scénářů vývoje dynamiky hlasovacího chování „odpadlíků“ vůči bývalým stranickým kolegům bylo u ODS možné vypočítat zajímavý trend. A to sice, že míra souhlasného hlasování mezi poslaneckými páry uvnitř poslaneckého klubu ODS (i po zahrnutí „odpadlíků“, kteří přešli do Unie svobody)

nereflektovala politickou příslušnost jednotlivých poslanců – tedy, že poslanci, kteří odešli od ODS do US nehlasovali jiným způsobem než jejich bývalí straníční kolegové.

Jak již bylo zmíněno v kontextuálním zasazení analyzovaného případu štěpení Občanské demokratické strany, absence výrazného rozdílu při hlasováních mezi členy ODS, kteří ve straně setrvali a poslanci, kteří nově vstoupili do Unie svobody, může být způsoben právě tím, že členové US nevystupovali proti obecnému politickému směřování ODS, ale spíše proti stranické kultuře a způsobu fungování této strany. Unie svobody se ve svém programovém prohlášení od ODS příliš nelišila, zdůrazňovala však tendenci ubírat se „novým politickým směrem“ a být „slušnou“ politickou stranou. (Cabada – Šanc 2005: 198)

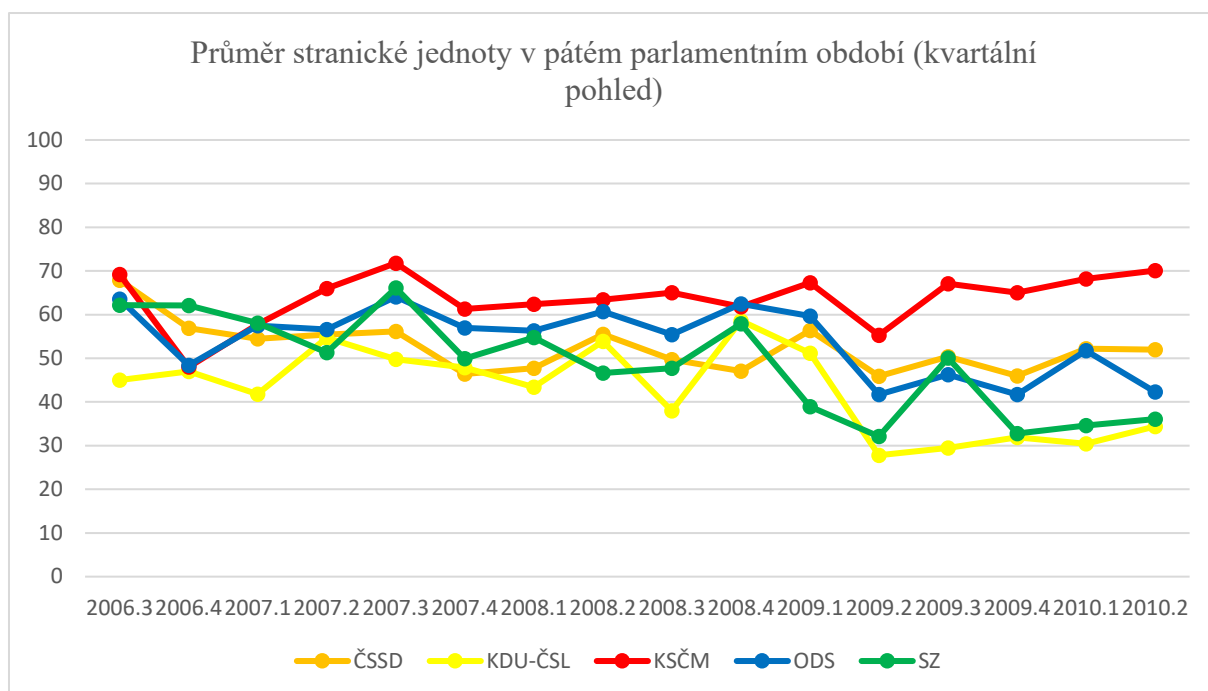
5.2. Páté parlamentní období z pohledu vývoje stranické jednoty parlamentních stran

Ve volbách do poslanecké sněmovny, které se uskutečnily v červnu 2006, získalo parlamentní zastoupení celkem pět politických stran. Volby s největším počtem získaných hlasů vyhrála Občanská demokratická strana v čele s předsedou Mirkem Topolánkem. Druhý nejvyšší počet hlasů voličů získala ve volbách do sněmovny Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), ve vedení s Jiřím Paroubkem. Do sněmovny se s třetím nejvyšším ziskem hlasů dostala Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) pod vedením Vojtěch Filipa, dále se do sněmovny dostala i Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, jejímž předsedou byl Miroslav Kalousek a také politická strana, která získala křesla v dolní sněmovně parlamentu úplně poprvé (a zatím naposledy) – Strana zelených (SZ) pod vedením Martina Bursíka.

Tehdejší prezident Václav Klaus pověřil sestavením vlády předsedu vítězné ODS, Mirka Topolánka. Jím navrhovanou vládu, skládající se z členů ODS a nestraníků, jmenoval prezident na začátku září 2006. Nicméně tato vláda nezískala důvěru poslanecké sněmovny. Druhá, tentokrát již koaliční, vláda Mirka Topolánka získala důvěru poslanecké sněmovny v lednu 2007 a to díky toleranci dvou poslanců ČSSD, Miloše Melčáka a Michala Pohanky, kteří před hlasováním o důvěře vlády opustili jednací sál sněmovny (Nejezchlebová 2007).

Ani této vládě však nebylo dopřáno dokončit v úřadu celé šesté parlamentní období, když jí v březnu 2009 byla na pátý pokus vyslovena nedůvěra (Nejezchlebová 2009). Tato vláda se tak stala první vládou v historii samostatné České republiky, která douřadovala na základě vyslovení nedůvěry poslaneckou sněmovnou. Prezident Klaus následně jmenoval úřednickou vládu v čele s premiérem Janem Fischerem, která měla zemi dovést k předčasným volbám na podzim roku 2009. Předčasné volby se však neuskutečnily, jelikož je zrušil Ústavní soud (Fránek 2009) a úřednická vláda tak vládla do řádných voleb, které se uskutečnily v květnu 2010.

Během let 2006–2010 se v rámci pátého parlamentního období tedy vystřídaly celkem tři vlády. Celé toto parlamentní období se dá rozdělit do celkem šestnácti čtvrtletí.

Osový diagram 2: Kvartální zobrazení průměrné míry souhlasného hlasování v rámci každé politické strany, která měla poslanecké zastoupení v průběhu pátého parlamentního období mezi lety 2006–2010. Osa X zachycuje jednotlivá zkoumaná čtvrtletí, osa Y zaznamenává průměrnou hodnotu Jaccardova indexu podobnosti (míry souhlasu) při hlasování.

Zdroj: Autor

Představený diagram zachycuje vývoj proměny průměrné hodnoty míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů jednotlivých politických stran v průběhu pátého parlamentního období v rámci jednotlivých čtvrtletí. Je patrné, že ve zkoumaném období každá z analyzovaných stran čelila dílčím výkyvům v rámci jednotnosti svého poslaneckého klubu při hlasování.

Průměrný rozdíl mezi maximální hodnotou a minimální hodnotou naměřené míry shody při hlasování činil pro celé páté parlamentní období 26.6 bodů. Všechny strany kromě křesťanských demokratů a Strany zelených pak tento rozdíl mezi maximální a minimální hodnotou Jaccardova indexu podobnosti pro celé zkoumané období udržely pod hodnotou průměru (tedy pod 26.6 body), což jasně indikuje, že právě KDU-ČSL a SZ zaznamenaly nejdrastičtější změnu v jednotnosti svých poslaneckých klubů.

Nejjednotněji vystupovala po celé období Komunistická strana Čech a Moravy. Nejdrastičtější změnu, jak již bylo výše popsáno, a to sice propad, pak zaznamenala KDU-ČSL. Jednotnost této politické strany dramaticky klesala po celé první pololetí roku 2009, a to v souvislosti s napětím uvnitř strany, které se vystupňovalo až v odchod několika poslanců z poslaneckého

klubu KDU-ČSL a následného založení nové politické strany s názvem TOP 09. Zbývající strany vládní koalice, tedy Občanská demokratická strana a Strana zelených, respektive jejich poslanecké kluby, zaznamenávaly v průběhu funkčního období poslanecké sněmovny značné výkyvy z hlediska průměrné míry souhlasného hlasování jejich poslanců. To může být způsobeno fenoménem tzv. přeběhlictví, kdy poslanci, kteří byli původně zvoleni za jednu stranu v průběhu funkčního období sněmovny tuto stranu opustili a přidali se k jinému poslaneckému klubu, jiné politické straně.

Jak Česká strana sociálně demokratická, tak Komunistická strana Čech a Moravy vykazují v průběhu pátého parlamentního období poměrně stabilní hladinu stranické jednoty.

5.2.1. Případ štěpení KDU-ČSL v období 2006–2010

Jako výchozí dataset pro tento případ sloužily záznamy o individuálních hlasováních všech poslanců, kteří během pátého volebního období, které trvalo mezi lety 2006 a 2010, zasedli do poslaneckých lavic. Tento dataset obsahuje informace o celkem 8 468 hlasováních, o kterých hlasovali ti členové poslaneckého klubu KDU-ČSL (respektive TOP 09), kteří v období 2006 a 2010 drželi poslanecký mandát.

První analyzované období zahrnuje hlasování od zformování nově zvolené Poslanecké sněmovny České republiky v červnu 2006 a končí s posledním hlasováním, které bylo uskutečněno před koncem druhého čtvrtletí roku 2009. Druhé analyzované období pak začíná s prvním poslaneckým hlasováním, které se uskutečnilo ve třetím čtvrtletí roku 2009 a končí s posledním hlasováním, které proběhlo na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky na konci jejího pátého volebního období v roce 2010.

5.2.2. Kontextuální zasazení

Jak již bylo zmíněno výše, samotná analýza se opírá o prozkoumání poslaneckých hlasování v dané časové periodě za účelem zjištění míry podobnosti při hlasováních mezi jednotlivými poslaneckými páry. Na základě identifikování tohoto „co-votingu“ mezi poslanci zvolenými za KDU-ČSL pak budou identifikovány odpovídající strategie poslaneckého jednání v časech, kdy

zkoumaný poslanecký klub procházel vnitrostranickou krizí. Pro dobré pochopení dynamiky vývoje poslaneckého hlasování v rámci konkrétního poslaneckého klubu je však nezbytné představit historický a politický kontext, který se na poslaneckých hlasováních odrážel.

Jelikož analýza mapuje poslanecká hlasování po celé páté funkční období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, začneme se situací, ve které se KDU-ČSL nacházela bezprostředně po parlamentních volbách v roce 2006. Povolební realita napovídala tomu, že KDU-ČSL v čele se svým předsedou Miroslavem Kalouskem bude usilovat o sestavení vládní koalice společně s ODS a Stranou Zelených. (Bureš et al. 2012: 334). To se však změnilo v souvislosti s únikem informace ohledně jednání o případné povolební spolupráci mezi ODS a ČSSD. Obě tyto strany mezi sebou měly jednat o případném ustavení vládní koalice s následným záměrem změny pravidel pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (zahrnutí většino-tvorných prvků do volebního systému), které by zvýhodňovaly velké politické strany. (Bureš et al. 2012: 335) Předseda KDU-ČSL, Miroslav Kalousek, se v návaznosti na únik těchto informací o jednání mezi dvěma volebně nejúspěšnějšími stranami pokusil vyjednat sestavení vládní koalice mezi jeho domovskou KDU-ČSL a ČSSD za podpory Komunistické strany. Kalouskovo úsilí se však neseťkalo s pochopením dalších straníků z KDU-ČSL, což nakonec vyústilo v Kalouskovu rezignaci na post předsedy strany. (Buchert 2006) Po Kalouskově rezignaci KDU-ČSL čelila několika dalším vnitřním sporům a konfliktům (a to zejména mezi Miroslavem Kalouskem a novým předsedou lidovců Jiřím Čunkem) či korupčním skandálům (obvinění vznesená vůči Jiřímu Čunkovi). (Bureš et al. 2012: 335) Napětí uvnitř KDU-ČSL pak eskalovalo v lednu 2009, kdy vedení strany navrhlo odvolat Miroslava Kalouska z postu ministra financí (jelikož KDU-ČSL byla v té době součástí vládní koalice společně s ODS a Stranou zelených za podpory dvou přeběhlých poslanců od ČSSD a držela několik ministerstev). Nicméně Kalousek obdržel podporu od tehdejšího premiéra Mirka Topolánka (ODS), který navrhnul odvolat Jiřího Čunka z pozice ministra pro místní rozvoj. Tato vypjatá situace opravdu skončila rezignací Jiřího Čunka na svůj ministerský post, nikoliv však na pozici předsedy strany. Tu si Čunek udržel až do celostranického sjezdu KDU-ČSL, který se uskutečnil ve dnech 30. a 31. května 2009. (Bureš et al. 2012: 336)

Tento sjezd KDU-ČSL, který se uskutečnil ve Vsetíně, se ukázal být pro fungování strany zcela klíčový. Den před jeho uskutečněním bývalý lidovecký předseda Miroslav Kalousek oznámil,

že opouští KDU-ČSL a uvažuje o založení nové konzervativně orientované¹⁴ politické strany.¹⁵ Po tomto veřejném prohlášení následovala další vlna odchodů členů KDU-ČSL ze strany (Brabec 2020: 555-556). Někteří z Kalouskových bývalých spolustraníků ho pak následovali i do TOP 09 (tato strana byla formálně zaregistrována na Ministerstvu vnitra ke 26. červnu 2009). Z poslaneckého klubu KDU-ČSL, který na začátku pátého funkčního období Poslanecké sněmovny čítal celkem 13 členů, opustili KDU-ČSL kromě Kalouska celkem 4 další poslanci. Jmenovitě Vlasta Parkanová (bývalá ministryně obrany), Pavel Severa (bývalý předseda poslaneckého klubu KDU-ČSL), Jan Husák a Ladislav Šustr. Všichni tito poslanci KDU-ČSL opustili v průběhu června 2009. (Mach 2010)

Lidovce však nezasáhly pouze odchody poslanců. Po vsetínském sjezdu začali stranu opouštět i další její vlivní členové. Z lidoveckých senátorů stranu opustili Václav Jehlička, Adolf Jílek a Ludmila Müllerová. Odešlo i několik náměstků ministrů: Martin Plíšek (Ministerstvo zdravotnictví), Jiří Kubínek (Ministerstvo financí), Karel Tureček (Ministerstvo zemědělství), Marek Ženíšek (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) nebo Jan Vitula (Ministerstvo spravedlnosti). Tito vlivní členové KDU-ČSL byli následován i dalšími řadovými členy strany či stranickými zaměstnanci jako byl například Jaroslav Poláček, volební manager křesťanských demokratů, který pro stranu připravoval volební kampaně od roku 2002. (Elišová 2009)

Po tomto turbulentním vývoji KDU-ČSL propadla ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010, kdy poprvé v novodobé historii samostatné České republiky nezískala jediný mandát. To však trvalo pouze po jedno volební období. Ve volbách do Poslanecké sněmovny, které se uskutečnily v roce 2013, byla KDU-ČSL opět schopná získat dostatek hlasů pro svůj návrat do poslaneckých lavic.¹⁶ Na druhé straně nově vzniknuvší TOP 09 zaznamenala v roce 2010 volební úspěch, kdy se se ziskem 16,7 % hlasů voličů stala třetí nejsilnější parlamentní stranou. (Bureš et al. 2012: 337) Nicméně od tohoto prvotního volebního úspěchu získávala TOP 09 v následujících volbách do poslanecké sněmovny vždy nižší podporu voličů.¹⁷ KDU-ČSL patřila mezi nejstarší české strany (s etablovanou členskou základnou a silnou stranickou

---

¹⁴ Podle S. Hanleyho (2012) se TOP 09 prezentovala jako „očistitel“ (purifier) středo-pravého liberálního proudu.

¹⁵ Kalousek společně s několika jeho spolustraníky z KDU-ČSL podpořil vznik úřednické vlády J. Fischera, navzdory tomu, že vedení strany směřovalo do opozice. (Mach 2010)

¹⁶ Nicméně podpora KDU-ČSL ze strany voličů nebyla příliš vysoká. Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 získali lidovci 6,78 % hlasů, ve volbách v roce 2017 pak ještě méně, a to sice pouhých 5,8 %. (Český statistický úřad 2013; 2017)

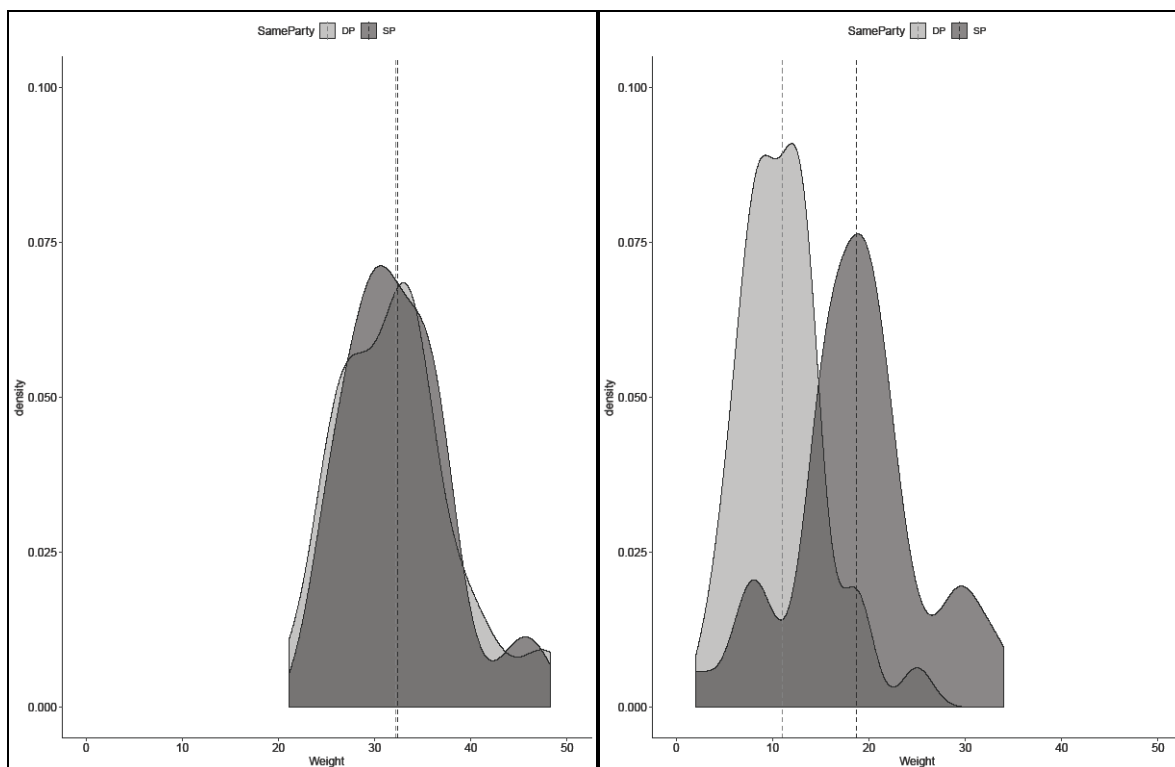
¹⁷ Ve volbách v roce 2013 získala TOP 09 11,99 % hlasů, ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 pak zaznamenala nejnižší volební zisk, pouhých 5,31 %. (Český statistický úřad 2013; 2017)

infrastrukturou), přičemž navenek vystupovala poměrně jednotně. Odchod Miroslava Kalouska a následně i dalších křesťanských demokratů, stejně tak jako založení nové politické strany, byl proto poměrně velkým překvapením.

Podle některých zdrojů (Plesl 2010) byla TOP 09 politický projekt diskutovaný již od roku 2003 mezi Mirkem Topolánkem (ODS) a Miroslavem Kalouskem (KDU-ČSL, později TOP 09) jako politická strana, která by byla partnerem Občanských demokratů, cílící na ty voliče, pro které ODS nebyla vhodnou pravicovou volbou. Je tedy velmi zajímavé sledovat, zdali hlasovací chování těch poslanců, kteří opustili KDU-ČSL a přidali se k TOP 09 vykazuje v průběhu pátého funkčního období PSP ČR prvky dlouhodobé strategie odchodu (EVLN model) či nikoliv. V tomto případě se tedy analýza zaměří na to, zdali tito „odpadlíci“ hlasovali jinak než jejich bývalí straničtí kolegové a pokud ano, kdy tak začali konat.

5.2.3. Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu KDU-ČSL v pátém parlamentním období

V rámci analýzy poslaneckých hlasování během obou zkoumaných časových period (tzn. od začátku pátého funkčního období do posledního hlasování, které se uskutečnilo v červnu 2009 a následně od začátku druhého pololetí roku 2009 až do konce 5. funkčního období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR) bylo vytvořeno několik tzv. bimodálních sítí obdobně jako v předchozích zkoumaných případech. Tyto sítě zachycovaly možné druhy vazeb, které mezi sebou měli poslanci a tisky, o nichž poslanci na půdě poslanecké sněmovny hlasovali. A to sice vazby, které zachycovaly, kdy poslanci hlasovali „pro“ přijetí tisku a „proti“ jeho přijetí (včetně těch případů, kdy se poslanci v rámci hlasování zdrželi). Tyto bimodální sítě byly následně promítnuty do sítí unimodálních. Tedy takových sítí, které zachycovaly míru „co-votingu“ mezi poslanci, na základě hlasování o stejných tiscích (míra podobnosti při hlasováních mezi dvěma poslanci byla zachycena jako síla vazby mezi nimi). Pro porovnatelnost míry shody při hlasováních mezi různými poslaneckými páry bylo nezbytné tuto sílu vazby normalizovat (aplikace Jaccardova indexu podobnosti). Po uskutečnění všech těchto kroků byly promítnuté unimodální sítě agregovány do jedné finální sítě – a to v rámci obou analyzovaných časových období. Tyto finální sítě pak zachycovaly celkovou míru shody při hlasováních mezi všemi poslaneckými páry (Brabec 2020: 556-560).

Grafy 5 a 6: Křivka distribuce hodnot Jaccardova indexu podobnosti při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu KDU-ČSL ve dvou sledovaných časových periodách (Graf 5 zachycuje hodnoty indexu vypočítané na základě poslaneckých hlasování na půdě sněmovny v šestém parlamentním období od prvního hlasování v pátém parlamentním období sněmovny až do posledního hlasování v druhém čtvrtletí roku 2009; Graf 6 zachycuje obdobné v časové periodě od prvního poslaneckého hlasování v třetím čtvrtletí roku 2009 až po poslední poslanecké hlasování v pátém parlamentním období). Tmavě šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro poslanecké páry sestávajících ze členů spolustraníků; světle šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro páry sestávající ze členů různých politických stran. Svislé tečkované linie ukazují průměr hodnot pro obě zachycené křivky.

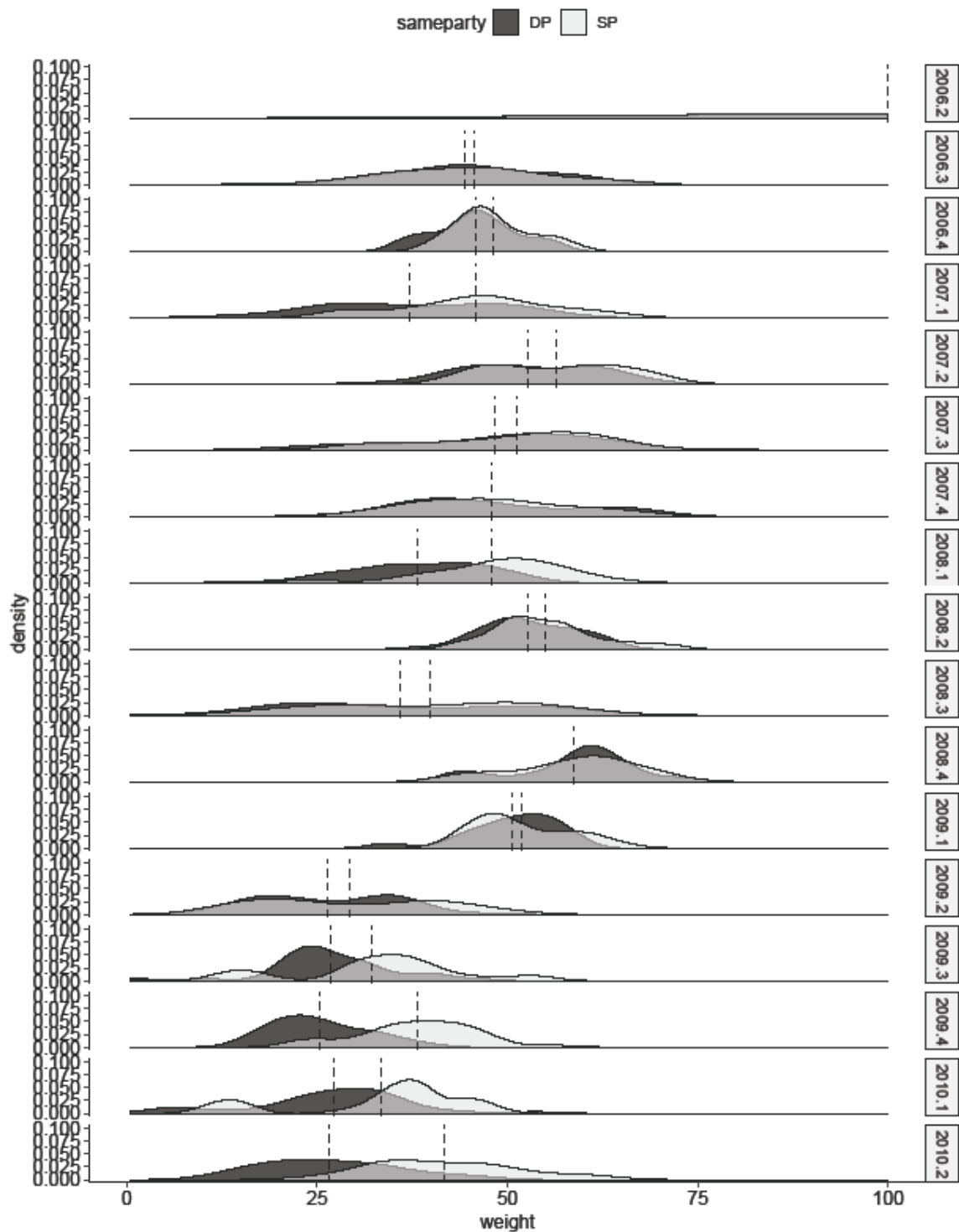
Zdroj: Autor

Grafy číslo 5 a 6 reprezentují hodnoty Jaccardova indexu podobnosti mezi těmi poslaneckými páry, které se skládaly buď z poslanců, kteří byli členy jedné strany (SP) – oba poslanci byli buď členy KDU-ČSL nebo TOP 09; nebo byli členy rozdílných stran (DP) – v takovém případě byl poslanecký pár tvořen poslancem, který byl členem KDU-ČSL a poslancem, který byl členem TOP 09. Fakticky byla TOP 09 založena až na začátku druhého analyzovaného období (tedy období, které znázorňuje graf č. 6), nicméně pro účely komparace byli poslanci, kteří vstoupili do TOP 09 po jejím založení, vnímáni jako členové této strany už v průběhu prvního analyzovaného období (tedy, když tito poslanci byli formálně stále ještě členy KDU-ČSL).

Z prezentovaných grafů vyplývá, že v prvním analyzovaném období (graf č. 5) byl poslanecký klub KDU-ČSL poměrně jednotný, respektive, že v něm nebylo možné jednoznačně identifikovat podskupinu či více podskupin poslanců, které by se při hlasováních chovaly

odlišně (křivky pro SP a DP poslanecké páry se překrývají). Průměrná hodnota indexu v prvním období činila 45.4 bodů. Graf č. 6, který zachycuje dění v průběhu druhého analyzovaného období, poukazuje na změnu při hlasovacím chování poslanců. Průměrná hodnota indexu v prvním období činila 28 bodů. Je zřejmé, že shoda při poslaneckých hlasování je vyšší tam, kde je poslanecký pár tvořen dvěma spolustraníky (SP páry). To indikuje, že hlasovací chování poslanců je reflexí jejich stranické příslušnosti. Jinými slovy je patrné, že hlasovací shoda mezi poslaneckými páry, které byly tvořeny členem TOP 09 a členem KDU-ČSL, se v druhé analyzované periodě snížila. Tedy, že poslanci, kteří přeběhli k TOP 09 manifestovali v rámci poslaneckých hlasování jiné politické postoje – TOP 09 prosazovala jinou politiku než KDU-ČSL (Brabec 2020: 557).

Pro testování těchto výsledků bylo celé funkční období rozděleno podle čtvrtletního klíče tak, aby byla dynamika vývoje hlasovacího chování mezi všemi zkoumanými poslaneckými páry uvnitř původního poslaneckého klubu KDU-ČSL zachycena více do detailu. Distribuci hodnot Jaccardova indexu podobnosti v jednotlivých čtvrtletích pátého parlamentního období zachycuje následující soustava grafů:

Graf 7: Křivka distribuce hodnot Jaccardova indexu podobnosti při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu KDU-ČSL rozdělených na základě čtvrtletního klíče v průběhu pátého parlamentního období mezi lety 2006 a 2010. Tmavě šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro poslanecké páry sestávajících ze členů různých politických stran; světle šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro páry sestávající ze spolustraníků. Svislé tečkované linie ukazují průměr hodnot pro obě zachycené křivky.
Zdroj: Autor

Soustava čtvrtletních grafů zachycujících distribuci hodnot Jaccardova indexu podobnosti pro SP a DP páry znázorňuje proměnu hlasovacího chování mezi poslaneckými páry v průběhu pátého parlamentního období. Graf č. 7 jasně ilustruje, že s rozštěpením KDU-ČSL, respektive odchodem části jejího poslaneckého klubu, značně klesla míra shody při poslaneckých hlasováních (viz třetí čtvrtletí roku 2009 a dále). Míra shody mezi poslanci, kteří vstoupili do TOP 09 a jejich spolustraníky (DP páry) pak až do konce funkčního období poslanecké sněmovny zůstává nízko oproti období, ve kterém byli všichni tito poslanci členy jednoho poslaneckého klubu.

Pro potvrzení těchto zjištění byl v rámci agregovaných unimodálních sítí, zachycujících míru podobnosti při hlasováních mezi poslanci, aplikován algoritmus pro identifikaci stupně modularity sítě pro obě zkoumaná období. Pro zjištění míry modularity byl aplikován Louvainův algoritmus (Blondel et al. 2008) pro detekci komunit uvnitř sítě.

Zatímco v rámci první analyzované časové periody algoritmus identifikoval v síti pouze jednu skupinu, a to sice komunitu skládající se ze všech členů poslaneckého klubu KDU-ČSL, v druhém časovém období odhalil dvě odlišné komunity (podskupiny uvnitř sítě). První, která sestávala z těch poslanců, kteří opustili KDU-ČSL a následně přešli k TOP 09; a druhou, která sestávala z těch poslanců, kteří zůstali v KDU-ČSL (Brabec 2020: 557-560).

To vede k závěru, že co se míry podobnosti při poslaneckých hlasováních týče, byla KDU-ČSL poměrně vnitřně jednotná, a to až do vsetínského sjezdu strany, který se uskutečnil v květnu 2009, a jemuž bezprostředně předcházelo oznámení bývalého lidoveckého předsedy Miroslava Kalouska o jeho odchodu ze strany.¹⁸ Po tomto sjezdu se skupina odpadlíků od KDU-ČSL, skládající se z pěti poslanců původně zvolených za lidovce, připojila ke vznikuvší TOP 09 a začala hlasovat poměrně odlišně v porovnání se svými dřívějšími stranickými kolegy z KDU-ČSL. Hlasovací chování odpadlíků od lidové strany se tedy drasticky proměnilo po jejich odchodu z poslaneckého klubu KDU-ČSL. Jak již bylo dokázáno výše v rámci analýzy prvního zkoumaného období, odpadlíci od KDU-ČSL nezaujali v rámci poslaneckých hlasování jinou hlasovací strategii než jejich spolustraníci, a to sice do té doby, než formálně opustili stranu (Brabec 2020: 559-560).

---

¹⁸ Ačkoliv KDU-ČSL v průběhu pátého funkčního období PSP ČR mělo historicky jednu z nejnižších hodnot stranické jednotnosti při hlasováních, a to sice z důvodu trvání vleklé vnitrostranické krize. (Dvořák 2017: 113).

Podle některých informací (Plesl 2010), které dokládali, že TOP 09 byla dlouhodobě připravovaný projekt, uvažovaný dlouho před rokem 2009, by se dalo předpokládat, že poslanci, kteří měli v úmyslu vstoupit do této politické strany, budou v rámci jejich poslaneckých hlasování indikovat určitou inklinaci ke změně. Ať už k jiné politické vizi, kterou by prosazovali, případně nespokojenost s politikou strany, jejímiž byli v té době členy. Nicméně jak ukázala analýza hlasovacího chování všech poslanců zvolených za KDU-ČSL, k žádnému takovému jednání ze strany odpadlíků od lidovců nedocházelo (Brabec 2020: 560).

5.2.4. Shrnutí dílčích výsledků

Skrze perspektivu Hirschamnových (1970) konceptů odchodu („exit“) a protestu („voice“), lze tvrdit, že odpadlíci z KDU-ČSL jednali v souladu se strategií odchodu. Tito poslanci opustili jejich domovskou stranu v ten moment, kdy se situace pro založení (případně připojení se k) nové politické strany jevila výhodně, a to bez předchozí indikace v jejich veřejné manifestaci nesouhlasu (rozdílný způsob hlasování) vůči jejich vlastní straně (Brabec 2020: 561). Kromě bývalého leadera KDU-ČSL a zakladatele TOP 09 Miroslava Kalouska žádný z přeběhlických poslanců od KDU-ČSL dlouhodobě veřejně nedeclaroval svoji nespokojenost s poměry uvnitř lidové strany (první veřejné manifestace přeběhlíků se začaly objevovat až několik týdnů před vsetínským sjezdem strany). A to navzdory skutečnosti, že po pro lidovce nepříliš úspěšných parlamentních volbách v roce 2006 a následné volbě nového předsedy strany (Jiřího Čunka) v průběhu stejného roku, byla situace uvnitř strany poměrně napjatá (Bartoníček 2006). Tyto vnitřní tenze eskalovaly až několik týdnů před výše zmiňovaným kongresem KDU-ČSL v květnu 2009, kdy se někteří členové poslaneckého klubu strany (jmenovitě Kalousek, Ambrozek, Parkanová) veřejně vyslovili s jejich úmyslem opustit jejich domovskou stranu, případně politickou scénu jako takovou (Pařízková – Zlatohlávek 2009). V důsledku se však většina politiků, kteří hovořili o ukončení svých politických kariér (alespoň co se členů KDU-ČSL týče) nakonec připojila k TOP 09 (Pařízková 2009; Černý 2009).

Nicméně jak dokázala provedená kvantitativní analýza, až do vsetínského sjezdu KDU-ČSL se lidovecký poslanecký klub při hlasování na půdě poslanecké sněmovny choval poměrně jednotně.

5.3. Šesté parlamentní období z pohledu vývoje stranické jednoty parlamentních stran

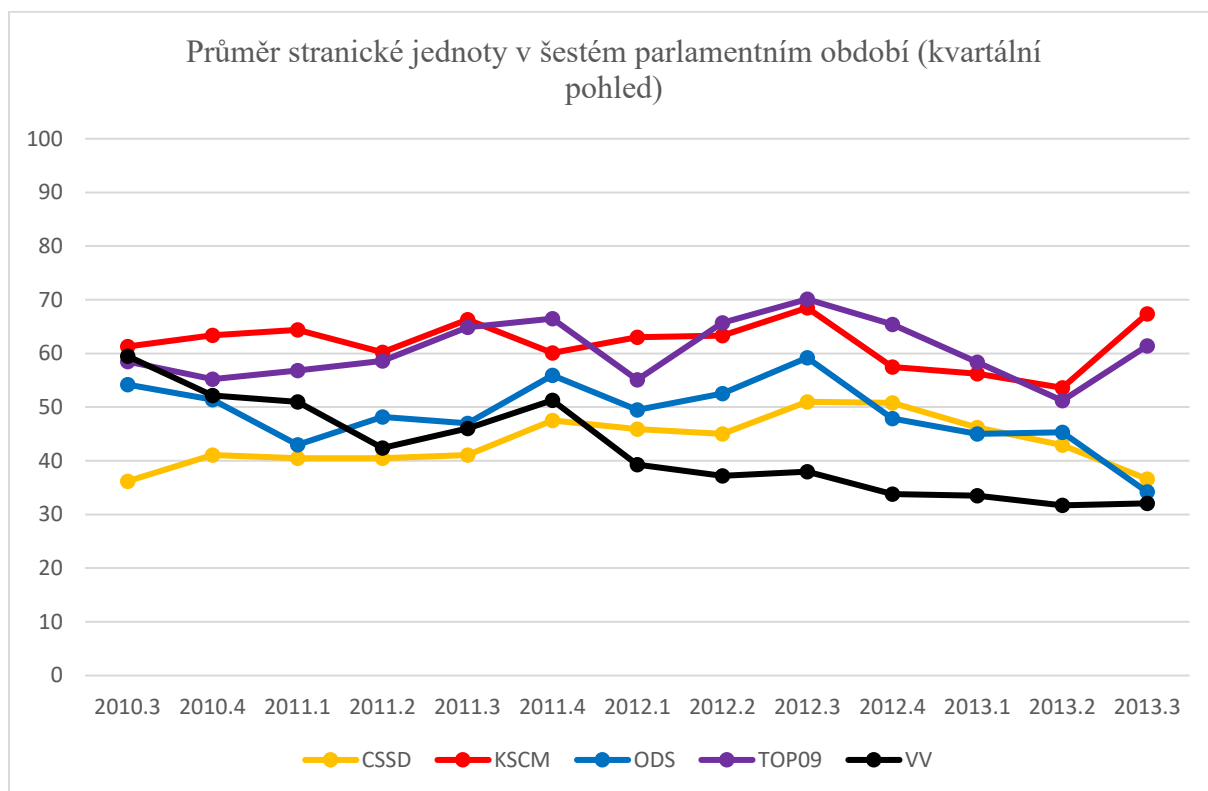
Ve volbách do poslanecké sněmovny, které se uskutečnily v květnu 2010, získalo parlamentní zastoupení celkem 5 politických stran. Volby s největším počtem získaných hlasů vyhrála Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), kterou do voleb vedl její předseda Jiří Paroubek. Druhý nejvyšší počet hlasů voličů získala ve volbách do sněmovny Občanská demokratická strana (ODS) ve vedení s Petrem Nečasem. Do sněmovny se s třetím nejvyšším ziskem hlasů dostala TOP 09 pod vedením Karla Schwarzenberga, dále se do sněmovny dostala i Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) a také politická strana, která získala křeslo v dolní sněmovně parlamentu úplně poprvé – Věci veřejné (VV) pod vedením Radka Johna.

Volby do poslanecké sněmovny, respektive jejich výsledky, však spustily vlnu rezignací předsedů volebně neúspěšných politických stran. Funkce předsedy se vzdal Cyril Svoboda (KDU-ČSL), jelikož křesťanští demokraté pod jeho vedením poprvé v historii nezískali jediné křeslo v dolní sněmovně (Wallerová 2010). Z obdobných důvodů, tedy neschopnosti znovu získat zastoupení ve sněmovně, dal své místo k dispozici také předseda Strany Zelených Ondřej Liška (Soukup 2010) či předseda Strany Práv Občanů (SPO) Miloš Zeman (Šťastný 2010). Ačkoliv ČSSD volby vyhrála, její lídr Jiří Paroubek rezignoval na předsednický post s odůvodněním, že očekával lepší volební výsledek – ČSSD si oproti předchozímu volebnímu období pohoršila o 18 poslaneckých mandátů (iDNES 2010).

Oproti zvyklostem, kdy by předseda vítězné strany (ČSSD) měl být pověřen jednáním o sestavení vlády, pověřil tímto úkolem prezident Václav Klaus předsedu ODS Petra Nečase (Těšínská 2010). Vládu v šestém parlamentním období nakonec sestavili občanští demokraté společně s TOP 09 a Věci veřejnými.

Šesté parlamentní období však skončilo předčasně. Vláda vedená Občanskou demokratickou stranou byla zmítána několika krizemi souvisejícími s nejasným financováním uvnitř Věcí veřejných, které eskalovaly až v rozštěpení této strany. Vláda se navíc potýkala s častými personálními změnami. Posledním hřebíčkem do pomyslné rakve se však stala tzv. „kauza Nagyová“ (Kopecký 2013).

Navazující úřednická vláda Jiřího Rusnoka pak byla jmenována prezidentem Milošem Zemanem v červenci 2013. Tato vláda však ve sněmovně v srpnu 2013 nezískala potřebnou důvěru, načež poslanci přijali ústavní usnesení o žádosti prezidenta republiky o rozpuštění poslanecké sněmovny. Miloš Zeman tuto žádost podepsal a stanovil termín předčasných voleb na 25. a 26. října 2016 (Kopecký – Jiříčka 2013). Vláda Jiřího Rusnoka pak v demisi vládla až do jmenování nové vlády, která vzešla právě z předčasných voleb. Celé šesté parlamentní období se dá rozdělit do celkem třinácti čtvrtletí.

Osový diagram 3: Kvartální zobrazení průměrné míry souhlasného hlasování v rámci každé politické strany, která měla poslanecké zastoupení v průběhu šestého parlamentního období mezi lety 2010 – 2013. Osa X zachycuje jednotlivá zkoumaná čtvrtletí, osa Y zaznamenává průměrnou hodnotu Jaccardova indexu podobnosti (míry souhlasu) při hlasování.

Zdroj: Autor

Diagram výše zachycuje vývoj proměny průměrné hodnoty míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů jednotlivých politických stran v průběhu šestého parlamentního období v rámci jednotlivých čtvrtletí. Je patrné, že ve zkoumaném období každá z analyzovaných stran čelila dílčím výkyvům v rámci jednotnosti svého poslaneckého klubu při hlasování.

Průměrný rozdíl mezi maximální hodnotou a minimální hodnotou naměřené míry shody při hlasování činil pro celé šesté parlamentní období 20,28 bodů. Všechny strany kromě

občanských demokratů a Věcí veřejných pak tento rozdíl mezi maximální a minimální hodnotou Jaccardova indexu podobnosti pro celé zkoumané období udržely pod hodnotou průměru (tedy pod 20.28 body), což jasně indikuje, že právě ODS a VV zaznamenaly nejdrastičtější změnu v jednotnosti svých poslaneckých klubů.

Nejjednotněji vystupovala po celé období Komunistická strana Čech a Moravy. Nejdrastičtější změnu, jak již bylo výše popsáno, a to sice propad, pak zaznamenaly dvě politické strany. Jednotnost Občanské demokratické strany začala výrazně klesat na závěr roku 2012 v souvislosti s vládními turbulencemi mezi ODS a LIDEM. Věci veřejné pak zaznamenaly nejdramatičtější pokles stranické jednoty v souvislosti s rozštěpením strany a vydělením se politické platformy LIDEM z poslaneckého klubu Věcí veřejných na jaře roku 2012. Ani občanským demokratům ani Věcem veřejným se pak až do konce předčasně ukončeného parlamentního období nepodařilo dostat na vyšší hodnoty stranické jednoty, přičemž ODS zasáhl ještě jeden prudký pokles v souvislosti s vypuknutím kauzy Nagyová v létě roku 2013. ČSSD pak oproti předchozím analyzovaným parlamentním obdobím vykazovala souvisle nejnižší hodnoty míry souhlasu při hlasování, což může být dáno do souvislosti s jejím opozičním působením. KSČM a TOP 09 pak ze všech parlamentních stran vykazovaly soustavně vyšší hodnoty jednotnosti svého poslaneckého klubu při hlasování. Dílčí výkyvy u TOP 09 lze pak přisuzovat turbulentnímu vývoji událostí uvnitř vládní koalice, jejíž byla strana součástí. Lze tedy zaznamenat pokles stranické míry souhlasných hlasování v souvislosti se štěpením poslaneckého klubu VV či postupný pokles stranické jednotnosti v kontextu pnutí uvnitř vládní koalice od konce roku 2012. Vypuknutí kauzy Nagyová však pro TOP 09 bylo impulsem pro jednotné jednání.

5.3.1. Případ štěpení Věcí veřejných v období 2010–2013

V šestém parlamentním období trvajícím mezi lety 2010 a 2013 proběhlo na půdě Poslanecké sněmovny České republiky celkem 5928 hlasování. Pro potřeby zachycení dynamiky vývoje míry hlasování mezi členy poslaneckého klubu bylo toto parlamentní období dále děleno, a to obdobným způsobem jako v předchozích případech.

První zkoumaná časová perioda zachycuje období před štěpením uvnitř poslaneckého klubu VV – a to sice dobu mezi prvním hlasováním v nově zformované poslanecké sněmovně v květnu 2010 až po poslední hlasování, které se konalo v prvním čtvrtletí roku 2012. Ke štěpení uvnitř poslaneckého klubu Věcí veřejných došlo 17. dubna 2012, kdy během překvapivé tiskové konference poslankyně VV Karolína Peake oznámila svůj odchod ze strany a zároveň založení nové politické platformy s názvem LIDEM (Pálková – Golis 2012). Druhá analyzovaná časová perioda pak počíná prvním hlasováním, které se na půdě sněmovny uskutečnilo v druhém čtvrtletí roku 2012, a končí posledním hlasováním v šestém funkčním období Poslanecké sněmovny ČR.

5.3.2. Kontextuální zasazení

Věci veřejné vznikly jako místní politická iniciativa v roce 2001. Jako politická strana byly VV registrovány v červnu 2002, přičemž v prvních letech své existence fungovaly Věci veřejné jako lokální politická strana působící především v Praze (Havlík – Hloušek 2014: 556). V roce 2009 pak Věci veřejné oznámily, že postaví kandidátku v rámci připravovaných předčasných parlamentních voleb, které byly plánované na podzim toho roku, v čele s Radkem Johnem, populárním investigativním žurnalistou a tehdejším předsedou Věcí veřejných (Havlík – Hloušek 2014: 557). VV se tedy pokusily v rámci připravovaných předčasných parlamentních voleb prezentovat jako alternativa k ostatním již etablovaným politickým stranám. Tyto plánované předčasné volby však byly ze strany Ústavního soudu České republiky zrušeny, přičemž parlamentní volby se následně konaly ve standardním termínu v roce 2010 (Havlík 2010). Předvolební rétorika Věcí veřejných se zaměřovala na boj s korupcí a důraz na potřebu implementace nástrojů přímé demokracie do českého právního prostředí. Jak shrnují Havlík a Hloušek (2014: 557), Věci veřejné nedisponovaly jasným ideologickým zázemím, to bylo nahrazeno populistickou rétorikou, která byla založena na kritice stávajícího politického establishmentu a potřebě umožnit občanům podílet se přímo na participování v politice skrze zavedení nástrojů přímé demokracie.

Ve volbách do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 2010 pak Věci veřejné získaly téměř 11 % hlasů voličů a poprvé v historii se tak staly parlamentní stranou. Se ziskem 24 poslaneckých mandátů pak Věci veřejné pomohly sestavit vládní koalici společně s Občanskou

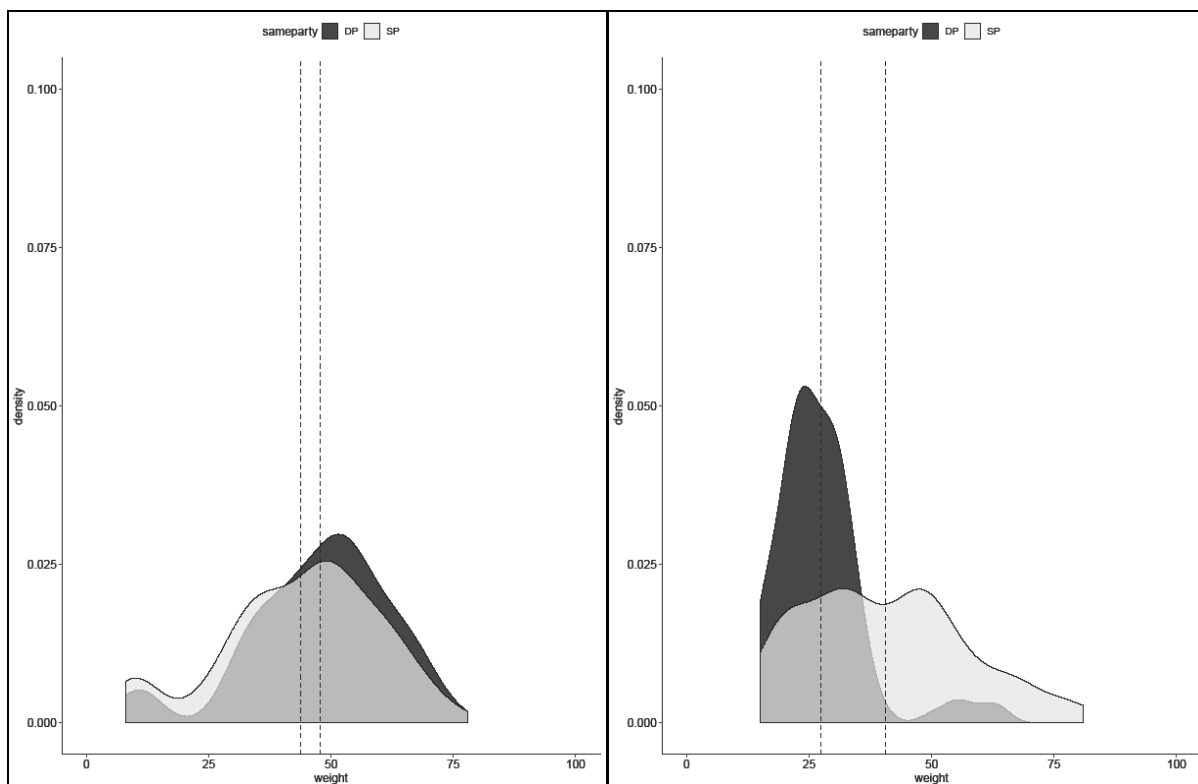
demokratickou stranou a TOP 09. Nicméně, jak zmiňuje Hloušek (2012: 330): „Působení VV ve vládě Petra Nečase bylo vlivem populistického programu i politické nezkušenosti špiček strany provázeno sérií politických krizí.“ Již koncem prosince 2010 se vystupňovala kritika navrhovaných vládních reforem souvisejících s připravovanou daňovou a důchodovou reformou právě ze strany Věcí veřejných (Hloušek 2012: 331; Kopecký 2010). Vedení Věcí veřejných využilo opoziční iniciativy o vyslovení nedůvěry vládě, v jejímž kontextu přišly s řadou podmínek, jejichž přijetím podmiňovaly své setrvání ve vládě – respektive vyslovení důvěry vládě (Hloušek 2012: 330). Tuto vyhrocenou situaci napomohl vyřešit zásah ze strany tehdejšího prezidenta Václava Klause, který se v den hlasování o vyslovení nedůvěry vládě sešel se zástupci vládních stran. Po těchto jednáních se VV rozhodly vládu podpořit (Hloušek 2012: 330). Nicméně v roce 2011 následovala další série rozmlísek mezi Věcmi veřejnými a Občanskou demokratickou stranou ohledně jmenování ministrů za VV (Hloušek 2012: 331). Nicméně největší skandál, kterému Věci veřejné čelily, byl spojený s obviněním jednoho z členů vedení strany Víta Bárty, který se měl podle těchto obvinění dopouštět podplácení svých stranických kolegů výměnou za jejich loajalitu (Kundra – Svobodová 2011). Bárta se těmto nařčením bránil tak, že Jaroslava Škárku a Kateřinu Kočí (jeho spolustraníky, kteří Bárta obviňovali z uplácení) osočil ze snah vnitřně destabilizovat Věci veřejné. Cílem těchto destabilizačních snah mělo být podle Bárty rozbití poslaneckého klubu VV tak, aby došlo k přetvoření stávající vládní koalice, která měla fungovat ve složení ODS a TOP 09 za podpory „odpadlých“ poslanců VV (Hloušek 2012: 331). Podle Bárty měla Kateřina Kočí koordinovat tyto destabilizační kroky právě s Občanskými demokraty. Ve svém důsledku se tato vnitrostranická krize skutečně přelila do vládní roviny, kdy v souvislosti se zmíněnými obviněními začalo vedení VV uvažovat o formálním vystoupení z vlády a podpoře pouze těch vládních politik, které by byly v souladu s politickým programem Věcí veřejných. Z vnitrostranických diskusí nakonec vzešlo několik požadavků, kterými VV podmiňovaly svou podporu stávající vládní koalici. Oba koaliční partneři Věcí veřejných však tyto požadavky odmítly s odůvodněním, že případná demise členů vlády za VV by vedla k pádu kabinetu a uskutečnění předčasných voleb. Vyústěním tohoto napětí jak uvnitř Věcí veřejných, tak mezi VV a jejími koaličními partnery nakonec bylo rozštěpení poslaneckého klubu a vznik nové politické strany (Hloušek 2012: 331-332).

Skupina poslanců soustředěná okolo poslankyně Karolíny Peake chtěla pokračovat v podpoře stávající vládní koalice, přičemž se fakticky odtrhla od své domovské strany. Peake sama několikrát deklarovala svou ambici stát se předsedkyní Věcí veřejných, přičemž vyzývala Víta

Bártu ke zklidnění jeho politických aktivit. Bárta však i přes vynesení rozsudku soudu, který se zabýval jeho obviněními z korupce a odsoudil ho k podmíněnému trestu 18 měsíců vězení, odmítl zanechat svého působení v politice. V návaznosti na toto dění iniciovala Karolína Peake vznik nové platformy později nazývané LIDEM. Tato platforma, které Peake předsedala, sestávala právě z přeběhlíků od Věcí veřejných. V konečném důsledku LIDEM podpořila v rámci hlasování o důvěře vládu Petra Nečase (Hloušek 2012: 332-333). Věci veřejné, respektive zbytek původního poslaneckého klubu této strany, vypověděl koaliční smlouvu a oznámil odchod do konstruktivní opozice (ČTK 2012).

5.3.3. Síťová analýza míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu Věcí veřejných v šestém parlamentním období

V rámci zpracování síťové analýz byly opět připraveny grafy zachycující rozložení hodnot Jaccardova indexu podobnosti mezi všemi poslaneckými páry uvnitř poslaneckého klubu VV. Hodnoty tohoto indexu byly vypočítány na základě preferencí poslanců vůči jednotlivým tiskům, o nichž bylo na půdě sněmovny hlasováno od zformování nové poslanecké sněmovny v květnu 2010.

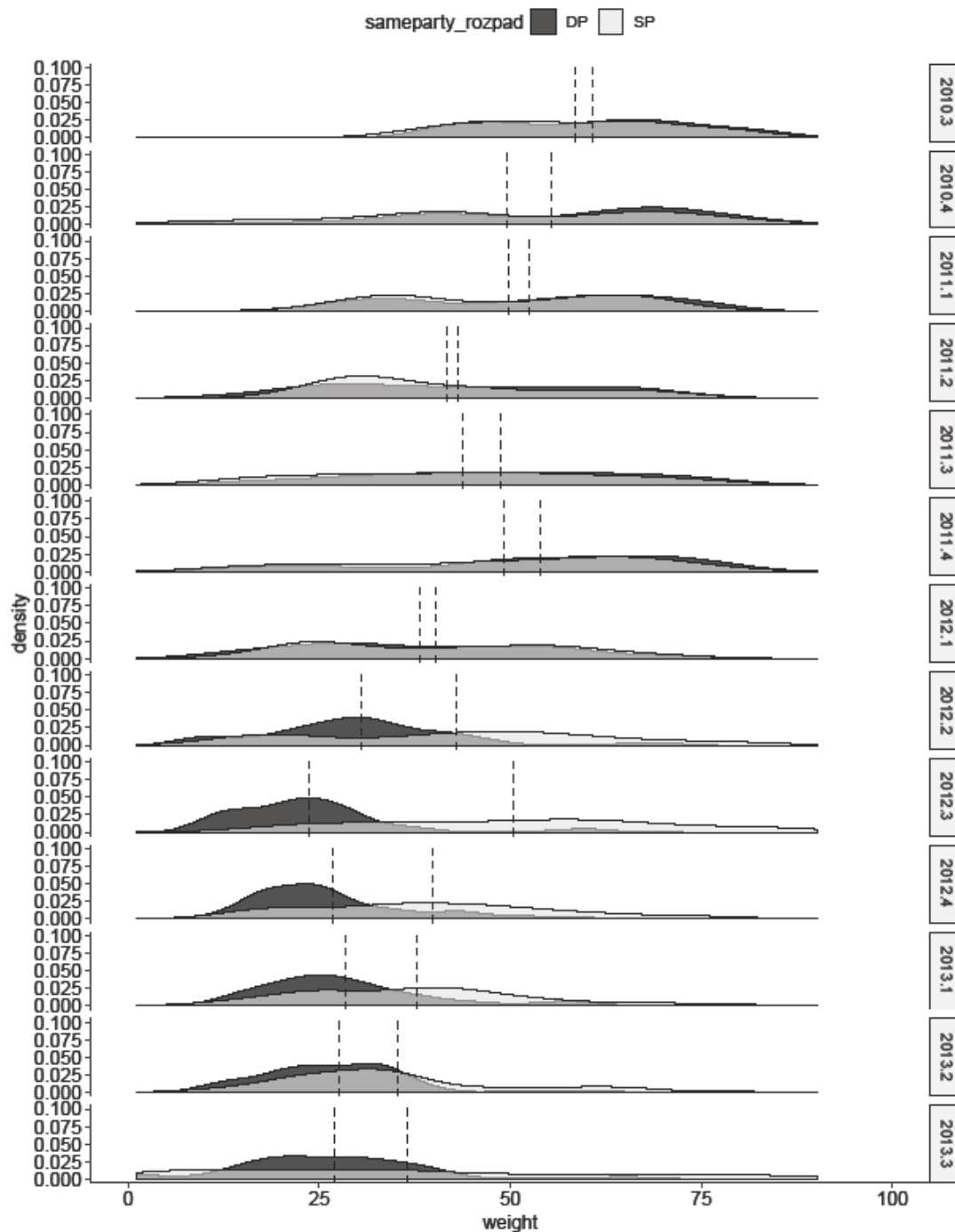

Grafy 8 a 9: Křivka distribuce hodnot Jaccardova indexu podobnosti při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu VV ve dvou sledovaných časových periodách (Graf 8 zachycuje hodnoty indexu vypočítané na základě poslaneckých hlasování na půdě sněmovny v šestém parlamentním období od prvního hlasování v šestém parlamentním období sněmovny až do posledního hlasování v prvním čtvrtletí roku 2012; Graf 9 zachycuje obdobně v časové periodě od prvního poslaneckého hlasování v druhém čtvrtletí roku 2012 až po poslední poslanecké hlasování v šestém parlamentním období). Tmavě šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro poslanecké páry sestávajících ze členů různých politických stran; světle šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro páry sestávající ze spolustraníků. Svislé tečkované linie ukazují průměr hodnot pro obě zachycené křivky.
Zdroj: Autor

Graf 8 zachycuje míru souhlasného hlasování mezi poslanci Věci veřejných v prvním analyzovaném časovém období (tedy v období mezi prvním hlasováním na půdě poslanecké sněmovny v rámci šestého parlamentního období až po poslední hlasování v prvním čtvrtletí roku 2012). Graf 9 také zachycuje míru souhlasného hlasování mezi poslanci VV v období mezi prvním hlasováním, které se uskutečnilo na půdě poslanecké sněmovny v druhém čtvrtletí roku 2012 až do posledního hlasování, které se uskutečnilo v rámci šestého parlamentního období sněmovny v roce 2013. Stejně jako v předchozích analyzovaných případech i z těchto grafů vyplývá, že míra souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu VV byla vyšší v prvním zkoumaném období. Průměrná hodnota Jaccardova indexu podobnosti v prvním období činila 45,8 bodů, zatímco pouze 33,9 bodů v druhém analyzovaném období. To dokládá, že v souvislosti s vystupňovanou vnitrostranickou krizí došlo ke znatelnému pádu stranické jednotnosti mezi poslanci, kteří byli zvoleni za Věci veřejné.

Obdobně jako v předchozích případech i zde byly jednotlivé poslanecké páry rozlišovány na základě stranické příslušnosti konkrétních poslanců. Jako SP páry byly označeny ty poslanecké dvojice, které byly tvořeny poslanci, kteří napříč funkčním obdobím byly vždy členy stejné strany. Jako DP páry pak byly označeny ty poslanecké dvojice, jejichž poslanci v průběhu parlamentního období zastupovali odlišné politické strany. Graf č. 8 jasně zachycuje překrývající se rozložení obou křivek (SP a DP), což poukazuje na fakt, kdy v rámci prvního zkoumaného období poslanci zvolení za VV nevykazovali inklinaci k vnitřnímu štěpení, ke kterému následně došlo na jaře 2012. Toto štěpení je však jasně zachytitelné v rámci grafu č. 9. Průměrná míra souhlasných hlasování mezi těmi poslaneckými páry, které tvořily spolustraníci (poslanecké páry tvořené členy VV, respektive LIDEM) dosahovala 40.4 bodu indexu. U poslaneckých párů tvořených poslanci různých politických stran (poslanecký pár tvořen z poslanců VV a LIDEM) činila průměrná hodnota Jaccardova indexu podobnosti 27.4 bodů. Tento rozdíl mezi DP a SP poslaneckými páry indikuje, že poslanci, kteří opustili Věci veřejné a přidali se k nově vzniklé politické straně LIDEM během druhého analyzovaného období hlasovali jinak než jejich bývalí straničtí kolegové.

Graf 10: Křivka distribuce hodnot Jaccardova indexu podobnosti při poslaneckých hlasováních uvnitř poslaneckého klubu VV rozdělených na základě čtvrtletního klíče v průběhu šestého parlamentního období mezi lety 2010 a 2013. Tmavě šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro poslanecké páry sestávajících ze členů různých politických stran; světle šedá křivka reprezentuje distribuci hodnot indexu pro páry sestávající ze spolustraníků. Svislé tečkované linie ukazují průměr hodnot pro obě zachycené křivky.

Zdroj: Autor

Soustava čtvrtletních grafů zachycujících distribuci hodnot Jaccardova indexu podobnosti pro SP a DP páry znázorňuje proměnu hlasovacího chování mezi dílčími poslaneckými páry. Z grafu č. 10 jasně vyplývá, že po opuštění poslaneckého klubu VV začali poslanci LIDEM

zastávat jiné politické postoje, což se projevilo na míře souhlasných hlasování mezi nimi a jejich bývalými stranickými kolegy. Zároveň je patrné, že celková míra souhlasných hlasování i uvnitř jednotlivých poslaneckých klubů VV a LIDEM po vyústění velké vnitrostranické krize v prvním čtvrtletí roku 2012 dosahovala nižších hodnot, než jakých dosahovala míra shody při hlasováních uvnitř poslaneckého klubu VV v době před touto krizí.

V rámci identifikace dílčích podskupin uvnitř sítě, která reprezentovala poslanecký klub věci Veřejných za využití měřítka modularity jsou výsledky následující. V prvním zkoumaném období byly zachyceny dvě podskupiny, které sestávaly z poslanců, jejichž míry souhlasných hlasování byly podobné. První z těchto skupin zachycovala ty poslance, kteří měli nižší míru souhlasných hlasování s většinou jejich kolegů. Druhá podskupina pak zahrnovala ty poslance, kteří měli s jejich kolegy vyšší míru souhlasných hlasování. V rámci druhého zkoumaného období (tedy po rozštěpení na dvě odlišné politické strany) algoritmus zaznamenal odlišný trend. Opět v rámci sítě, která znázorňovala tzv. co-voting mezi všemi poslanci, kteří byli zvoleni za Věci veřejné identifikoval dvě podskupiny. Nicméně, tyto podskupiny reflektovaly stranickou příslušnost svých členů.¹⁹ Tento test tedy potvrzuje výše uvedený výsledek analýzy, a to sice že poslanci, kteří opustili VV a přidali se k LIDEM hlasovali na půdě poslanecké sněmovny jiným způsobem než jejich bývalí straničtí kolegové z Věcí veřejných.

5.3.4. Shrnutí dílčích výsledků

Obecně analýza míry shody při hlasováních uvnitř poslaneckého klubu VV ve zkoumaných obdobích ukázala, že v průběhu probíhající vnitrostranické krize a po rozštěpení původní strany klesla jednotnost poslanců při hlasováních. V kontextu představených teoretických scénářů vývoje dynamiky hlasovacího chování „odpadlíků“ je pak možné pozorovat, že tito odpadlíci po svém odchodu začali hlasovat jiným způsobem než jejich bývalí kolegové. To ostatně potvrzuje i ta skutečnost, že poslanci, kteří byli členy politické strany LIDEM aktivně podporovali vládní politiku narozdíl od jejich bývalých spolustraníků, kteří se přesunuli do opozice.

---

¹⁹ Je nutné upozornit na několik výjimek, jakými byli poslanci Šťoviček a Škarka, kteří byli identifikováni algoritmem jako součást podskupiny zachycující poslance LIDEM, ačkoliv oba zmínění poslanci do této strany nevstoupili. Oba tito poslanci však byli vyloučeni z VV.

6. Závěr

Jednotnost je nezpochybnitelným základním předpokladem pro úspěšné fungování jakéhokoliv zájmového či politického uskupení. Přesto je běžné, že ve společnosti nepřetržitě dochází k dynamickým proměnám, na které musí veřejně exponované organizace jako jsou právě politické strany neustále pružně reagovat. Tento neustálý pohyb a potřeba adaptovat se pak nevyhnutelně vede i ke vzniku nejrůznějších názorových proudů či frakcí uvnitř stran, což může v konečném důsledku vyústit až v rozštěpení či zánik daného politického uskupení.

A právě takovým situacím, kdy docházelo ke štěpení politických stran, jež měly ve zkoumaném období parlamentní zastoupení, se věnovala tato práce. Předmětem zkoumání pak byly tři konkrétní případy vnitrostranického štěpení, které se odehrály v průběhu posledních téměř 30 let existence samostatné České republiky. Společné pro všechna tato analyzovaná štěpení bylo to, že proběhla uvnitř českých politických stran, které zasáhlo silné vnitřní pnutí, jež vyústilo právě ve vnitřní rozkol poslaneckého klubu (respektive celé politické strany), přičemž vrcholem této vnitřní krize bylo zformování nového politického uskupení z odštěpenecké frakce. Ke všem zkoumaným štěpením pak došlo v průběhu jednoho jediného parlamentního období. Všechny případy se pak věnovaly politickým stranám, které toto štěpení postihlo v situaci, kdy měly tyto strany parlamentní zastoupení. Respektive, když měly zformovaný vlastní poslanecký klub uvnitř dolní komory parlamentu ČR.

Konkrétně se jednalo o případy vnitrostranického štěpení, které proběhlo uvnitř Občanské demokratické strany v průběhu druhého parlamentního období mezi lety 1996 a 1998, dále na štěpení, které postihlo KDU-ČSL během pátého parlamentního období v letech 2006 až 2010 a na štěpení uvnitř poslaneckého klubu Věcí veřejných v šestém parlamentním období mezi roky 2010 a 2013.

Každé z těchto štěpení již bylo kvalitně zachyceno a popsáno v odborné literatuře. Tato práce pak navazuje zejména na empirické výzkumy proměn míry stranické jednoty parlamentních stran, respektive jejich poslaneckých klubů od Linka a Laciny (2011), Linka a Rakušanové (2002; 2005) či Dvořáka (2017). Tyto studie se opíraly o zpracování dat za pomoci tzv. Riceova indexu a jeho agregaci pro konkrétní zkoumané časové periody. Tato metoda však neumožňuje určit, jak přesně vypadají názorové frakce uvnitř poslaneckého klubu, pakliže jsou přítomné.

Riceův index ve své podstatě pouze analyzuje do jaké míry je daný poslanecký klub vnitřně roztržštěný. Zároveň tyto studie zkoumaly obecnou míru stranické jednoty uvnitř všech parlamentních stran působících v daném časovém období. Jejich primárním cílem tedy nebylo zkoumat ty strany, které si v průběhu daného období prošly turbulentním vnitřním vývojem. A právě na tento aspekt reaguje předkládaná disertační práce.

Cílem analýzy těchto vybraných případů nebylo přispět k bližšímu kontextuálnímu poznání průběhu vnitrostranických krizí, které následně eskalovaly právě v odtržení odpadlické frakce poslanců a zformování nové politické strany. Hlavním záměrem práce bylo využití inovativního metodologického rámce, síťové analýzy, který přislíboval prozkoumat tato vnitrostranická štěpení na základě kvantitativního přístupu.

Soubor nástrojů a metod, které jsou vlastní právě síťové analýze se opírá o práci s tzv. tvrdými daty. Pro úspěšně provedenou síťovou analýzu bylo nezbytně nutné zajistit kompletní vstupní dataset tak, aby konstruované vztahy, které jsou základem jakékoliv sítě měly relevantní vypovídající hodnotu. Z toho důvodu byl jako vstupní dataset zvolen soubor hlasování, které se uskutečnila na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Pro každý z analyzovaných případů pak byl zpracován vstupní dataset zahrnující veškerá poslanecká hlasování, která proběhla v rámci toho parlamentního období, ve kterém došlo k vnitrostranickému štěpení uvnitř zkoumaných politických stran. Pro každé z parlamentních období pak bylo analyzováno několik tisíc unikátních hlasování. Údaje o hlasováních, tedy to, jakým způsobem hlasovali vybraní poslanci o předkládaných tiscích a to, zdali se v tomto svém hlasování shodovali se svými stranickými kolegy, bylo prerekvizitou pro tvorbu sítě zachycujících míru souhlasu mezi poslanci, kteří byli členy dotčených poslaneckých klubů. Jako nástroj pro normalizaci údajů o hlasováních byl využit Jaccardův index podobnosti. Tento nástroj umožňoval zachytit míru souhlasného hlasování mezi libovolným párem poslanců. Hodnota indexu tedy odpovídala tomu, jak moc oba vybraní poslanci hlasovali ve zkoumaném období shodně. Při vypočítání hodnoty indexu pro všechny přítomné poslanecké páry, které šlo v rámci poslaneckého klubu utvořit, pak bylo možné provést analýzu míry stranické jednotnosti vybraných parlamentních stran.

6.1. Obecné trendy při zkoumání stranické jednotnosti

První z možných přístupů nabízel zpracovat všechny hodnoty indexu do jedné agregované hodnoty, která ukazovala průměrnou míru shody při hlasováních pro celý poslanecký klub – zachycovala tedy celkovou míru stranické jednoty v daném období. Tento způsob zpracování umožňuje navzájem porovnat míru stranické jednoty uvnitř analyzované politické strany s ostatními parlamentními stranami, které měly své volené zástupce v dolní komoře parlamentu ČR. Výsledky tohoto postupu jsou v korelaci s výsledky předchozího výzkumu, který se také věnoval stranické jednotnosti českých parlamentních stran (viz Dvořák 2017). Je patrné, že všechny zkoumané strany, které si prošly silnou vnitřní krizí zaznamenaly v době tohoto vnitřního pnutí významný pokles stranické jednoty – tedy, že poslanecké disciplína při hlasováních na půdě poslanecké sněmovny značně klesla. V prvním případě štěpení uvnitř Občanské demokratické strany mezi lety 1996 a 1998 je patrný razantní pokles agregované hodnoty Jaccardova indexu podobnosti, kdy mezičtvrtletně zaznamenal index pád z hodnoty 67,7 bodů na 43,5 bodů. Tento pád o více než 20 bodů indexu nastal právě v době eskalace vnitřní krize, na jejímž konci stranu opustila skupina vedená poslanci Rumlem a Pilipem (někdejšími zakladateli Unie svobody). Oproti nejvyšší agregované hodnotě Jaccardova indexu podobnosti, která byla u ODS zaznamenána v druhém čtvrtletí roku 1997 (73,2 bodů indexu), se jedná o nejvýraznější propad z hlediska měření stranické jednotnosti mezi všemi parlamentními stranami, které měly své volené zástupce v poslanecké sněmovně v průběhu druhého parlamentního období. Je ale vhodné poznamenat, že s vrcholící krizí v ODS a souvisejícím pádem vlády Václava Klause ke konci druhého parlamentního období došlo k poklesu míry stranické jednoty u všech parlamentních stran s výjimkou ODA.

I v druhém analyzovaném případě vnitrostranického štěpení, které proběhlo uvnitř KDU-ČSL mezi lety 2006 a 2010, můžeme zaznamenat obdobný trend. V prvním čtvrtletí roku 2009 dosahovala míra stranické jednoty hodnoty 51,2 bodů Jaccardova indexu podobnosti. Kdežto ve druhém čtvrtletí roku 2009 klesla tato hodnota na pouhých 27,8 bodů Jaccardova indexu. I v tomto parlamentním období se jedná o nejvýraznější pokles míry stranického jednoty mezi všemi politickými stranami zastoupenými v poslanecké sněmovně (absolutní maximum hodnoty indexu pro KDU-ČSL v průběhu pátého parlamentního období činilo 57,9 bodů). Právě na přelomu prvního a druhého čtvrtletí roku 2009 totiž došlo k odchodu někdejšího předsedy KDU-ČSL a výrazného politika Miroslava Kalouska ze strany. Kalouska pak

v průběhu druhého čtvrtletí 2009 následovalo několik dalších poslanců původně zvolených za KDU-ČSL, kteří společně založili novou politickou stranu TOP 09.

Ve třetím analyzovaném případě, kdy v průběhu šestého parlamentního období došlo k vnitrostranického štěpení uvnitř politické strany Věci veřejné mezi lety 2010 a 2013, můžeme pozorovat rapidní pokles míry stranické jednoty mezi poslanci VV. Mezi posledním čtvrtletím roku 2011 a prvním čtvrtletím roku 2012 došlo k pádu míry souhlasného hlasování vyjádřené Jaccardovým indexem podobnosti z 51,3 bodů na 39,3 bodů. Není překvapivé, že i tento propad stranické jednoty byl mezi všemi ostatními parlamentními stranami zastoupenými v PSP ČR v šestém parlamentním období nejvýraznější (Je však nutné poznamenat, že s vypuknutím a následným průběhem tzv. „kauzy Nagyová“ doznal nejvýraznější plynulý propad stranické jednotnosti v průběhu let 2012 a 2013 poslanecký klub ODS). Nicméně tento dramatický mezičtvrtletní pokles uvnitř VV opět souvisel s rostoucím napětím uvnitř strany, které eskalovalo na přelomu prvního a druhého čtvrtletí roku 2012 právě rozštěpením poslaneckého klubu Věcí veřejných a vznikem nové politické platformy, která se později pod vedením Karolíny Peake etablovala pod názvem LIDEM.

Obecně lze při zkoumání míry shody při hlasování, respektive stranické jednoty mezi všemi parlamentními stranami, které měly v pozorovaných obdobích své zastoupení na půdě poslanecké sněmovny, vypožorovat jeden obecný jev. A to sice, že strany zaujímající krajní pozice na škále pravo-levého spektra se obecně těšily nejvyšší míře stranické jednoty. V prvním zkoumaném parlamentním období (tedy mezi lety 1996 a 1998) nejvíce jednotně vystupovala extrémně pravicová SPR-RSČ Miroslava Sládka, která po většinu parlamentního období dosahovala průměrné hodnoty Jaccardova indexu podobnosti okolo 90 bodů. Ani komunisté si z pohledu stranické jednotnosti nevedli v průběhu druhého parlamentního období špatně. Zejména s průběhem vládní krize mezi lety 1997 a 1998 vystupovali poměrně jednotně a dosahovali až 76,7 bodů Jaccardova indexu podobnosti. Ve druhém zkoumaném parlamentním období (mezi lety 2006 a 2010) pak nejjednotněji působila KSČM, kdy její hodnoty Jaccardova indexu průměrně oscillovaly mezi 65 a 70 body indexu. V posledním zkoumaném parlamentním období (mezi lety 2010 a 2013) pak nejjednotněji vystupovala opět KSČM, kdy se průměrné hodnoty Jaccardova indexu podobnosti pohybovaly okolo 60 bodů a také TOP 09 jejíž průměrné hodnoty Jaccardova indexu podobnosti dosahovaly zhruba 60 bodů. U TOP 09 je nicméně možné pozorovat poměrně silné výkyvy v průběhu celého zkoumaného parlamentního období v kontextu stranické jednotnosti. Tyto výkyvy mohou mimo jiné souviset s vládním

působením TOP 09 a průběhem výše zmiňované kauzy Nagyová, která se negativně podepsala na fungování vládní koalice a předčasném konci šestého parlamentního období.

6.2. Identifikace štěpící linie

Druhý z možných přístupů, který se nabízel při zpracování dat o poslaneckých hlasováních při analýze stranické jednoty mezi poslanci, kteří byli členy jednoho poslaneckého klubu, byla analýza distribuční křivky rozložení hodnoty indexu pro všechny možné poslanecké páry. Využití míry souhlasného hlasování mezi poslanci (tedy hodnotu indexu podobnosti jejich hlasování) pro konstituování vazby mezi nimi je základem konstrukce sítě tzv. „co-votingu“. V rámci vytvořené sítě vyjadřující míru shody při poslaneckých hlasováních je pak možné za využití nejrůznějších síťových nástrojů a metrik identifikovat pravděpodobnou vnitrostranickou štěpící linii, pakliže nějaká na základě dat existuje.

V každé z případových studií bylo zkoumané parlamentní období rozčleněno na časové úseky, které odpovídaly dílčím čtvrtletím. Pro každé z těchto čtvrtletí byla následně vypočítána hodnota indexu podobnosti míry hlasování (Jaccardův index) u každého z existujících poslaneckých párů v rámci analyzovaného poslaneckého klubu. Získané hodnoty míry shody byly následně znázorněny jako křivka rozložení. V rámci každého z vykreslených grafů pak bylo možné sledovat nejenom to, jak se pohybovala průměrná hodnota stranické jednoty (viz podkapitola výše), ale také jakým přesným způsobem jednotliví poslanci hlasovali ve srovnání se svými stranickými kolegy.

Toto rozložení názorně umožnilo zapracovat i další proměnnou, kterou byla stranická příslušnost každého z poslanců. Vzhledem k tomu, že díky předchozím odborným studiím víme, kteří poslanci se v konečném důsledku rozhodli opustit poslanecký klub, respektive politickou stranu, za kterou byli zvoleni do poslanecké sněmovny, můžeme je bez pochybností označit za tzv. „odpadlíky“. Oproti nim pak můžeme vnímat všechny ostatní poslance, kteří svou politickou stranu neopustili, jako loajální členy dané politické strany. Touto dichotomizací poslanců pak bylo možné provést jednoduché srovnání. A to sice rozdělení dříve vytvořené křivky rozložení Jaccardova indexu podobnosti podle toho, jak byly jednotlivé poslanecké páry konstituovány. Při dichotomizaci poslaneckých párů na ty páry, které sestávaly z poslanců, kteří

po celé období zůstali členy jedné politické strany (alternativně poslanců, kteří se rozhodli stranu opustit a vstoupit do jiné); a ty páry, které byly tvořeny z jedné poloviny právě těmi poslanci, kteří v politické straně setrvali po celé funkční období a těmi, kteří danou stranu opustili. Při zachování tohoto postupu tedy vznikly dvě různé skupiny poslaneckých párů – poslanecké páry tvořeny poslanci, kteří byli vždy členy stejné strany a páry tvořené poslanci, kteří od konkrétního momentu v čase přestali být stranickými kolegy a byli členy rozdílných politických stran.

V kontextu čtvrtletního znázornění distribuce míry souhlasu při hlasováních mezi všemi analyzovanými poslaneckými páry při zapracování výše popsané dichotomické proměnné lze pak dobře pozorovat dynamiku vnitrostranického pnutí a následné eskalace, která v konečném důsledku vyústila v rozštěpení poslaneckého klubu a následně i politické strany. Výzkumným předpokladem bylo, že mezi těmi poslaneckými páry, které mají nízkou míru souhlasu při hlasováních na půdě poslanecké sněmovny existuje s větší pravděpodobností linie, podél které dojde k případnému rozštěpení poslaneckého klubu. Respektive otázkou bylo, zdali je skutečně empiricky ověřitelné, že i na základě dat o hlasování v poslanecké sněmovně bude identifikována ta stejná štěpící linie, podle které se zkoumané politické strany rozpadly ve skutečnosti.

Při vědomí, že ke štěpení uvnitř vybraných politických stran skutečně došlo, se pak nabízely čtyři specifické výzkumné scénáře, která síťová analýza mohla odhalit (tyto scénáře jsou blíže představeny v úvodních kapitolách práce). V konečném důsledku se na základě provedeného modelování vyplnily dva uvažované scénáře. A to sice, že poslanci, kteří se rozhodli opustit politickou stranu, za kterou byli zvoleni a kteří posléze vstoupili do nově založené politické strany, se v rámci hlasování na půdě sněmovny začali výrazně odlišovat – měli nižší míru shody při hlasováních se svými někdejšími stranickými kolegy. V jednom z analyzovaných případů pak došlo k situaci, kdy tito „odpadlíci“ i přes svůj odchod z původní politické strany i nadále vykazovali konzistentní míru shody při hlasováních se svými bývalými spolustraníky.

Právě toto byl případ štěpení uvnitř ODS na přelomu let 1997 a 1998. Při pohledu na křivku (graf 4) rozložení hodnoty Jaccardova indexu mezi všemi poslaneckými páry není patrné, že by mezi těmi poslanci, kteří v ODS setrvali po celé funkční období PSP ČR a odpadlíky, kteří odešli do Unie svobody, existoval výrazný rozdíl při hlasováních. A to ani před vypuknutím vnitrostranické krize, ani po její eskalaci a odchodu poslanců vedených Rumlem a Pilipem.

Vysvětlení se nabízí samo – Unie svobody se vůči ODS vymezovala především „novým politickým stylem“ a „slušností“, nikoliv citelnými rozdíly v rámci svého politického programu. Je tedy zřejmé, že důvod odchodu „odpadlíků“ od ODS nespočíval v politickém zaměření jejich bývalé strany, ale spíše v nespokojenosti s vnitřním fungování a napjatou situací, která ve straně panovala.

Výsledky analýzy pak potvrdil i test, kdy na hodnoty indexu vyjadřujícího míru shody mezi všemi zkoumanými poslaneckými páry bylo aplikováno síťové měřítko pro identifikaci dílčích podskupin v síti, tzv. modularita. Ani toto měřítko nezachytilo relevantní štěpné linie (pouze obecně shluky poslanců do dílčích komunit s odpovídajícími hodnotami míry souhlasného hlasování).

Rozdílných výsledků ale bylo dosaženo ve dvou dalších zkoumaných případech. V rámci štěpení uvnitř KDU-ČSL mezi lety 2006 a 2010 křivka rozložení míry souhlasu mezi dvěma dichotomizovanými skupinami poslaneckých párů (graf 7) jasně ukázala, že mělo vliv to, zdali se poslanecký pár skládal z poslanců, kteří po celé období zůstali loajální politické straně za niž byli zvoleni (alternativně poslanců, kteří se rozhodli stranu opustit a vstoupit do jiné) nebo páry, které byly tvořeny z jedné poloviny právě těmi poslanci, kteří v politické straně setrvali po celé funkční období a těmi, kteří danou stranu opustili a následně vstoupili do TOP 09. Před samotným rozštěpením strany na přelomu prvního a druhého čtvrtletí roku 2009 výkyvy mezi dvěma analyzovanými skupinami poslaneckých párů byly spíše nahodilé. Po odchodu několika tehdejších členů křesťanských demokratů z poslaneckého klubu KDU-ČSL však bylo zřejmé, že tito „odpadlíci“ hlasují na půdě sněmovny výrazně odlišně ve srovnání se svými bývalými stranickými kolegy.

Tyto dílčí výsledky potvrdila i aplikace síťového měřítka modularity na zkonstruovanou síť, reprezentující míru souhlasu při hlasováních mezi všemi členy původního poslaneckého klubu KDU-ČSL. Modularita v rámci této sítě identifikovala právě dvě podskupiny, které kopírovaly linii, podél které se strana v roce 2009 rozštěpila. Jedna z těchto podskupin byla konstituována pouze „odpadlíky“, kteří KDU-ČSL opustili, druhá skupina pak sestávala z těch poslanců, kteří ve straně i přes vnitřní krizi setrvali. Tyto dvě poslanecké skupiny však zvolený algoritmus pro identifikaci dílčích podskupin uvnitř sítě zachytil až po vypuknutí vnitřní krize – respektive po odchodu „odpadlíků“ ze strany. Před druhým čtvrtletím roku 2009 strana i z perspektivy aplikovaného algoritmu vystupovala jednotně.

I analýza případu štěpení uvnitř Věcí veřejných v průběhu šestého parlamentního období, které probíhalo mezi lety 2010 a 2013, přinesla zajímavé výsledky. Tak jako v předchozím případě štěpení uvnitř KDU-ČSL i zde křivka rozložení míry souhlasu mezi dvěma dichotomizovanými skupinami poslaneckých párů (graf 10) jasně ukázala, že mělo vliv to, zdali se poslanecký pár skládal z poslanců, kteří po celé období zůstali členy jedné politické strany (alternativně poslanců, kteří se rozhodli stranu opustit a vstoupit do jiné) nebo páry, které byly tvořeny z jedné poloviny právě těmi poslanci, kteří v politické straně setrvali po celé funkční období a těmi, kteří danou stranu opustili a následně vstoupili nově vzniknuvší politické platformy LIDEM. S vyvrcholením vnitrostranické krize na přelomu prvního a druhého čtvrtletí roku 2012 se rapidně změnilo hlasovací chování „odpadlíků“, kteří opustili VV vzhledem ke způsobu, jakým o předložených tiscích hlasovali jejich bývalí straničtí kolegové.

I tyto výsledky byly následně potvrzeny aplikací měřítka tzv. modularity na zkonstruovanou síť, reprezentující míru souhlasu při hlasováních mezi všemi členy původního poslaneckého klubu Věcí veřejných. Tento algoritmus aplikovaný na vytvořenou síť poslaneckého klubu VV identifikoval právě dvě podskupiny, které kopírovaly linii, podél které se strana v roce 2012 rozštěpila. První z těchto podskupin byla tvořena právě stranickými „odpadlíky“ od Věcí veřejných. Druhá skupina pak poslanci, kteří ve straně setrvali až do konce zkoumaného šestého parlamentního období. Tyto dvě dílčí skupiny byly identifikovány až s rozpadem poslaneckého klubu VV, respektive s odchodem stranických „odpadlíků“. Před samotným štěpením uvnitř strany algoritmus identifikoval pouze skupiny poslanců zařazených do dílčích komunit podle odpovídající míry souhlasného hlasování tak jako v případě štěpení uvnitř ODS v letech 1996 až 1998).

Obecně lze tedy vysledovat, že ani v jednom ze zkoumaných případů nebyl identifikovaný konzistentní pozorovatelný rozdíl v hlasovacím chování mezi dichotomizovanými skupinami poslanců předtím, než se zkoumaná politická strana fakticky rozštěpila. Tento jev (tedy rozdílný způsob hlasování) nastal ve dvou případech teprve až poté, co straničtí „odpadlíci“ opustili politickou stranu, za niž byli do poslanecké sněmovny zvoleni. Tato skutečnost poukazuje na dílčí limity využitého metodologického přístupu k analýze dat.

6.3. Limity síťové analýzy pro zkoumání jednotnosti politických stran

Problém se však netýká samotného zvoleného metodologického rámce pro zkoumání stranických štěpení jako spíše vstupního datasetu. Výsledky výše shrnuté analýzy třech případů jasně ukázaly, že poslanci napříč politickými stranami, které procházely silnou vnitřní krizí, před svým odchodem ze strany hlasují uniformě v souladu s ostatními stranickými kolegy. To však neznamená, že by tito „odpadlíci“ změnili své přesvědčení či politické názory až v době, kdy se rozhodli opustit svou mateřskou politickou stranu. Z výsledků analýzy lze číst, že do doby, než toto razantní rozhodnutí učiní, podléhají stranické disciplíně. Přesto lze usuzovat, že o svém případném odchodu ze strany museli uvažovat s předstihem, notabene, když po svém vystoupení ze strany zakládají nebo vstupují do nově vzniklých politických stran či platforem. Pro zachycení tohoto vývoje poslaneckého rozhodování by však bylo nutné vytvořit síť nad doplňkovým datasetem.

V ideálním případě by bylo žádoucí vytvořit síť zachycující komunikaci mezi poslanci, kteří se rozhodovali svou mateřskou politickou stranu opustit a zbývajících členy příslušných poslaneckých klubů. Bylo by třeba měřit intenzitu jejich komunikace (ať už osobní, emailové nebo telefonické), případně mít přístup k předmětům komunikace. Další zajímavou sítí by mohla být síť zachycující míru osobních setkání mezi těmito poslanci nad rámec jejich pravidelných setkání v rámci jednání poslaneckého klubu či dílčích setkání výborů či komisí sněmovny. Tyto síť by v konečném důsledku mohly poskytnout odpovědi na to, jak vypadala dynamika rozhodování ohledně setrvání v dané politické straně, kdo tvořil primární jádro „odpadlické“ skupiny, a jakým způsobem se toto primární jádro rozšiřovalo o další členy. Velký problém však nastává s potenciálním ziskem těchto dat. Sbírat taková data je prakticky nerealizovatelné. Jako určitá náhrada těchto primárních dat zachycujících komunikaci mezi zkoumanou skupinou poslanců by mohlo být kvalitně připravené dotazníkové šetření. U toho však problém nastává v ten moment, kdy by se odpovědi nepodařilo získat od všech dotazovaných poslanců, což je více než pravděpodobné. Síťová analýza je totiž velice náchylná na práci s neúplnými datovými sadami.

Další nedostatek, který se pojí s využitím dat, která nejsou veřejně dostupná, může být etického charakteru. Při práci s daty o poslaneckých hlasování bylo potřeba k zajištění relevance výsledků nepřístupovat k primární anonymizaci dat. A to z toho důvodu, že data o poslaneckých

hlasováních není nutné charakterizovat jako data osobní – jedná se o veřejně vyjádřenou preferenci směrem k tisku, o němž bylo rozhodováno. U nahlížení do osobní komunikace veřejně volených zástupců či do harmonogramu jejich osobních setkání (i když třeba jen těch pracovních) by se však již jednalo o práci s velmi citlivými daty. Práce s takovými údaji v neanonymizované podobě by pak mohla v konečném důsledku poškodit každého ze zahrnutých jedinců.

Obecně i práce s veřejně dostupnými daty jako jsou právě data o poslaneckých hlasováních přináší určité komplikace. Při konstrukci sítí je vždy potřeba zkoumat vazby mezi aktéry, kteří síť konstituují. Pakliže však zkoumáme síť vazeb mezi členy dotčených poslaneckých klubů na základě jejich hlasování na půdě poslanecké sněmovny, dostáváme se do situace, kdy nezkoumáme jejich přímý vztah, ale pouze jakousi pomocnou síť referující k možným vazbám, které mezi sebou poslanci mají navázané. V teoretické rovině by totiž mohlo dojít k případu, kdy by poslanci v rámci jednoho poslaneckého klubu začali hlasovat rozdílně, vzniklá frakce by následně ze strany vystoupila a založila nový politický subjekt – avšak tyto kroky by byly koordinované ze stranického centra s cílem zasáhnout širší spektrum potenciálních voličů. V kontextu analýzy stranického jednoty bychom zjistili, jak vypadala dynamika proměny poslaneckých hlasování, kdy došlo ke vzniku rozkolu a kudy vedla štěpná linie. Podstata reálného důvodu pro tento jev by ale zůstávala skrytá. Zkoumat tedy sítě bez dobré znalosti kvalitativního kontextu může být vysoce problematické.

Poslední z úskalí využívání síťové analýzy pak souvisí i s náročností kladenou na dílčí výpočty. Při analýze menších skupin jako jsou právě poslanecké kluby či středně velkých sítí zahrnujících například celou poslaneckou sněmovnu je v první řadě poměrně jednoduché určit vlastnosti, postavení a význam jednotlivých uzlů či podskupin uvnitř sítě. Při analýze mnohonásobně větších skupin je však rozklíčování nejrůznějších aspektů a charakteristik zkoumané sítě, jejích uzlů či podskupin mnohem náročnější. S rostoucí velikostí zkoumaných sítí rostou ostatně i nároky na výpočetní výkon. Jen při analýze poslaneckých hlasování v rámci jednotlivých parlamentních hlasování napříč celou poslaneckou sněmovnou čítala analýza vstupních dat několik set tisíc až jednotek milionů získaných hodnot, které bylo nutné dále transformovat a normalizovat. I přes zmiňované limity, ale využití síťové analýzy přineslo velmi zajímavé výsledky a nezanedbatelné množství výhod oproti metodám, které byly tradičně v českém prostředí využívány pro analýzu jednotnosti českých parlamentních stran.

6.4. Silné stránky aplikace síťové analýzy při zkoumání jednotnosti politických stran

V první řadě je nezbytné zdůraznit, že veškeré výsledky, které síťová analýza v kontextu zkoumání jednotnosti poslaneckých klubů přinesla jsou přesné a jednoznačné. Důvodem je právě využívání tvrdých dat, kterými data o poslaneckých hlasování jednoznačně jsou. Interpretace dílčích výsledků je pak i kvůli využití etablovaných síťových nástrojů a metrik poměrně přímočará.

Při zpracování vysokého množství vstupních dat pak síťová analýza nabízí další velkou výhodu, a to sice jednoduchou možnost vizualizace zkonstruovaných sítí, případně grafické zpracování agregovaných a normalizovaných dat. I přes jednotky milionů získaných hodnot zachycujících vývoj míry shody mezi dílčími poslaneckými páry bylo za využití postupů charakteristických pro síťovou analýzu možné vytvořit jednoduché grafy, které umožňovaly přehledně zobrazit zkoumaný fenomén vnitrostranického štěpení v dané časové periodě.

Ohromnou obecnou výhodou využívání tohoto metodologického rámce (ponecháme-li stranou, že síťová analýza je konceptuálně rozvíjena i z teoretického pohledu) je i možnost konstrukce různých modelů sítí, které se vzájemně doplňují. Výsledná síť je vždy odrazem zkoumaného vztahu mezi aktéry. V rámci tohoto výzkumu byl tímto určujícím vztahem tzv. „co-voting“ poslanců. Teoreticky však bylo možné zpracovat další unikátní modely sítí, které by konstituovaly relevantní vazby mezi zkoumanými poslanci na základě jiných vstupních dat. Tyto další sítě, které by pomáhaly zachytit například míru intenzity komunikace mezi relevantními poslanci bohužel nebyly konstruovány, a to právě z důvodů popsaných výše (nedostupnost relevantních vstupních dat či kvůli problematickým etickým aspektům práce s takovýmto typem dat).

V porovnání s předchozími provedenými výzkumy jednotnosti českých parlamentních stran přinesla síťová analýza několik významných pokroků. Zatímco předchozí výzkum se zaměřil především na identifikaci míry stranické jednoty českých parlamentních stran v agregovaném pojetí – tzn. v předem vymezených časových úsecích analyzoval pouze obecnou míru stranické jednoty a trendy vývoje této veličiny v průběhu parlamentních období – síťová analýza provedená v této práci zašla o krok dále. Převedení získaných hodnot indexu podobnosti při

poslaneckých hlasováních v neagregované podobě do podoby sítě umožňuje zaměřit se i na dílčí aspekty související s dynamickým proměňováním jednotnosti poslaneckých klubů. Ohromnou výhodou využívání síťového přístupu je právě například identifikace štěpících linií, podle kterých se zkoumaná strana může pravděpodobně rozpadnout v dílčích časových obdobích jako jsou například jednotlivá čtvrtletí.

Hlavním přínosem provedené síťové analýzy tedy bylo právě identifikování, respektive verifikace štěpných linií, podél kterých se zkoumané politické strany v příslušných parlamentních obdobích rozpadaly. Dalším dílčím přínosem bylo zjištění, že straničtí „odpadlíci“ byli poměrně disciplinovaní s ohledem na jejich hlasování na půdě poslanecké sněmovny, a to až do té doby než stranu, za kterou byli do dolní komory zvoleni, oficiálně opustili. Očekávané výsledky přinesla i verifikace několika výzkumných scénářů, které byly blíže představeny o několik odstavců výše.

Jednou z dílčích ambicí předkládaného výzkumu bylo zjistit, zdali ty scénáře dynamiky vývoje míry souhlasného hlasovacího chování, u kterých se v rámci kvalitativního zkoumání potvrdí předpoklad politické motivace pro odchod nespokojené skupiny poslanců z jejich domovské politické strany, budou mít pro tuto stranu horší důsledky. Jak bylo uvedeno o pár odstavců výše, na základě provedené síťové analýzy se vyplnily dva uvažované scénáře ze čtyř potenciálních. A to sice scénář, kdy straničtí „odpadlíci“ hlasovali po celé parlamentní období v relativní shodě se svými bývalými stranickými kolegy, a to i po jejich odchodu ze své „domovské“ politické strany (případ štěpení uvnitř ODS na konci devadesátých let minulého století). Ve druhém scénáři takzvaní „odpadlíci“ hlasovali výrazně odlišně než jejich bývalí spolustraníci poté, co tito odpadlíci opustili politickou stranu, za niž byli zvoleni do dolní komory parlamentu ČR (případy vnitrostranických štěpení uvnitř KDU-ČSL mezi lety 2006 a 2010 a štěpení uvnitř Věcí veřejných mezi lety 2010 a 2013).

V rámci případu štěpení uvnitř ODS potvrzují dílčí kvalitativní výzkumy (Cabada - Šanc 2005: 198), že hlavním důvodem pro odchod frakce vedené Pilipem a Rumlem nebyl politicky motivovaný rozkol – tedy nesoulad s politickým směřováním Občanské demokratické strany. Důvodem měl být odlišný pohled na vhodné vnitřní fungování této politické strany. To je ostatně potvrzeno právě i konzistentní mírou shody mezi všemi poslanci, kteří získali svůj mandát za ODS po celé zkoumané volební období. Bezprostředním důsledkem vnitrostranické krize uvnitř ODS a odchod poslanecké frakce okolo Rumla a Pilipa bylo předčasně ukončené

volební období. V kontextu předčasných voleb do poslanecké sněmovny v roce 1998 však oba politické subjekty, tedy ODS i Unie svobody, získaly poslanecké mandáty. Občanští demokraté oproti volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1996 získali o pět křesel méně. Nicméně Unie svobody si v roce 1998 připsala zisk celkem 19 poslaneckých mandátů. Je tedy zřejmé, že ačkoliv vnitřní pnutí uvnitř ODS v průběhu druhého parlamentního období samostatné České republiky vyústilo odchodem značné části poslanců této strany, tato krize pro ODS neměla zcela zničující účinky.

V případě zkoumání vývoje míry souhlasného hlasování uvnitř poslaneckých klubů KDU-ČSL (2006-2010) a Věcí veřejných (2010-2013) lze však vyzorovat jiné důsledky konečného rozštěpení obou politických stran. Jak ukázaly výsledky síťové analýzy – odpadlické frakce obou politických stran po svém odchodu z „domovského“ poslaneckého klubu zaznamenaly dramatický propad v míře shody při hlasování se svými bývalými spolustraníky. To ukazuje na rozkol v uvažování o politických tématech a jinou politickou vizi, pro kterou se odpadlické frakce vydělily od své původní politické strany. Těsně před svým odchodem z KDU-ČSL oznámil „lídr“ křesťansko-demokratických odpadlíků Miroslav Kalousek svůj záměr založit novou konzervativně orientovanou politickou stranu. Po svém odchodu ze strany pak byl následován několika dalšími stranickými kolegy, se kterými později skutečně založil TOP 09. V případě Věcí veřejných se odpadlická frakce vedená Karolínou Peake zformovala se záměrem podpory stávající vládní koalice v situaci, kdy Věci veřejné podmiňovaly své setrvání ve vládní koalici několika dílčími ústupky. Tento krok ze strany Peake a několika jejích kolegů pak skutečně umožnil stávající vládní koalici úspěšně projít hlasováním o důvěře vlády, přičemž zbytek poslanců setrvávajících ve Věcech veřejných vypověděl koaliční smlouvu a přesunul se do opozičního tábora. Je tedy zcela zřetelné, že motivace poslanců vedených Miroslavem Kalouskem či Karolínou Peake byla opřena o jinou politickou vizi, která se neslučovala s politikou, kterou prosazovala politická strana, za niž byli tyto „odpadlíci“ zvoleni do dolní komory parlamentu. I důsledky těchto politicky motivovaných vnitrostranických štěpení byly mnohem závažnější než v případě štěpení uvnitř ODS. KDU-ČSL se poprvé v historii samostatné České republiky nepodařilo uspět ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 a tato strana tak zůstala bez jediného poslaneckého mandátu. Ani vnitřní krizí oslabené Věci veřejné nebyly schopny získat poslanecké zastoupení v předčasných parlamentních volbách do dolní komory parlamentu v roce 2013, když pro tyto volby VV nesestavily ani vlastní kandidátní listiny. Zatímco KDU-ČSL se ale v parlamentních volbách

v roce 2013 podařilo po tří leté pauze opět získat poslanecká křesla, Věci veřejné postupem času přestaly být relevantní politickou silou.

V kontextu analýzy vnitrostranického štěpení tří konkrétních parlamentních stran v průběhu posledních téměř 30 let se ukázalo, že politicky motivovaný odchod nespokojené skupiny poslanců z jejich domovské politické strany měl pro danou stranu horší důsledky. A právě tento závěr může být spouštěčem pro další výzkum vnitrostranických krizí, které v konečném důsledku mohou vyústit právě až v rozštěpení původní politické strany, které s sebou může nést další politické implikace. Míra souhlasného hlasování uvnitř poslaneckého klubu, případně politické strany je pouze jednou z proměnných, které se mohou podepsat na průběhu případně výsledcích vnitrostranické tenze. Bylo by proto velmi zajímavé podívat se na to, jaký vliv mají i další proměnné (organizační struktura strany; velikost členské základny; vládní působení atd.), případně jejich kombinace na výsledek vnitrostranické krize, případně její politické dopady.

6.5. Potenciál výzkumu legislativních sítí

Obecně se využívání metod a nástrojů, které jsou blízké síťové analýze v politické vědě těší stále větší pozornosti. Během posledního století společně s nástupem a rozvojem moderních technologií a čím dál tím větší dostupností výpočetních kapacit, bylo realizováno mnoho výzkumů souvisejících s procesy a jevy odehrávajícími se v prostředí veřejných orgánů. V českém prostředí lze v poslední době vyzdvihnout například práci Diviáka a Mochťáka (2019), kteří se ve svém výzkumu věnovali vazbám českých poslanců nahlíženým skrze jejich členství v bilaterálních a multilaterálních skupinách přátelství. Obecně je však výzkum, věnující se legislativním sítím v kontextu českého prostředí politické vědy nerozvinutý.

Oblastí pro zkoumání zákonodárského prostředí za využití síťového přístupu se však nabízí celá řada. Pakliže bychom začali předmětem této disertační práce, který se věnuje hlasovacímu chování českých poslanců, i zde je možné realizovat široké množství různých scénářů výzkumu. V první řadě by bylo zajímavé zkoumat, jakým způsobem poslanci hlasují o návrzích zákonů, vztahujících se k různým oblastem jako je ekonomie, školství či zdravotnictví. Dále by bylo zajímavé zkoumat do jaké míry jsou poslanci jednotní, pakliže se jedná o témata aktuálně ožehavá, případně jakým způsobem v daných oblastech hlasovali v průběhu daného volebního období. Za pomoci nástrojů síťové analýzy by mělo být možné určit i tzv. názorové vůdce – tzn. poslance, kteří stojí v centru poslaneckého hlasování (získávají nejvyšší hodnoty různých měr centrality v rámci zkoumané sítě) a zdali takto získané výsledky odpovídají

předpokládaným očekáváním. Obdobně by bylo zajímavé zkoumat, jakým způsobem hlasují poslanci o tématech, která jsou projednávána ve výborech poslanecké sněmovny, jimiž jsou členy – mají poslanci, kteří jsou členy stejných výborů tendence hlasovat podobně či nikoliv? Z pohledu stranické jednoty je pak možné zkoumat i dynamicky se měnící pozice v rámci sítě při analyzování poslanecké sněmovny jako celku. Pro zajímavost – v rámci analýzy hlasovacího chování poslanců na začátku osmého parlamentního období (tedy v letech 2017 a 2018) se podařilo zachytit postupnou změnu hlasovacího chování například u někdejšího premiéra a předsedy ČSSD Bohuslava Sobotky (viz Brabec 2019). Zatímco na samotném začátku funkčního období Sobotka hlasoval obdobně jako jeho straničtí kolegové, několik měsíců před svou rezignací a složením poslaneckého mandátu se s nimi v hlasováních začal rozcházet.

Síťová analýza však není vhodným nástrojem pouze ke zkoumání jednotnosti poslaneckých klubů parlamentních stran. Samostatnou kategorií výzkumu legislativních sítí pak často tvoří studie, věnující se tzv. co-sponsorshipu, tedy fenoménu „spolupodepisování se“ zákonodárců pod jednotlivé návrhy zákonů a zákonných novel, o kterých se následně hlasuje právě na půdě parlamentu. Tyto výzkumy ukazují, jakým způsobem se v různých parlamentních systémech a různých zemích vyjednává podpora pro zákony, o kterých má být následně rozhodováno. Je možné sledovat historické trendy, a zkoumat, zdali v konkrétních časových periodách byly návrhy zákonů podepisovány a předkládány pouze poslanci z jedné strany či koalice, případně zdali byla u návrhů zákonů zajištěna široká podpora ze strany různých politických stran zastoupených v parlamentu. Tato odnož výzkumu byla realizována především v západních zemích (zejména USA), nicméně i v českém prostředí by výzkum tzv. „co-sponsorship“ sítí mohl přinést zajímavé výsledky. Ostatně data pro tvorbu těchto sítí, respektive sítě samotné, zachycující několik parlamentních období v České republice již byly připraveny ze strany François Briatte (n. d.), který zpracoval a vizualizoval tato data pro dvacet sedm různých evropských zemí.

Zajímavé pole výzkumu, které by se opět dalo vztáhnout i k problematice vnitrostranického štěpené či stranické jednoty by mohla být analýza textových dat z jednání dolní komory parlamentu, případně i dílčí mediální výstupy vybraných zástupců politické strany. I v takových případech by mohly být využity metody síťové analýzy, specificky pak analýza diskursivních sítí („Discourse network analysis“).

Dalším velkým tématem, kde by se síťová analýza mohla uplatnit jako vhodný nástroj pro zkoumání vztahů mezi jednotlivci, by mohl být výzkum věnující se lobbystickým vztahům v rámci veřejného prostoru. Takový výzkum by mohl síťovou analýzu využít případně i jako metodu sloužící pro rozkrývání a analýzu korupčních vztahů. Nebo jako mapování vlivu konkrétních lobbistů na volené zástupce a dopad jejich aktivit na přijímanou legislativu.

Obecně lze tuto práci uzavřít s konstatováním, že analýza sítí jako metodologický nástroj (vynecháme-li stranou teoretickou rovinu, která se k síťovému výzkumu pojí) má velký potenciál posouvat hranice poznání v souvislosti s tradičně zkoumanými politologickými tématy.

7. Zdroje

- Andeweg, Rudy B. – Thomassen, Jacques (2011). Pathways to party unity: sanctions, loyalty, homogeneity and division of labour in the Dutch parliament. *Party Politics* 17(5): 655–672.
- Andris, Clio – Lee, David - Hamilton, Marcus J. - Martino, Mauro - Gunning, Christian E. - Selden, John, Armistead (2015). The Rise of Partisanship and Super-Cooperators in the U.S. House of Representatives. *PLoS ONE*, 10(4): e0123507.
- Barry, Brian (1974). ‘Exit, voice, and loyalty’. *British Journal of Political Science* 4(1): 79–107.
- Bartoníček, Radek (2006). „Kasal mluvil o lidovcích-vlcích, kandidáti o změnách.“, *iDnes.cz* (9 December): available at https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kasal-mluvil-o-lidovcich-vlcich-kandidati-o-zmenach.A061208_213405_domaci_rb (17 January, 2020)
- Blondel, Vincent D. - Guillaume, Jean-Loup - Lambiotte, Renaud - Lefebvre, Etienne (2008). Fast unfolding of communities in large networks. *Journal of Statistical Mechanics: Theory and Experiment*, 10.
- Bettcher, Kim E. (2005). Factions of interest in Japan and Italy: the organizational and motivational dimensions of factionalism. *Party Politics* 11(3): 339–358.
- Borgatti, Stephen P. - Everett, Martin G. - Johnson, Jeffrey C. (2013). *Analyzing social networks*. Los Angeles: SAGE.
- Boucek, Françoise (2009). Rethinking factionalism typologies, intra-party dynamics and three faces of factionalism. *Party Politics* 15(4): 455–485.
- Brabec, Dušan (2019). Who Votes with Whom: Co-voting Network of the Lower House of Czech Parliament after the 2017 Elections. *Czech Journal of Political Science*. 2019, XXVI(3), 18.
- Brabec, Dušan (2020). The disintegration of KDU-ČSL in 2009: The network analysis of co-voting strategies of the KDU -ČSL deputies. *Politics in Central Europe*, 16(2), 547–563.
- Brabec, Dušan (2021). The Disintegration of Czech Parliamentary Parties: The Network Analysis of Co-Voting Strategies of the Parliamentary Party „Renegades“. *Politics in Central Europe*, 17(2), 251–271.
- Briatte, François. (n.d.). Legislative Cosponsorship Networks. Retrieved from <http://f.briatte.org/parlviz/>.

- Buchert, Viliam (2006). “Kalousek: Byla to šílená, ale jediná varianta”. iDnes.cz (29 August): available at https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kalousek-byla-to-silena-ale-jedina-varianta.A060829_183740_domaci_cen (17 January, 2020)
- Bureš, Jan – Charvát, Jakub – Just, Petr – Štefek, Martin (2012). Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému. Praha: Grada.
- Cabada, Ladislav - Šanc, David (2005). Český stranický systém ve 20. století. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Cannings, Kathleen (1992). The voice of the loyal manager: distinguishing attachment from commitment. *Employee Responsibilities and Rights Journal* 5(3): 261–272.
- Close, Caroline (2011). Le factionnalisme partisan: imbrication ou concurrence des loyauté's ? In: ST11. Etre partisan. Loyaute', prise de parole et de'fection dans les partis politiques. Bruxelles: Universite' libre de Bruxelles, pp. 1–30.
- Close, Caroline – Gherghina, Sergiu (2019). Rethinking intra-party cohesion: Towards a conceptual and analytical framework. *Party Politics*, 25(5), 652-663.
- Cohen, Lauren - Malloy, Christopher, J. (2014). Friends in High Places. *American Economic Journal: Economic Policy*, 6(3), 63-91.
- Czech Statistical Office. (CZSO). (2017). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017. available at <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps?xjazyk=CZ>. (17 January, 2020)
- Czech Statistical Office. (CZSO). (2013). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. available at <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps> (17 January, 2020)
- Černý, Jan (2009). „Kalouskova TOP09 už přetáhla sedm top lidovců. Svoboda se snaží udržet moc“ *Hospodářské noviny* (9 June): available at <https://domaci.ihned.cz/c1-37387730-kalouskova-top09-uz-pretahla-sedm-top-lidovcu-svoboda-se-snazi-udrzet-moc> (17 January, 2020)
- ČTK. (2012). „John: VV odcházejí do opozice. Nečas: Chováte se hystericky.“ *Týden* (24 April). Available at: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/vv-jdeme-do-opozice-necas-jednate-hystericky_232273.html (25 September, 2020)
- Desposato, Scott W. (2005). Correcting for Small Group Inflation of Roll Call Cohesion Scores. *British Journal of Political Science*, 35(4), 731–744.
- Desposato, Scott W. (2006). Parties for rent? Ambition, ideology, and party switching in Brazil's chamber of deputies. *American Journal of Political Science* 50(1): 62–80.

- Diviak, Tomáš. (2020). *Criminal networks: actors, mechanisms, and structures*. Rijksuniversiteit Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.117225427>
- Dowding, Keith – John, Peter – Mergoupis, Thanos – van Vugt, Mark (2000). Exit, voice and loyalty: analytic and empirical developments. *European Journal of Political Research* 37(4): 469–495.
- Dvořák, Petr (2017). *Jako jeden muž? Jednota hlasování poslanců v parlamentních demokraciích*. Brno: CDK.
- Eliášová, Kateřina (2009). „KDU-ČSL se drobí, vlivní lidovci odcházejí za Kalouskem“ *Aktuálně.cz* (9 June): available at <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/kdu-csl-se-drobi-vlivni-lidovci-odchazeji-za-kalouskem/r~i:article:639483/> (1 April 2020)
- Eulau, Heinz (1962). Bases of Authority in Legislative Bodies: A Comparative Analysis. *Administrative Science Quarterly*, 7(3), 309-321.
- Fortunato, Santo (2010). Community detection in graphs. *Physics Reports*, 486(3–5), 75–174. <https://doi.org/10.1016/j.physrep.2009.11.002>
- Fránek, Tomáš (2009). „Historický okamžik: Ústavní soud zrušil říjnové volby.“ *Aktuálně.cz* (10 September): available at <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/historicky-okamzik-ustavni-soud-zrusil-rijnove-volby/r~i:article:647257/> (17 May, 2021)
- Fowler, James H. (2006). Connecting the Congress. A Study of Cosponsorship Networks. *Political Analysis*, 14(4), 456-487.
- Freeman, Linton, C. (1979). Centrality in social networks conceptual clarification. *Social Networks*, 1(3), 215–239. [https://doi.org/10.1016/0378-8733\(78\)90021-7](https://doi.org/10.1016/0378-8733(78)90021-7)
- Hanley, Seán (2004). Blue Velvet: the rise and decline of the new Czech right. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 20(3), 28-54.
- Hanley, Sean (2012). Dynamics of new party formation in the Czech Republic 1996–2010: looking for the origins of a ‘political earthquake’, *East European Politics*, 28:2, 119-143.
- Hanneman, Robert, A. – Riddle, Mark (2005). *Introduction to Social Network Methods*. Available at: <http://faculty.ucr.edu/~hanneman/nettext/> (13 May, 2021)
- Havlík, Vlastimil (2010). Politické strany a jejich systém v letech 2006–2010, in: S. Balík (Ed) *Volby do Poslanecké snemovny v roce 2010*. 11–38, Brno, Centre for the Study of Democracy and Culture).
- Havlík, Vlastimil – Hloušek, Vít (2014). Dr Jekyll and Mr Hyde: The Story of the Populist Public Affairs Party in the Czech Republic. *Perspectives on European Politics and Society*, 15(4), 552-570.

- Hazan, Reuven, Y. (2003). Does Cohesion Equal Discipline? Towards a Conceptual Delineation. *Journal of Legislative Studies*, 9:4, 1–11.
- Heller, William B. – Mershon, Carol (2008). Dealing in discipline: party switching and legislative voting in the Italian chamber of deputies, 1988-200
- Hine, David (1982). Factionalism in west European parties: a framework for analysis. *West European Politics* 5(1): 36–53.
- Hindman, Matthew – Tsioutsoulouklos, Kostas – Johnson, Judy A. (2003). Googlearchy: How a few heavily-linked sites dominate politics on the web. In: annual meeting of the Midwest Political Science Association, 4, 1-33.
- Hirschman, Albert (1970). *Exit, voice, and loyalty: responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Hloušek, Vít (2012). Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy. *Politologický časopis*, 12(4), 322-340.
- iDNES (2010). „Šéf ČSSD Paroubek po volbách rezignoval. Prohráli obyčejní lidé, řekl“ iDNES.cz (29 May). Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/sef-cssd-paroubek-po-volbach-rezignoval-prohrali-obycejni-lide-rekl.A100529_183840_domaci_lf (11 May, 2021)
- Janda, Kenneth (1993). Comparative political parties: research and theory. In: Finifter A (ed.), *Political Science: The State of the Discipline II*. Washington: American Political Science Association, pp. 163–191.
- Kam, Christopher (2001). Do ideological preferences explain parliamentary behaviour? Evidence from great Britain and Canada. *The Journal of Legislative Studies* 7(4): 89–126.
- Kato, Junko (1998). When the party breaks up: exit and voice among Japanese legislators. *The American Political Science Review* 92(4): 857–870.
- Kirkland, Justin H. (2011). The Relational Determinants of Legislative Outcomes: Strong and Weak Ties Between Legislators. *Journal of Politics*, 73(3), 887-898.
- Kirkland, Justin H. (2014). Ideological Heterogeneity and Legislative Polarization in the United States. *Political Research Quarterly*, 67(3), 533-546.
- Kopecký, Josef - Werner, Lukáš (2012). „Nečasova vláda dostala 105 hlasů, Peake od Barty pohřební kytici.“ iDNES.cz (2012, 27. April). Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vlada-petra-necase-ziskala-podruhe-duveru.A120427_172453_domaci_kop (5 March 2020)
- Kopecký, Josef - Jiříčka, Jan (2013). „Zeman rozpustil Sněmovnu. Nevolte jen podle výřiků, vyzval občany“ iDNES.cz (2013, 28. August). Available at:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/prezident-zeman-podepsal-rozpusteni-snemovny.A130828_093008_domaci_kop (11 May 2021)

- Kopecký, Josef (2013) „Nečas dá demisi, ODS chce vládnout s jiným premiérem, šanci má Kuba“ iDNES.cz (2013, 16 June). Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/necas-poda-demisi.A130616_222742_domaci_kop (11 May 2021)
- Kopeček, Lubomír (2010). Dealing with the communist past: Its role in the disintegration of the Czech Civic Forum and in the emergence of the Civic Democratic Party. *Communist and Post-Communist Studies*, 43(2), 199-208
- Kundra, Ondřej - Svobodová, Ivana (2011). „Strach a úplatky nad VV.“ *Respekt* (3 April). Available at: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/14/strach-a-uplatky-nad-vv> (25 September, 2020)
- Leifeld, Philip (2017). Discourse network analysis: policy debates as dynamic networks. In Victor, Jennifer N. - Montgomery, Alexander H. - Lubell, Mark, *The Oxford Handbook of Political Networks*. Oxford University Press, 301-326, New York, NY: Oxford University Press.
- Linek, Lukáš - Lacina, Tomáš (2011). Co ovlivňuje jednotnost hlasování českých poslaneckých klubů? *Politologický časopis*, 18:2, 91-110.
- Linek, Lukáš - Rakušanová, Petra (2002). Parties in the Parliament. Why, when and how do Parties Act in Unity? *Parliamentary Party Groups in the Chamber of Deputies in the Years 1998–2002*. Prague: Sociologický ústav AV ČR.
- Linek, Lukáš - Rakušanová, Petra (2005). Why Czech Parliamentary party Groups Vote less Unitedly. The Role of Frequent Voting and Big Majorities in Passing Bills. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 41:3, 423–442.
- Leydesdorff, Loet (2008). On the Normalization and Visualization of Author Co-Citation Data: Salton's Cosine versus the Jaccard Index. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59:1, 77-85.
- Luchak, Andrew A. (2003). What kind of voice do loyal employees use?. *British Journal of Industrial Relations*, 4(1), 115-134.
- Lyons, W. E. - Lowery, David (1986). The organization of political space and citizen responses to dissatisfaction in urban communities: An integrative model. *Journal of Political Science*, 48, 321–346.
- Mainwaring, Scott - Perez-Linan, Aníbal (1997). Party discipline in the Brazilian constitutional congress. *Lua Nova Revista de Cultura e Política* 22(44): 107–136.

- Mach, Jiří. (2010) “TOP 09”. Novinky.cz (2010, 2 February): available at <https://www.novinky.cz/tema/clanek/top-09-40095603> (17 January, 2020)
- McShane, Steven L. (2006). *Organisational Behaviour on the Pacific Rim* (2nd ed.). Sydney, Australia: McGraw-Hill Higher Education.
- Mocht'ak, Michal, Diviák, Tomáš (2019). Looking Eastward: Network Analysis of Czech Deputies and Their Foreign Policy Groups. *Problems of Post-Communism*, 66(6), 418-433.
- Monsma, Stephen V. (1966). Interpersonal Reactions in the Legislative System: A study of the 1964 Michigan House of Representatives. *Midwest Journal of Political Science*, 10(3), 350-363.
- Nejezchlebová, Lenka (2007). „Melčák a Pohanka nechají Topolánkovu vládu projít“ iDNES.cz (2007. 16 January. Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/melcak-a-pohanka-nechaji-topolankovu-vladu-projit.A070116_180344_domaci_nel (25 September, 2020)
- Nejezchlebová, Lenka (2009). „Vláda padla. Pohřbili ji Tlustý, Schwippel, Jakubková a Zubová“ iDNES.cz (2009. 24 March. Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vlada-padla-pohrbili-ji-tlusty-schwippel-jakubkova-a-zubova.A090324_171609_domaci_klu (25 September, 2020)
- Newman, Mark E. J. (2006). Modularity and community structure in networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 103(23): 8577-8582.
- Newman, Mark E. J. - Park, Juyong (2003). Why social networks are different from other types of networks. *Physical Review E*, 68(3). <https://doi.org/10.1103/PhysRevE.68.036122>
- Nielsen, Marie K. – Andersen, Ann M. – Pedersen, Helene H. (2019). Balancing costs of legislative party switching in the danish parliament 1953–2015. *Parliamentary Affairs* 72(1): 42–58.
- Nonnenmacher, Alexandra – Rohrbach, Katharina (2019). The Individual-Level Determinants of Exiting German Parties. *German Politics*, 28(2): 262-281.
- O'Brien, Diana Z. – Shomer, Yael (2013). A cross-national analysis of party switching. *Legislative Studies Quarterly* 38(1): 111–141.
- Olson, David M. (2003). Cohesion and discipline revisited: contingent unity in the parliamentary party group. *The Journal of Legislative Studies* 9(4): 164–178.
- Opsahl, Tore (2013). Triadic closure in two-mode networks: Redefining the global and local clustering coefficients. *Social Networks* 35: 159-167.

- Ozbundun, Ergun (1970). *Party Cohesion in Western Democracies: A Causal Analysis*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Owens, John E. (2003). Part 1: Cohesion. *The Journal of Legislative Studies*, 9(4), 12-40.
- Pálková, Šárka - Golis, Ondřej (2012). „Karolína Peake bourá VV. Nečasova vláda se otrásá.“ *Lidovky* (2012. 17 April). Available at: https://www.lidovky.cz/domov/karolina-peake-odchazi-z-veci-verejnych.A120417_170623_In_domov_ape (25 September, 2020)
- Panebianco, Angelo (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pařízková, Lucie – Zlatohlávek, Robert (2009). „Polovinu poslanců z KDU-ČSL uvidíte naposledy. Končí.“ *Týden.cz* (24 April): available at https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/polovinu-poslancu-z-kdu-csl-uvidite-naposledy-konci_116244.html (17 January, 2020)
- Pařízková, Lucie (2009). „Parkanová a Severa opustili lidovce, jdou za Kalouskem.“ *Týden.cz* (9 June): available at https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/parkanova-a-severa-opustili-lidovce-jdou-za-kalouskem_123692.html (17 January, 2020)
- Patterson, Samuel C. (1959). Patterns of Interpersonal Relations in a State Legislative Group: The Wisconsin Assembly. *Public Opinion Quarterly*, 23(1), 101-109.
- Plesl, Jaroslav (2010). “Vynikající referát z hotelu Hilton.” *Lidové noviny* (13 March): available at https://www.lidovky.cz/noviny/vynikajici-referat-z-hotelu-hilton.A100313_000054_In_noviny_sko (17 January, 2020)
- Porter, Mason A. – Mucha, Peter J. – Newman, Mark E. J. – Warmbrand, Casey M. (2005). A network analysis of committees in the US House of Representatives. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 102(20),7057-7062.
- Pšejja, Pavel (2005). *Stranický systém České republiky: politické strany a jejich vývoj 1989–1998*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Raymond, Christopher D. - Overby, Marvin L (2016). What’s in a (Party) name? Examining preferences, discipline, and social identity in a parliamentary free vote. *Party Politics* 22(3): 313–324.
- Raymond, Christopher D. - Worth Robert M. (2017). Explaining voting behaviour on free votes: solely a matter of preference? *British Politics* 12(4): 555–564.

- Ringe, Nils - Victor, Jennifer N. - Cho, Wendy (2017). Legislative Networks. In Victor, Jennifer N. - Montgomery, Alexander H. - Lubell, Mark, *The Oxford Handbook of Political Networks*, 471-490, New York, NY: Oxford University Press.
- Ringe, Nils - Victor, Jennifer N. - Gross, Justin H. (2013). Keeping Your Friends Close and Your Enemies Closer? Information Networks in Legislative Politics. *British Journal of Political Science*, 43(3), 601-628.
- Ringe, NILS – Wilson, Steven L. (2016). Pinpointing the Powerful: Covoting Network Centrality as a Measure of Political Influence. *Legislative Studies Quarterly* 41(3): 739–69.
- Rice, Stuart A. (1925). The Behavior of Legislative Groups. *Political Science Quarterly*, 40(1), 60–72.
- Rice, Stuart A. (1928). *Quantitative Methods in Politics*. New York: Knopf.
- Rose, Richard (1964). Parties, factions and tendencies in Britain. *Political Studies* 12(1): 33–46.
- Rout, Garland C. (1938). Interpersonal Relationships and the Legislative Process. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 195(1), 129-136.
- Rusbult, Caryl E. - Zembrodt, Isabella M. - Gunn, Lawanna K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(6), 1230-1242.
- Rusbult, Carlyl E. - Farrell, Dan - Rogers, Glen - Mainous, Arch G. (1988). Impact of Exchange variables on Exit, voice, loyalty, and neglect: an integrative model of responses to declining job status satisfaction. *Academy of Management Journal*, 31(3), 599-627.
- Salucci, Lapo (2008). Left no more: exit, voice and loyalty in the dissolution of a party. Annual Meeting of the APSA in Boston.
- Saunders, David M. – Sheppard, Blair H. – Knight, Virginia - Roth, Jonelle (1992). Employee voice to supervisors. *Employee Responsibilities and Rights Journal* 5(3): 241–259.
- Sieberer, Ulrich. (2006). Party Unity in Parliamentary Democracies: A Comparative Analysis. *Journal of Legislative Studies*, 12(2), 150–178.
- Soukup, Jaroslav (2010). „Ondřej Liška“ *Novinky.cz* (29 January). Available at: <https://www.novinky.cz/specialy/tema/clanek/ondrej-liska-40095584> (11 May, 2020)
- Stauber, Jakub. (2014). *Nové politické strany pohledem teorie institucionalizace: případ strany Věci veřejné*. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce doc. Michel Perottino, Ph.D. Praha, 80.

- Stern, Alan J. – Tarrow, Sidney – Williams, Mary F. (1971). Factions and opinion groups in European mass parties: some evidence from a study of Italian socialist activists. *Comparative Politics* 3(4): 529–559.
- Strašíková, Lucie (2009). „Tzv. „sarajevský atentát“ odstartoval zatím největší politickou krizi v ČR.“ *Ct24.cz* (28 November). Available at: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1432352-tzv-sarajevsky-atentat-odstartoval-zatim-nejvetsi-politickou-krizi-v-cr> (25 September, 2020)
- Sťastný, Ondřej (2010). „„Jezevec“ Zeman zalezl zpátky na Vysočinu, straně ale vydělal 60 milionů.“ *iDNES.cz* (8 June). Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jezevec-zeman-zalezl-zpatky-na-vysocinu-strane-ale-vydelal-60-milionu.A100607_213226_domaci_vel (11 May, 2020)
- Těšínská, Michaela (2010). „Klaus pověřil Nečase jednáním sestavení vlády“ *Lidovky.cz* (4 June). Available at: https://www.lidovky.cz/domov/klaus-poveril-necase-jednanim-o-sestaveni-vlady.A100604_093607_ln_domov_mk (11 May, 2021)
- Turnley, William H. - Feldman, Daniel C. (1999). The impact of Psychological Contract Violation on Exit, Voice, Loyalty and Neglect. *Human Relations*, 52(7), 895-922.
- van Vonno, Cynthia M. C. - Reut Itzkovitch M. – Depauw, Sam et al. (2014). Agreement, loyalty and discipline: a sequential approach to party unity. In: Deschouwer, Kris. and Depauw, Sam. (eds), *Representing the People. A Survey Among Members of Statewide and Substate Parliaments*. Oxford: Oxford University Press, pp. 110–136.
- Wallerová, Radka (20109). „Lidovci končí ve Sněmovně, jejich šéf Cyril Svoboda rezignoval.“ *iDNES.cz* (29 May). Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lidovci-poprve-po-91-letech-propadli-jejich-sef-cyril-svoboda-rezignoval.A100529_171703_domaci_klu (11 May, 2021)
- Withey, Michael J. - Cooper, William H. (1989). Predicting Exit, voice, loyalty, and neglect. *Administrative Science Quarterly*, 34(4), 521-539.
- Zariski, Raphael (1960). Party factions and comparative politics: some preliminary observations. *Midwest Journal of Political Science* 4(1): 27–51.
- Zech, Steven T. - Gabbay, Michael (2016). Social network analysis in the study of terrorism and insurgency: From organization to politics. *International Studies Review*, 18(2), 214-243.